

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Tumiłowiczowa Helena: Spółki akcyjne w Polsce w latach 1927 i 1928

Źródło:

Kwartalnik Statystyczny 1929 Tom 6 zeszyt 3, strony 1277-1360

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.

„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«

H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

HELENA TUMIŁOWICZOWA

Spółki akcyjne w Polsce w latach 1927 i 1928

Wstęp 1277. Ruch spółek akcyjnych 1279. Stan spółek akcyjnych 1309. Działalność spółek akcyjnych 1318.

W s t ę p

Prawne ustabilizowanie waluty w roku 1927 dało trwałe podstawy dla rozwoju życia gospodarczego Polski, jak również wzbudziło zaufanie do polskiego pieniądza tak w kraju, jak i zagranicą, która w dużym stopniu zainteresowała się naszym przemysłem. Szczególnie dotyczy to sfer finansowych francuskich i amerykańskich. Już od końca roku 1926, gdy prawna stabilizacja waluty nie była jeszcze przeprowadzona, o wzroście produkcji przemysłowej świadczą wskaźniki obliczane przez Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen. We wrześniu roku 1925 ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej wynosi 92,4, a w tym samym miesiącu roku 1926—103,4, 1927—117,5, a 1928 jeszcze więcej bo 130,7, w następnych miesiącach roku 1928 mamy dalszy wzrost: październik—130,6, listopad—135,3 i grudzień—136,2. W ostatnich latach przemysł nasz cechuje wzmożony ruch inwestycyjny, modernizacja i reorganizacja przedsiębiorstw, czego dowodem są dane bilansu handlowego, który wskazuje na potęgujący się przywóz z zagranicy maszyn i aparatów według ostatnich wynalazków. Poza ulepszeniami w dziedzinie techniki, zaznacza się silny ruch koncentracyjny przedsiębiorstw, wyrażający się w tworzeniu wspólnych organizacji: trustów, karteli, konwencji i t. d., działających na podstawie wzajemnego porozumienia, a mający na celu wspólny zakup surowców, sprzedaż fabrykatów, oznaczenie cen i t. d. Silnie zorganizowane jest górnictwo węglowe, przemysł hutniczy, cukrowniczy, potasowy i inne, ostatnio także przemysł naftowy. Fuzja przedsiębiorstw w celu stworzenia silnych jednostek gospodarczych dokonywana była nie tylko samorzutnie, lecz i polityka rządowa

wywierała nań pewien wpływ — jednak w odniesieniu do instytucyj kredytowych nie dała pomyślnych wyników.

Ogólna poprawa gospodarcza kraju musiała odbić się dodatnio również na powstawaniu i działalności zrzeszeń gospodarczych, które, po doświadczeniach wojennych i inflacyjnych, coraz większą rolę odegrywają w naszym życiu gospodarczym, dzięki łatwości zebrania kapitału do odbudowy zrujnowanych warsztatów pracy i zniszczonego kapitału obrotowego.

Spółki akcyjne rozwinęły się bardzo silnie w każdej gałęzi wytwórczości ludzkiej: kopalnie węgla, ropy naftowej, wielkie zakłady hutnicze, fabryki obrabiarek, parowozów, wagonów—należą prawie wyłącznie do spółek akcyjnych, które i w innych gałęziach przemysłu zajmują wybitne stanowisko.

Wobec tak wielkiego znaczenia ekonomicznego spółek akcyjnych unifikacja prawa akcyjnego stała się kwestją pierwszorzędnej wagi i została ona rozstrzygnięta drogą wydania w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku—prawa o spółkach akcyjnych¹. Prawo to wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 roku na całym terenie Polski z wyjątkiem województwa śląskiego, gdzie nabywa mocy obowiązującej po udzieleniu zgody Sejmu Śląskiego, od którego, na mocy art. 1 ustawy konstytucyjnej z dn. 8 marca 1921 roku, zależą wszelkie zmiany ustaw dotyczących górnictwa, handlu, przemysłu i rękodzielnictwa².

Nowe prawo o spółkach akcyjnych nie tylko dokonywuje unifikacji prawa akcyjnego, lecz wprowadza szereg zmian przy założycielstwie, następnie surowsze przepisy

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1928 Nr 39, poz. 383.

² Dz. Ust. R. P. r. 1921 Nr 26, poz. 146.

o publicznej subskrypcji w celu uniknięcia częstych nadużyć, ograniczenia w wyborze banków, większe prawa mniejszości akcjonariuszy, wzmożony nadzór nad rachunkowością i t. p. Nas ze względu na statystykę spółek nowopowstających interesują specjalnie przepisy obowiązujące przy założycielstwie, które w nowym prawie akcyjnym uległy zasadniczej reformie. Zostaje wprowadzony system rejestracji firm (meldunkowy) zamiast koncesyjnego, obowiązującego w województwach centralnych, wschodnich i południowych zgodnie z Dekretem Naczelnika Państwa z dn. 24 grudnia 1918 r. o zatwierdzeniu i zmianie statutów spółek akcyjnych¹, a mający zastosowanie na mocy art. 5 ustawy z dn. 29 kwietnia 1919 r.², również na terenie b. zaboru pruskiego dla spółek, które zechcą prowadzić operacje na całym obszarze Polski.

Wyjątkiem z przyjętego systemu rejestracji firm są spółki akcyjne posiadające, w myśl art. 4 nowego prawa, znaczenie państwowe lub charakter użyteczności publicznej. Powyższe spółki mogą być związane po uzyskaniu zezwolenia, którego udziela Minister Przemysłu i Handlu. Charakter przedsiębiorstw oznacza Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości. Odpowiednie wyszczególnienie znajduje się w § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 20 grudnia 1928 r.³, gdzie za spółki, posiadające znaczenie państwowe lub charakter użyteczności publicznej, uważa się: fabryki sprzętu, i materiału wojennego oraz handlowi temi wyrobami, przedsiębiorstwa komunikacyjne (zarówno budowy jak i eksploatacji), spółki mające na celu wydobywanie, przeróbkę, a częściowo sprzedaż węgla, cynku, miedzi, ołowiu, minerałów bitumicznych, eksploatację lasów, elektrowni, wodociągów i t. p. Rozporządzenie powyższe wchodzi w życie również 1 stycznia 1929 r. na całym terenie Polski z wyjątkiem woj. śląskiego, gdzie nabywa mocy obowiązującej w dniu wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych. Wyżej wymienione spółki poprzednio również na podstawie rozporządzenia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z dnia 31 maja 1922 roku⁴ obowiązywały do uzyskiwania koncesyj na obszarach, gdzie miał miejsce system rejestracji sądowej.

Art. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca przewiduje

ponadto stosowanie systemu koncesyjnego do spółek akcyjnych zajmujących się czynnościami bankowymi i ubezpieczeniowymi oraz spółek akcyjnych i komandytowo-akcyjnych zagranicznych, t. j. tych, których siedziba zarządu mieści się poza granicami Państwa Polskiego. Szczegółowe przepisy dotyczące założycielstwa tych spółek znajdujemy w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. — o prawie bankowym⁵, w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 stycznia 1928 r. — o kontroli ubezpieczeń⁶ oraz w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1928 r. w sprawie dopuszczenia zagranicznych spółek akcyjnych oraz komandytowo-akcyjnych do działalności na terenie Polski⁷.

W miarę rozwoju przemysłu, system koncesyjny, polegający na konieczności uzyskiwania zezwolenia rządowego na utworzenie spółki, jak również na każdą zmianę statutu spółki dawniej istniejącej, ustępuje miejsca systemowi meldunkowemu, według zasad którego spółka nabywa osobowość prawną przez zarejestrowanie w odpowiednim sądzie. Polskie prawo akcyjne szczęśliwie rozwiązuje tą kwestję, wprowadzając zasadniczo system rejestracji firm, zabezpieczając tem samem spółkę przed stratą czasu na załatwienie formalności i przed nieprodukcyjnym kosztem, jednocześnie normując założycielstwo przez zabezpieczenie ingerencji rządu w stosunku do spółek posiadających znaczenie państwowe lub charakter użyteczności publicznej.

Nowozałożone spółki akcyjne na całym obszarze Polski muszą stosować się do nowego prawa akcyjnego od dnia 1 stycznia 1929 roku, stare natomiast, to znaczy te, które zostały zarejestrowane oraz zgłoszone do rejestru przed wejściem w życie niniejszego prawa, będą musiały w myśl art. 170 uzgodnić swój statut z przepisami prawa przed upływem 2 lat, t. j. do 31 grudnia 1931 roku. Uzgodnienie statutów spółek akcyjnych na Górnym Śląsku winno nastąpić najpóźniej do dnia 31 grudnia 1938 roku. Dalej art. 170 głosi, że: „Spółki, których statuty po upływie powyższych terminów w istotnych punktach nie będą się zgadzały z przepisami niniejszego prawa, mogą ulec rozwiązaniu i likwidacji na mocy orzeczenia sądu rejestrowego, wydanego na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu“. W ten spo-

¹ Dziennik Praw Państwa Polskiego r. 1919 № 1, poz. 78.

² Dziennik Praw Państwa Polskiego r. 1919 № 39, poz. 282.

³ Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 103, poz. 918.

⁴ Dz. Ust. R. P. r. 1922 № 51, poz. 459.

⁵ Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 34, poz. 321.

⁶ Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 9, poz. 64.

⁷ Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 103, poz. 919.

sób nowe prawo akcyjne jasno stawia kwestję likwidacji spółek, gdyż według przepisów prawnych poprzednio obowiązujących jedynie dla spółek zagranicznych stwierdzony był obowiązek zawiadamiania o wypadku przystąpienia do likwidacji, w stosunku zaś do spółek krajowych, podlegających obowiązkowi uzyskiwania zezwolenia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, nie było wyraźnie powiedziane, czy na przystąpienia do likwidacji winny podobne zezwolenie otrzymywać.

Ponieważ statystyka spółek nowopowstających jest w bezpośredniej zależności od przepisów prawnych, określających sposób powstania, z chwilą wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych, zastosowanie systemu koncesyjnego tylko do niektórych spółek, nie pozwoli Głównemu Urzędowi Statystycznemu korzystać przy jej opracowaniu ze statutów, ogłaszanych w publikacjach urzędowych *Monitora Polskiego*. Statystyka powyższa będzie mogła opierać się wyłącznie na wyciągach z rejestrów nadsyłanych przez sądy w myśl rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 1923 roku w przedmiocie perjodycznych wykazów statystycznych z rejestrów handlowych i kart upadłości¹. Metoda więc będzie ta sama, jaka była stosowana dotychczas dla spółek akcyjnych na obszarze województw poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego, natomiast dla spółek, znajdujących się w województwach centralnych, wschodnich i południowych była sprawdzianem danych czerpanych z *Monitora Polskiego*; bowiem udzielona koncesja na założenie spółki, wskutek niemożności zebrania kapitału, może zostać niewykorzystana, zaś wpis do rejestru we właściwym sądzie stwierdza rzeczywiste powstanie spółki. Należy następnie przypuszczać, że wobec wprowadzenia przy założycielstwie systemu meldunkowego, wypadki niezgłaszania się do rejestru, jak to wielokrotnie miało miejsce w b. zaborze rosyjskim, gdzie rejestr sądowy wprowadzony został dopiero w roku 1919 zgodnie z dekretem o rejestrze handlowym², nie będą się zdarzały. Karty statystyczne sporządzane są przez sądy 2 razy do roku i nadsyłane do Urzędu po upływie każdego półrocza. Obecnie wobec tego, że rejestr sądowy stał się jedynym źródłem potrzebnych danych, Główny Urząd Statystyczny zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości z prośbą o polecenie sądom rejestrowym wypełniania

i nadsyłania wszystkich kart statystycznych dotyczących pierwszych wpisów, powiększeń i obniżeń kapitału zakładowego, przystąpień do likwidacji i wykreśleń z rejestru—specjalnie dla spółek akcyjnych co miesiąc. W ten sposób perjodyczne tablice, dotyczące statystyki spółek akcyjnych nowozałożonych i powiększeń kapitału, będą mogły być jak dawniej co miesiąc ogłaszane w *Wiadomościach Statystycznych*, przyczem będą podawały rzeczywiste dane o ruchu założycielskim, nie liczbę uzyskanych koncesyj, ponadto będą zawierały dane dla całej Polski, nie tylko dla województw centralnych, wschodnich i południowych.

Statystyka spółek akcyjnych za lata 1927 i 1928, zgodnie z metodą ustaloną przez Dr. J. Piekałkiewicza³, będzie się składała z trzech działów: ruchu, stanu i działalności spółek akcyjnych, przyczem będzie związana z przepisami prawnymi obowiązującymi przed wejściem w życie prawa o spółkach akcyjnych. Przepisy powyższe były szczegółowo omówione w pracy Dr. J. Piekałkiewicza i wspomniane przy porównaniu z nowym prawem akcyjnym, na wstępie niniejszego artykułu. W krótkości należy wspomnieć, że materiałem do czerpania danych dla statystyki nowozałożonych spółek akcyjnych, powiększeń i zmniejszeń kapitału zakładowego w województwach centralnych, wschodnich i południowych były postanowienia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, ogłaszane w *Monitorze Polskim*, a dla województw poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego—dane rejestrów sądowych. Ponadto korzystano w celu wykazania wysokości kapitału rzeczywiście wpłaconego, jak również określenia udziału kapitału zagranicznego, ze specjalnej ankiety w sprawie emisji i powiększenia kapitału zakładowego, rozsyłanej do spółek. Statystykę będziemy rozpatrywali z punktu widzenia nowego prawa o spółkach akcyjnych, w celu przekonania się w jakim stopniu spółki już istniejące będą musiały się dostosować do nowego prawa pod względem wysokości kapitału zakładowego, wartości nominalnej akcji i t. p.

Statystyka ruchu spółek akcyjnych

W celu scharakteryzowania ruchu założycielskiego spółek akcyjnych w latach 1926—1928, zostało opracowane na podstawie statutów ogłoszonych w *Monitorze Polskim* i danych sądów rejestrowych, zestawienie dla całej Polski z szczegółowym podaniem liczby

¹ Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości r. 1923 № 8, poz. 24.

² Dz. Praw Państwa Polskiego r. 1919 № 14, poz. 164.

³ Dr. Jan Piekałkiewicz „Statystyka Spółek Akcyjnych” *Kwartalnik Statystyczny*. Rok 1928. Tom V. Zeszyt 1 i osobna odbitka.

spółek i wysokości kapitału zakładowego. Rok 1926 wzięto do porównania gdyż zazna- podlegającej wahaniom i niedającej gwa-
czył się on dewaluacją złotego — stąd też rancji, jest bardzo ciekawe.
porównanie założycielstwa z rokiem o walucie w następujący sposób:

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe ^a — Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées ^a

1926—1928

Grupy	1926				1927				1928				Groupes
	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre des socié- tés</i>	%	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	%	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre des socié- tés</i>	%	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	%	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre des socié- tés</i>	%	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	%	
Ogółem	25	100,0	20852^b	100,0	40	100,0	43100^c	100,0	79	100,0	97 135	100,0	Total
Rolnictwo i hodowla	—	—	—	—	1	2,5	400	0,9	1	1,3	1 000	1,0	Agriculture et élevage
Górnictwo	—	—	—	—	6	15,0	15 500	36,0	3	3,8	15 400	15,8	Mines
Przemysł mineralny	—	—	—	—	2	5,0	630	1,5	6	7,6	5 680	5,9	Industrie des miné- raux
Hutnictwo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy	1	4,0	900	4,3	1	2,5	600	1,4	4	5,1	2 150	2,2	Industrie des métaux
„ maszyno- wy i elektrotech- niczny	2	8,0	402	1,9	1	2,5	5 000	11,6	7	8,8	7 700	7,9	„ des machi- nes et électrotech- nique
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Métaux précieux et articles de pré- cision
Przemysł chemiczny	2	8,0	1 200	5,8	5	12,5	2 170	5,0	6	7,6	5 900	6,1	Industrie chimique
„ włókien.	4	16,0	3 500	16,8	1	2,5	2 000	4,6	16	20,2	30 270	31,2	„ textile
„ papiern.	—	—	—	—	2	5,0	1 000	2,3	1	1,3	500	0,5	„ du papier
„ skórzany	—	—	—	—	1	2,5	250	0,6	—	—	—	—	„ des peaux
„ drzewny	3	12,0	850	4,1	4	10,0	1 500	3,5	1	1,3	500	0,5	et des cuirs
„ spożywczy	4	16,0	1 400	6,7	5	12,5	4 700	10,9	6	7,6	4 820	5,0	Industrie du bois
„ odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	„ alimentaire
i galanteryjny . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,3	250	0,3	„ du vête- ment
Przemysł poligra- ficzny	1	4,0	5 000	24,0	2	5,0	650	1,5	1	1,3	1 000	1,0	Industrie polygra- phique
Przemysł budowlany	—	—	—	—	1	2,5	150	0,3	5	6,3	2 100	2,2	Industrie de la construction
Gaz, woda i elek- tryczność	3	12,0	750	3,6	1	2,5	250	0,6	2	2,5	5 400	5,6	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	—	—	—	—	1	2,5	1 500	3,5	1	1,2	1 000	1,0	Bains, blanchisseries
Handel towarowy .	2	8,0	300	1,4	4	10,0	2 000	4,6	14	17,7	11 145	11,5	Commerce de mar- chandises
Hotele, jadalnie i mieszkania . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny .	1	4,0	5 000	24,0	—	—	—	—	—	—	—	—	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Entrepôts et monts- de-piété
Ubezpieczenia . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Assurances
Komunikacje i tele- fon	2	8,0	1 550	7,4	1	2,5	4 300	10,0	1	1,3	920	0,9	Communications et téléphones
Transport	—	—	—	—	1	2,5	500	1,2	2	2,5	1 100	1,1	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kultur.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,3	300	0,3	Institutions scienti- fiques et sociales
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Autres

^a Spółki, których zarząd znajduje się w granicach Rzeczypospolitej Polskiej.

^b Nieznaczna różnica w sumie w porównaniu z ogłoszoną w *Roczniku Statystyki* za rok 1926/27 (str. 141) tłumaczy się mylnym policzeniem w *Roczniku* kapitału zakładowego i spółki.

^c Nieznaczna różnica w sumie w porównaniu z ogłoszoną w *Roczniku Statystyki* za rok 1927/28 (str. 114) tłumaczy się mylnym policzeniem w *Roczniku* kapitału zakładowego i spółki. Ponadto i spółka została przeniesiona z grupy składy towarowe i lombardy do grupy handel towarowy.

^a Sociétés dont le siège de l'administration centrale se trouve dans les limites de la République Polonaise.

^b La différence insignifiante du montant comparativement à celui publié dans l'*Annuaire Statistique* pour 1926/27 (page 141) s'explique par l'évaluation erronée, dans l'*Annuaire*, du capital social d'une société.

^c La différence insignifiante du montant comparativement à celui publié dans l'*Annuaire Statistique* pour 1927/28 (page 114) s'explique par l'évaluation erronée, dans l'*Annuaire*, du capital social d'une société. En outre, 1 société a été transférée du groupe „Entrepôts et monts-de-piété” au groupe „Commerce de marchandises”.

Ogólna liczba spółek utworzonych w ostatnich trzech latach wykazuje silny wzrost założycielstwa. Suma kapitału zakładowego również bardzo silnie wzrasta. Wzrost obliczony w stosunku do roku poprzedniego wyraża się w następujących odsetkach:

	1927	1928
Liczba spółek	+ 60,0	+ 97,5
Kapitał zakładowy . . .	+ 106,7	+ 125,4

Widzimy, że silny wzrost tak liczby spółek jak kapitału w r. 1927 jeszcze bardziej się wzmacnia w r. 1928. Również wzrasta kapitał emitowany przeciętnie na 1 spółkę: w r. 1926 wynosi on 834,1 tys. złotych, w 1927—1077,5 tys. złotych, a w 1928—1229,6 tys. złotych.

Przechodząc do omówienia poszczególnych gałęzi przemysłu musimy zwrócić uwagę, że w niektórych grupach przemysłu nie założono ani jednej spółki w okresie od 1926—1928 roku. Należą tu: hutnictwo, obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne, hotele, jadłodajnie i mieszkania, składy towarowe i lombardy oraz zakłady ubezpieczeniowe. W innych grupach zastój w 1926 r. przechodzi w mniej lub więcej silny ruch założycielski w następnych latach. Do takich grup zaliczyć można: rolnictwo i hodowlę, górnictwo, przemysł mineralny, papierniczy, skórzany, odzieżowy i galanteryjny, budowlany, grupę kąpiele, łaźnie i pralnie, transport i instytucje społeczne, naukowe i kulturalne. Ponadto mamy szereg gałęzi przemysłu, gdzie we wszystkich trzech latach zostały założone nowe spółki, przyczem stały wzrost założycielstwa daje się zauważyć w przemyśle chemicznym, spożywczym i handlu towarowym, ponadto w przemyśle metalowym, gdzie liczba spółek w latach 1926 i 1927 jest jednakowa, a znacznie wzrasta w r. 1928; wzrost w roku 1927, a zmniejszenie w 1928 — w przemyśle drzewnym i poligraficznym; zmniejszenie w 1927 r., a wzrost w 1928 — w przemyśle maszynowym i elektrotechnicznym, włókienniczym oraz w grupie gaz, woda i elektryczność, następnie w grupie komunikacji i telefon, w której liczba spółek spada w roku 1927, a w 1928 pozostaje bez zmiany. Widoczne zmniejszenie założycielstwa mamy w handlu pieniężnym, gdzie tylko w roku 1926 została założona 1 spółka.

Przeglądając dane o kapitale zakładowym spółek akcyjnych nowozałożonych widzimy,

że w roku 1926 najwyższy odsetek przypada na przemysł poligraficzny i handel pieniężny (24,0%), następnie miejsce zajmuje przemysł włókienniczy, na końcu zaś znajduje się handel towarowy. W roku 1927 pierwsze miejsce przypada na górnictwo (36,0%), potem przemysł maszynowy i elektrotechniczny, dla którego odsetek jest już znacznie niższy (11,6%). Górnictwo w roku 1928 znajduje się na drugim miejscu, na pierwsze natomiast wysuwa się przemysł włókienniczy, w którym na 16 spółek przypada prawie $\frac{1}{3}$ część sumy kapitału wszystkich spółek założonych w tym roku. Przemysł więc ten zajmuje w roku 1928 pierwsze miejsce tak co do liczby spółek, jak i kapitału, ten sam stosunek był w górnictwie w roku poprzednim.

Wzmożenie się ruchu założycielskiego, szczególnie w r. 1928, należy tłumaczyć rozwojem produkcji i niezwykłym ożywieniem życia gospodarczego kraju. W górnictwie węglowym już od roku 1926 wzrasta spożycie na rynku wewnętrznym i wzmacnia się eksport, ponadto zaznacza się silny prąd w kierunku rozwoju przemysłu przetwórczego z węgla. Do roku 1928 należy pomyślnie rozstrzygnięcie problemu naftowego przez utworzenie w celu podtrzymania ruchu wiertniczego, spółki akcyjnej „Pionier” dla poszukiwania i wydobywania minerałów bitumicznych z kapitałem 15 mil. złotych i z dopłatą 1 miliona z kasy świeżo utworzonego Syndykatu Naftowego. Forma spółki akcyjnej okazała się również bardzo odpowiednią dla innych gałęzi przemysłu, jak włókienniczy, papierniczy, elektrotechniczny, następnie budowlany, którego rozwój w ostatnich latach zaznaczył się bardzo silnie i inne. Jedynie handel pieniężny wykazuje znaczny spadek założycielstwa już od roku 1924¹, chociaż spółka akcyjna w myśl poglądów profesora dr. Wilhelma Lexisa², najbardziej nadaje się na przedsiębiorstwo bankowe, gdyż nawet małym kapitalistom daje łatwość korzystania z zysków. Okres inflacyjny przyczynił się do takiego wzrostu liczby banków, że w latach następnych możliwe było jedynie utworzenie wybitnie silnych jednostek kredytowych, wszelkie zaś sztuczne twory inflacji z chwilą wprowadzenia waluty złotowej, były przeznaczone na zagładę — nie mogło więc być mowy o wzmożeniu się założycielstwa. Wzrost założycielstwa w rolnictwie i hodowli należy traktować z pewnym zastrzeżeniem, gdyż zaliczenie 2 spółek nowozałożonych do tej grupy na podstawie zasad-

¹ Dr. Jan Piekałkiewicz „Statystyka Spółek Akcyjnych” *Kwartalnik Statystyczny*. Rok 1928, Tom V. Zeszyt I i osobna odbitka.

² Das Handelswesen von Prof. Dr. Wilhelm Lexis, I Das Handelspersonal und Warenhandel 1923. Leipzig.

niczych cech przedmiotu działalności, wyszczególnionego w statutach, może okazać się mylne po przejrzeniu sprawozdań rocznych tych spółek. Prawdopodobnie wchodzi tu w grę przede wszystkim handel nie popieranie rolnictwa i hodowli.

Ruch założycielski spółek akcyjnych bardziej dokładnie może być scharakteryzowany przez zbadanie sposobu powstania spółek, t. zn. czy zostały one założone jako nowe przedsiębiorstwa, czy też przekształciły się, w zależności od chwilowej konjunktury, z innego rodzaju przedsiębiorstw, jak firm pojedynczych, spółek firmowych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i t. p., następnie przez zanalizowanie wysokości kapitałów zakładowych, wartości nominalnej i akcji, rodzaju akcji, ponadto przez zbadanie wysokości kapitału rzeczywiście wpłaconego na akcje, z podziałem na wpłaty go-

tówkowe i wkłady rzeczowe, jak również ustalenie udziału kapitału krajowego i zagranicznego w założycielstwie. Powyższe kwestje szczególnie są interesujące z punktu widzenia nowego prawa o spółkach akcyjnych, które określa minimalną wysokość kapitału zakładowego (art. 5) i minimalną wartość nominalną i akcji (art. 30). Ponieważ prawo o spółkach akcyjnych wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 roku, ciekawe jest stwierdzenie, w jakim stopniu spółki, założone w dwóch poprzedzających ten termin latach, będą musiały się dostosować do nowych przepisów.

Na podstawie bezpośrednich wiadomości od spółek (ankieta w sprawie emisji kapitału zakładowego) zostało opracowane następujące zestawienie, charakteryzujące sposób utworzenia spółek akcyjnych w latach 1927 i 1928:

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe według sposobu powstania

Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées d'après la manière de leur formation

Liczba spółek — Nombre des sociétés

1927, 1928

Grupy	1 9 2 7							1 9 2 8							Groupes
	Ogółem Total	Nowe Non-vel-les	Przejście z Transformées			Połą- czenie się spół- lek ak- cyj- nych Fusion de plusieurs anony- mes	Nie- po- dane Non indi- qué	Ogółem Total	Nowe Non-vel-les	Przejście z Transformées			Połą- cze- nie się spół- lek ak- cyj- nych Fusion de plusieurs anony- mes	Nie- po- dane Non indi- qué	
			przed- się- bior- stwa jedno- osobo- wego d'une entre- prise indivi- duelle	spół- ki fir- mo- wej i ko- man- dyto- wej d'une s-t-é en nom collec- tif	spół- ki z ogra- niczo- ną odpo- wie- dzial- no- ścią d'une s-t-é à res- pon- sabi- lité li- mitée					przed- się- bior- stwa jedno- osobo- wego d'une entre- prise indivi- duelle	spół- ki fir- mo- wej i ko- man- dyto- wej d'une s-t-é en nom collec- tif	spół- ki z ogra- niczo- ną odpo- wie- dzial- no- ścią d'une s-t-é à res- pon- sabi- lité li- mitée			
Ogółem . . . % ^a . .	40 34,6	9 26,9	7 7,7	2 26,9	7 3,9	1 —	14 —	79 42,2	27 23,4	15 20,3	13 14,1	9 —	— —	15 —	Total % ^a
Rolnictwo i ho- dowla	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	6	1	—	—	2	1	2	3	1	—	—	1	—	1	Mines
Przemysł mine- ralny	2	—	—	1	—	—	1	6	4	1	1	—	—	—	Industrie des mi- néraux
Przemysł meta- lowy	1	—	—	1	—	—	—	4	—	1	1	1	—	1	Industrie des mé- taux
Przemysł maszy- nowy i elektro- techniczny . .	1	1	—	—	—	—	—	7	1	1	3	1	—	1	Industrie des ma- chines et élek- trotechnique
Przemysł che- miczny	5	1	1	—	1	—	2	6	2	1	—	—	—	3	Industrie chimique
Przemysł włó- kienniczy . . .	1	—	1	—	—	—	—	16	2	7	4	1	—	2	Industrie textile
Przemysł papier- niczy	2	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	Industrie du papier

^a W stosunku do ogółu minus spółki, dla których sposób przejścia na spółkę akcyjną nie był podany.

^a Par rapport au total, moins les sociétés dont la manière de transformation en société anonyme n'a pas été indiquée.

(dok.—fin)

Grupy	1927							1928							Groupes
	Ogółem Total	Nowe Nouvelles	Przejście z Transformées			Połączenie się spółek akcyjnych Fusion de plusieurs sociétés anonymes	Niepo- dane Non indiqués	Ogółem Total	Nowe Nouvelles	Przejście z Transformées			Połączenie się spółek akcyjnych Fusion de plusieurs sociétés anonymes	Niepo- dane Non indiqués	
			przed- siębior- stwa jedno- osobowe d'une entreprise individuelle	spół- ki fir- mowe i koman- dyto- wej d'une s-téen nom collec- tif	spół- ki z ograniczo- ną odpo- wiedzial- nością dział- no- ścią d'une s-té à res- pon- sabi- lité li- mitée					przed- siębior- stwa jedno- osobowe d'une entreprise individuelle	spół- ki fir- mowe i koman- dyto- wej d'une s-téen nom collec- tif	spół- ki z ograniczo- ną odpo- wiedzial- nością dział- no- ścią d'une s-té à res- pon- sabi- lité li- mitée			
Przemysł skór- rzany	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Industrie des pe- aux et des cuirs	
Przemysł drzewny	4	1	—	—	—	—	3	1	—	1	—	—	—	Industrie du bois	
Przemysł spo- żywczy	5	1	2	—	—	—	2	6	2	1	1	1	—	1	Industrie alimen- taire
Przem. odzieżowy i galanteryjny .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	Industrie du vête- ment
Przemysł poligra- ficzny	2	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	Industrie poly- graphique
Przemysł budow- lany	1	—	—	—	1	—	—	5	4	—	1	—	—	—	Industrie de la construction
Gaz, woda i elek- tryczność	1	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	—	—	Gaz, eau, électri- cité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	Bains, blanchis- series
Handel towarowy	4	2	1	—	—	—	1	14	6	1	2	3	—	2	Commerce de marchandises
Komunikacje i te- lefon	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	Communications et téléphones
Transport	1	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	1	Transport
Instytucje społecz- ne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	Institutions scien- tifiques et so- ciales

W obu latach największy odsetek przypada na spółki akcyjne, założone jako nowe przedsiębiorstwa. Następnie w roku 1927 jednakowy odsetek wykazują firmy pojedyncze i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, dalej idą spółki firmowe, a na końcu spółki akcyjne. W roku 1928 po nowych przedsiębiorstwach, których odsetek jest wyższy, niż w roku ubiegłym i przekracza $\frac{2}{5}$ ogólnej liczby spółek, następują również przedsiębiorstwa jednoosobowe, trzecie miejsce natomiast zajmują spółki jawne, czwarte—spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Przejścia ze spółek akcyjnych w tym roku nie było, nie było również w obu latach przejścia ze spółdzielni.

Fuzja spółek akcyjnych może być dokonana „per incorporationem“, czyli przez wcielenie spółki przejętej przez przejmującą, lub „per unionem“—czyli przez połączenie dwóch spółek w nową trzecią. Drugi sposób, w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczy-

pospolitej Polskiej z dnia 10 grudnia 1924 r. o fuzji (łączeniu się) spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością¹, dotychczas miał zastosowanie tylko w województwach centralnych i wschodnich, a z chwilą wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych (art. 142), będzie rozciągnięty na pozostałe dzielnice Polski. Nasza statystyka może obejmować jedynie fuzję spółek akcyjnych, dokonywaną drogą unji, nie inkorporacji, gdyż w ostatnim wypadku zwiększy się tylko liczba spółek zlikwidowanych, a nowozałożonych nie wzrośnie. Zgodnie z § 3 rozporządzenia z dnia 10 grudnia 1924 r., o którym była wyżej mowa, wpis do rejestru świadczy o dokonaniu fuzji, a spółka przejęta ulega wykreśleniu z rejestru. Odpowiednie dane znajdziemy w ogólnym zestawieniu spółek wykreślonych z rejestru, opracowanym na podstawie wyciągów z rejestrów handlowych prowadzonych przez sądy. Jeden wypadek założenia spółki akcyj-

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 107, poz. 968.

nej „per unionem“ spotykamy w roku 1927 w górnictwie.

Przy porównaniu liczby spółek w poszczególnych grupach najbardziej może nas interesować odsetek przypadający na spółki—jako nowe przedsiębiorstwa z jednej strony, a utworzone drogą przejścia z innych przedsiębiorstw — z drugiej. Ponieważ naogół liczba spółek w poszczególnych grupach jest bardzo mała, trudno ustalić jakkolwiek prawidłowość w sposobie powstawania spółek w zależności od gałęzi przemysłu. W rolnictwie i hodowli naprzykład w obu latach mamy 100% nowych przedsiębiorstw, trudno jednak przyjąć to za stałą tendencję, gdyż w każdym roku została założona tylko jedna spółka. Cały szereg spółek nowopowstałych został utworzony drogą przejścia z innych przedsiębiorstw, przyczem w wielu wypadkach mamy wyłącznie ten sposób powstania, w innych i pierwszy i drugi sposób mają zastosowanie. Rzuca się w oczy duży odsetek spółek, powstałych drogą przejścia z innego rodzaju przedsiębiorstw w r. 1928 w przemyśle metalowym, maszynowym i elektrotechnicznym, a jeszcze bardziej w przemyśle włókienniczym, gdzie na 14 spółek, dla których zebrane zostały dane, aż 12, t. j. 85,7%, powstało tą drogą, przyczem z tego 50% przeszło z przedsiębiorstw jednoosobowych, a 28,6% ze spółek firmowych, na spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

przypadł nieznaczny odsetek (7,1%). W handlu towarowym połowa spółek powstała jako nowe przedsiębiorstwa, a połowa przekształciła się ze starych.

Według zdania prof. dr. Wilhelma Lexisa¹, najmniej nadaje się spółka akcyjna na nowe przedsiębiorstwo handlowe we właściwym znaczeniu, gdyż dla tego rodzaju przedsiębiorstw konieczna jest szybka dyspozycja i inicjatywa, a to jest możliwe tylko przy ścisłym związku interesów osób kierujących z przedsiębiorstwem, w tym wypadku jeżeli akcje są w ręku nielicznych osób. W zasadzie zaś spółek akcyjnych jest w najwyższym stopniu luźny związek pomiędzy akcjonariuszami a spółką, przyczynia się do tego łatwość zbywalność akcji i ograniczenie odpowiedzialności tylko do wysokości udziału. Tylko te spółki akcyjne handlowe mogą dobrze prosperować, które zostały założone przez jedną osobę i przed przejściem na spółkę akcyjną doprowadzone do rozkwitu, gdyż najlepszą formą przedsiębiorstwa handlowego jest firma pojedyncza i spółka firmowa, najmniej natomiast nadaje się spółdzielnia. W myśl zasad prof. Lexisa¹ w r. 1927 tylko 1 spółka i 1 w 1928 przeszły na spółkę akcyjną z przedsiębiorstwa jednoosobowego.

Zestawienie dla nowozałożonych spółek akcyjnych według wysokości kapitału zakładowego podajemy poniżej.

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe według wielkości kapitału zakładowego
Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées d'après le montant du capital social

Kapitał—tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1928

Grupy— <i>Groupes</i>	Ogółem <i>Total</i>		Do <i>Jusqu'à</i> 100		100—150		150—250		250—500		500—1000		1000—2000		2000—5000		Wyżej <i>Au-dessus de</i> 5000	
	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał
	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>
Ogółem—Total	1927 40	43 103	2	200	2	300	8	1 950	14	5 950	6	4 200	3	4 700	4	15 900	1	9 900
	% 100,0	100,0	5,0	0,5	5,0	0,7	20,0	4,5	35,0	13,8	15,0	9,7	7,5	10,9	10,0	36,9	2,5	23,0
	1928 79	97 135	5	500	1	150	14	3 200	21	8 915	21	20 230	9	16 020	5	17 400	3	30 720
	% 100,0	100,0	6,3	0,5	1,3	0,2	17,7	3,3	26,6	9,2	26,6	20,8	11,4	16,5	6,3	17,9	3,8	31,6
Rolnictwo i ho- dowla	1	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1 000	—	—	—	—	—	—
Górnictwo	3	15 400	1	100	—	—	—	—	1	300	—	—	—	—	—	—	1	15 000
Przemysł mine- ralny	6	5 680	1	100	—	—	—	—	1	270	2	1 810	2	3 500	—	—	—	—
Przemysł metalo- wy	4	2 150	—	—	—	—	1	250	2	900	1	1 000	—	—	—	—	—	—

¹ Das Handelswesen von prof. Dr. Wilhelm Lexis, I Das Handelspersonal und Warenhandel 1923. Leipzig.
Not e: Voir la traduction française des groupes à la page 1282 et 1283.

(dok.—fin)

Grupy—Groupes	Ogółem Total		Do <i>Jusqu'à</i> 100		100—150		150—250		250—500		500—1000		1000—2000		2000—5000		Wyżej <i>Au-dessus de</i> 5000	
	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał	Licz- ba spół- lek	Kapi- tał
	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>	<i>Nom- bre des socié- tés</i>	<i>Capi- tal</i>
Przemysł maszy- nowy i elektr. .	7 7 700	—	—	—	—	—	1 250	3 1 450	—	—	2 3 000	1 3 000	—	—	—	—	—	—
Przemysł che- miczny	6 5 900	1 100	—	—	—	—	—	1 500	3 2 600	—	—	1 2 700	—	—	—	—	—	—
Przemysł włókien- niczy	16 30270	—	—	—	—	—	3 750	3 1 500	4 3 100	3 5 800	2 8 500	1 10620	—	—	—	—	—	—
Przemysł papier- niczy	1 500	—	—	—	—	—	—	1 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł drzewny	1 500	—	—	—	—	—	—	1 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł spożyw- czy	6 4 820	—	—	1 150	2 450	1 500	—	—	—	—	2 3 720	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł odzie- żowy i galante- ryjny	1 250	—	—	—	—	—	1 250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł poligra- ficzny	1 1 000	—	—	—	—	—	—	—	1 1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł budo- wlany	5 2 100	—	—	—	—	—	2 500	2 1 000	1 600	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gaz, woda i elek- tryczność . . .	2 5 400	—	—	—	—	—	—	1 300	—	—	—	—	—	—	—	—	1 5 100	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1 1 000	—	—	—	—	—	—	—	1 1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	14 11145	1 100	—	—	—	—	4 750	3 895	5 6 200	—	—	1 3 200	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i te- lefon	1 920	—	—	—	—	—	—	—	1 920	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Transport	2 1 100	1 100	—	—	—	—	—	—	1 1 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Instytucje społecz- ne, naukowe i kulturalne . .	1 300	—	—	—	—	—	—	1 300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 roku o bilansowaniu w złotych oraz określeniu w złotych kapitałów własnych przedsiębiorstw, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych¹, nie założono w obu latach ani jednej spółki z kapitałem niższym od ustawowego. Nieznaczny zaś odsetek spółek, bo tylko 5% w r. 1927 i 6,3% w 1928 posiadał kapitał równy 100 tys. złotych. W następnych grupach silny wzrost liczby spółek zaczyna się od grupy 150—250 tys. złotych, dalsze zwiększenie mamy w grupie 250—500 tys. złotych, w grupie 500—1000 tys. złotych zaczyna się spadek dla r. 1927, rok 1928 zaś pozostaje bez zmiany. Wyso-kość kapitału zakładowego ulega mniej wię-ciej tym samym wahaniom, co liczba spółek, tylko w ostatniej grupie wyżej 5000 tys. złotych mamy spadek liczby spółek, a silny wzrost w r. 1928 wysokości kapitału zakładowego. Powodem tego jest założenie dwóch spółek z bardzo wysokim ka-

pitałem, — jedną z nich jest spółka poszuki-wawczo-badawcza w przemyśle naftowym, o której była mowa wyżej. Jeżeli podzielimy wszystkie spółki na 2 grupy, biorąc za gra-nicę 250 tys. złotych, to otrzymamy, że od-setek spółek, posiadających kapitał wyższy od minimum ustalonego w prawie o spół-kach akcyjnych w roku 1927, wynosi 70,0%, a w 1928 — 74,7%. Odsetek kapitału w ten sam sposób obliczony równa się 94,3% w roku 1927, a 96,0%—w 1928. Odsetki powyż-sze są właściwie jeszcze wyższe, gdyż nale-żałoby dodać procent, przypadający na spółki, których kapitał jest równy 250 tys. złotych, ponieważ zaś spółki takie zaliczone zostały do grupy 150—250 tys. złotych, więc nie mogły być wzięte do sumowania odsetków, natomiast liczba tych spółek, jak to widać z tablicy, w roku 1928 jest bardzo duża. Porównywując otrzymane odsetki dla dwóch lat, możemy stwierdzić zwiększenie odsetka tak liczby, jak i kapitału spółek w ostatnim roku, co należy uważać za objaw dodatni.

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 55, poz. 542.

W poszczególnych grupach w roku 1928 przewaga spółek o kapitale wyższym od 250 tys. złotych daje się zauważyć szczególnie w przemyśle włókienniczym, gdzie względnie większa liczba spółek została założona.

Przechodząc do omówienia statystyki spółek nowozałożonych według rodzaju akcji (imiennych lub na okaziciela), musimy zaznaczyć zebrane dane będą dotyczyły, podobnie jak w latach 1925 i 1926¹, tylko województw centralnych, wschodnich i południowych, województwa poznańskie i po-

morskie oraz górno-śląska część województwa śląskiego muszą być pominięte, gdyż w kartach indywidualnych, wypełnianych przez sądy dla pierwszych wpisów do rejestru spółek akcyjnych, brak danych o rodzaju akcji. Lukę tę, z chwilą wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych, wprowadzającego system meldunkowy na całym terenie Polski, trzeba będzie uzupełnić drogą uzyskania odpowiedniego zarządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości.

Zestawienie, o którym mowa, przedstawia się w następujący sposób:

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe według rodzaju akcji w województwach centralnych, wschodnich i południowych

Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées d'après la nature des actions, dans les départements du centre, de l'est et du sud

1928

G r u p y	Ogółem		Spółki posiadające akcje imienne		Spółki posiadające akcje na okaziciela		Spółki o rodzaju akcyj niepodanym		G r o u p e s
	Total		Sociétés ayant des actions nominatives		Sociétés ayant des actions au porteur		Sociétés n'ayant pas indiqué la nature de leurs actions		
	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	
	Nom- bre des socié- tés	Capital en mil- liers de zlotys	Nombre des sociétés	Capital en milliers de zlotys	Nombre des sociétés	Capital en milliers de zlotys	Nombre des sociétés	Capital en milliers de zlotys	
Ogółem	1927 ‰ ^a	34 41 320	8 25,8	4 617 11,5	29 93,5	35 683 88,5	3 —	1 020 —	1927 ‰ ^a
	1928 ‰ ^a	62 91 165	7 11,7	18 174 20,2	58 96,7	71 741 79,8	2 —	1 250 —	1928 ‰ ^a
Rolnictwo i hodowla .		1 1 000	1	1 000	—	—	—	—	Agriculture et élevage
Górnictwo		1 15 000	1	15 000	—	—	—	—	Mines
Przemysł mineralny .		5 5 580	—	—	5	5 580	—	—	Industrie des minéraux
„ metalowy .		3 1 750	—	—	3	1 750	—	—	„ des métaux
„ maszynowy i elektrotechniczny .		7 7 700	1	540	7	7 160	—	—	„ des machines et électrotechnique
Przemysł chemiczny .		4 5 200	—	—	4	5 200	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy		16 30 270	—	—	15	29 520	1	750	„ textile
„ papierniczy .		1 500	—	—	1	500	—	—	„ du papier
„ drzewny . .		1 500	1	300	1	200	—	—	„ du bois
„ spożywczy .		4 4 470	—	—	3	3 970	1	500	„ alimentaire
„ odzieżowy i galanteryjny . . .		1 250	—	—	1	250	—	—	„ du vêtement
Przemysł poligraficzny		1 1 000	—	—	1	1 000	—	—	„ polygraphique
„ budowlany .		4 1 850	—	—	4	1 850	—	—	„ de la con- struction
Gaz, woda i elektryczn.		2 5 400	1	1 020	2	4 380	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . .		10 10 395	2	314	10	10 081	—	—	Commerce de marchan- dises
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne		1 300	—	—	1	300	—	—	Institutions scientifi- ques et sociales

^a W stosunku do ogółu minus spółki o rodzaju akcji niepodanym.

^a Par rapport au total, moins les sociétés pour lesquelles la nature des actions n'est pas indiquée.

Oprócz spółek o rodzaju akcji określonym w statucie mamy jeszcze w roku 1927—3, a w 1928—2 spółki, dla których brak danych, gdyż określenie rodzaju akcji uzależniono od uchwały organizacyjnego walnego zgromadzenia. Większość spółek posiada

akcje na okaziciela, charakteryzujące się łatwą zbywalnością. W obu latach tylko po 2 spółki mają akcje wyłącznie imienne, 6 w roku 1927, a 5 — w 1928 posiada akcje imienne i na okaziciela. Kapitał spółek o akcjach na okaziciela również jest znacz-

nie wyższy, szczególnie w roku 1927, od sumy kapitału spółek o akcjach imiennych. W roku 1928 większa jest różnica w liczbie spółek niż w wysokości kapitału zakładowego, wynika to stąd, że spółka założona w przemyśle naftowym z wysokim kapitałem posiada akcje wyłącznie imienne. Akcje imienne uprzywilejowane spotykamy w 3 spółkach w roku 1927, kapitał na nie przypadający wynosi 2160 tys. złotych, co stanowi 5,2% ogólnej sumy kapitału i 46,8% sumy kapitału spółek o akcjach imiennych.

Minimalna wysokość 1 akcji w przepisach prawnych, poprzedzających prawo

o spółkach akcyjnych, była określona w § 8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 roku o bilansowaniu w złotych oraz określeniu w złotych kapitałów własnych przedsiębiorstw obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych¹, gdzie równa się ona 10 złotym. Dopiero prawo o spółkach akcyjnych w art. 30 ustala minimum wartości 1 akcji na 100 zł., przyczem dla przedsiębiorstw użyteczności publicznej wartość nominalna 1 akcji może się równać 25 złotym.

Dane dla spółek nowozałożonych według wartości nominalnej 1 akcji zawarte są w następującym zestawieniu:

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe według wartości nominalnej 1 akcji
Nombre des sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées d'après la valeur nominale d'une action
1928

Grupy	Ogółem Total	Z ł o t e — Z ł o t y s									Grupos
		do jus- qu'à 25	26— 50	51— 75	76— 100	101— 250	251— 500	501— 1000	po- wyżej au- des- sus de 1000	niepo- dane incon- nue	
Ogółem	1927 %	40	1	3	—	19	5	4	8	—	1927 %
	1928 %^a	79	—	—	—	32	6	14	23	1	1928 %^a
			2,5	7,5	—	47,5	12,5	10,0	20,0	—	Total
Rolnictwo i hodowla . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	Mines
Przemysł mineralny . . .	6	—	—	—	3	—	2	1	—	—	Industrie des minéraux
„ metalowy	4	—	—	—	2	—	—	1	—	1	„ des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	7	—	—	—	5	—	1	1	—	—	„ des machines et électrotechnique
Przemysł chemiczny . . .	6	—	—	—	3	—	—	3	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy . . .	16	—	—	—	4	1	8	2	1	—	„ textile
„ papierniczy	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	„ du papier
„ drzewny	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	„ du bois
„ spożywczy	6	—	—	—	3	—	1	2	—	—	„ alimentaire
„ odzieżowy i galan- teryjny	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	„ du vêtement
Przemysł poligraficzny . .	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	„ polygraphique
„ budowlany	5	—	—	—	2	1	—	2	—	—	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność .	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	14	—	—	—	6	1	2	4	—	1	Commerce de marchandises
Komunikacje i telefon . .	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Communicat. et téléphone
Transport	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	Transport
Instytucje społeczne, nauko- we i kulturalne	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Institutions scientifiques et sociales

^a W stosunku do ogółu minus spółki, dla których wartość nominalna 1 akcji była niepodana.

^a Par rapport au total, moins les sociétés dont on n'a pas indiqué la valeur nominale d'une action.

Jak widzimy, odsetek spółek z wartością nominalną 1 akcji niższą od 100 złotych jest bardzo mały w roku 1927, natomiast w roku 1928 wogóle niema takich spółek, gdyż wszystkie spółki o akcjach równych 100 złotym trafiły do grupy od 76 — 100 zł., gdzie innych spółek niema. Cztery spółki, znajdujące się w

dwóch pierwszych grupach w roku 1927 nie są przedsiębiorstwami użyteczności publicznej, więc możemy stwierdzić, że 10% spółek nowopowstałych w r. 1927 będzie musiało dostosować wielkość akcji do ustawowego minimum w ciągu 2 lat, licząc od 1. I 1929 r.

Ogólnie możemy zaznaczyć, że spółki założone w latach 1927 i 1928 w większym stopniu dostosowały swoje statuty pod względem wartości nominalnej i akcji niż pod względem wysokości kapitału zakładowego, o czym była mowa wyżej. W obu wypadkach rok 1928 okazał się w lepszym położeniu niż rok 1927.

Porównywując dalsze grupy spółek od 100 złotych wzwyż, otrzymamy wyższy odsetek dla roku 1928 (57,9%) niż dla roku 1927 (42,5%).

Ankieta w sprawie emisji kapitału zakładowego, która dostarczyła nam danych do opracowania statystyki spółek akcyjnych według sposobu powstania, zawiera również potrzebny materiał do sporządzenia zestawienia, charakteryzującego dalsze momenty przy założycielstwie, a więc wysokość kapitałów rzeczywiście wpłaconych drogą wpłat gotówkowych i rzeczowych oraz udział kapitału krajowego i zagranicznego w zależności od miejsca zamieszkania subskrybentów.

Powyższe zestawienie przedstawia się w następujący sposób:

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe — Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées
Kapitał nominalny—tysiące złotych—Capital nominal en milliers de zlotys 1928

G r u p y	Ogółem Total		Wpłaty — Versements				Miejsce zamieszkania subskrybentów Domicile des souscripteurs				G r o u p e s		
			gotówkowe au comptant		rzeczowe apports en objets		Polska Pologne		Gdańsk i za- granica Dantsig et l'étranger				
	Licz- ba spół- lek	Kapitał	Licz- ba spół- lek	Kapitał	Licz- ba spół- lek	Kapitał	Liczba spółek	Kapitał	Liczba spółek	Kapitał			
	Nom- bre des socié- tés	Capital	Nom- bre des socié- tés	Capital	Nom- bre des socié- tés	Capital	Nom- bre des socié- tés	Capital	Nom- bre des socié- tés	Capital			
Ogółem	1927	24a	29 670	20b	9 166	16b	20 504	24c	26 740	7c	2 930	1927	Total
	1928	60d	59 248	58e	21 731	37e	37 517	60f	48 568	13f	10 680	1928	
Rolnictwo i hodowla .		1	1 000	1	1 000	--	—	1	1 000	—	—		Agriculture et élevage
Górnictwo		2	3 850	1	3 786	1	64	2	3 850	--	—		Mines
Przemysł mineralny .		5	3 680	5	1 511	2	2 169	5	3 280	1	400		Industrie des minéraux
„ metalowy .		2	900	2	150	2	750	2	900	—	—		„ des métaux
„ maszynowy													„ des machines
i elektrotechniczny .		4	3 750	4	400	4	3 350	4	3 650	1	100		et électrotechnique
Przemysł chemiczny .		5	2 700	5	1 880	2	820	5	1 760	3	940		Industrie chimique
„ włókienniczy		14	28 220	13	4 877	14	23 343	14	20 555	3	7 665		„ textile
„ papierniczy		1	500	1	440	1	60	1	500	—	—		„ du papier
„ drzewny . .		1	500	1	280	1	220	1	500	—	—		„ du bois
„ spożywczy .		4	2 670	4	1 175	3	1 495	4	1 810	1	860		„ alimentaire
„ odzieżowy													„ du vêtement
i galanterijny . . .		1	250	1	10	1	240	1	250	—	—		et articles de mode
Przemysł budowlany .		5	1 850	5	1 141	2	709	5	1 650	1	200		Industrie de la construction
Gaz, woda i elektrycz- ność		2	2 085	2	2 085	—	—	2	2 085	—	—		Gaz, eau et électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie		1	418	1	418	—	—	1	418	—	—		Bains, blanchisseries
Handel towarowy . .		11	6 625	11	2 328	4	4 297	11	6 110	3	515		Commerce de marchan- dises
Transport		1	250	1	250	—	—	1	250	—	—		Transport

a Z ogólnej liczby 40 nowozałożonych w 1927 r. spółek pominięto 16, które nie nadesłały odpowiedzi na ankietę, względnie zawiadomiły o tem, że ich organizacja nie została jeszcze ukończona. b Z tego 12 spółek dokonało wpłat gotówkowych i rzeczowych. c W tem miejsce zamieszkania subskrybentów dla 7 spółek znajduje się zarówno w Polsce jak i zagranicą. d Z ogólnej liczby 79 nowozałożonych w 1928 r. spółek pominięto 19, które nie nadesłały odpowiedzi na ankietę, względnie zawiadomiły o tem, że ich organizacja nie została jeszcze ukończona. e Z tego 35 spółek dokonało wpłat gotówkowych i rzeczowych. f W tem miejsce zamieszkania subskrybentów dla 13 spółek znajduje się zarówno w Polsce jak i zagranicą.

Źródło: Ankieta wysłana do spółek.

a Du total de 40 sociétés nouvellement fondées en 1927 ne sont pas envisagées 16 sociétés n'ayant pas rempli le questionnaire de l'Office Central de Statistique ou bien ayant communiqué que leur organisation n'était pas achevée. b Y compris 12 sociétés dont les versements furent effectués en apports au comptant et en objets. c Pour 7 sociétés le domicile des souscripteurs se trouve aussi bien en Pologne qu'à l'étranger. d Du total de 79 sociétés nouvellement fondées en 1928 ne sont pas envisagées 19 sociétés n'ayant pas rempli le questionnaire de l'Office Central de Statistique ou bien ayant communiqué que leur organisation n'était pas achevée. e Y compris 35 sociétés dont les versements furent effectués en apports au comptant et en objets. f Pour 13 sociétés le domicile des souscripteurs se trouve aussi bien en Pologne qu'à l'étranger.

S o u r c e: Enquête de l'Office Central de Statistique distribuée aux sociétés anonymes.

Zestawienie obejmuje nie wszystkie spółki założone w latach 1927 i 1928, gdyż część spółek mimo wysłanych przynagłeń nie nadesłała odpowiedzi, względnie zawiadomiła, że organizacja ich nie została jeszcze ukończona, lub, że nie wykorzystwały otrzymanych koncesyj. W roku 1927 na 40 spółek — 16, a w 1928 na 79 — 19 pominięto w tablicy z wyżej wymienionych powodów.

Chcąc przekonać się w jakim stopniu kapitał ustalony w statucie został pokryty gotowizną lub aportami, albo w jeden i drugi sposób łącznie, obliczymy stosunek procentowy. Dla roku 1927 odsetek wyniesie 68,8%, a dla 1928 — 61,0%. Stąd widzimy, że odsetek kapitału niewpłaconego jest znaczny, tembardziej, że ankieta była wysłana w miesiąc po upływie roku sprawozdawczego.

W 1927 roku — 8 spółek dokonało wyłącznie wpłat gotówkowych, a 4 — rzeczowych, a w roku 1928 odpowiednio 23 i 2, natomiast spółek, które dokonały wpłat zarówno gotówkowych, jak i rzeczowych, jest w roku 1927 połowa, a w 1928 więcej niż połowa. W sumie kapitału również możemy stwierdzić wzrost wpłat gotówkowych w roku 1928, w którym odsetek na nie przypadający równa się 36,7%, gdy w roku 1927 wynosił 30,9%. W poszczególnych gałęziach przemysłu zwraca uwagę duży odsetek tak liczby spółek, jak i kapitału przypadający na wpłaty rzeczowe w przemyśle maszynowym i elektrotechnicznym, a szczególnie włókienniczym, i rzeczywiście w tych gałęziach przemysłu większość spółek została utworzona drogą przejścia z innego rodzaju przedsiębiorstw.

Przeglądając statystykę zamieszkania subskrybentów znajdujemy potwierdzenie zwiększenia zainteresowania kapitału zagranicznego przemysłem polskim, szczególnie daje się to zauważyć w roku 1928, kiedy waluta nasza była ustabilizowana. Należy również zaznaczyć, że w obu latach nie było żadnej spółki, któraby była finansowana wyłącznie przez sfery finansowe zagraniczne. Kapitał przypadający na subskrybentów zagranicznych i w. m. Gdańska w roku 1927 stanowi 9,9% ogólnej sumy kapitałów, w roku zaś 1928 prawie 2 razy więcej, bo 18,0%. Dane dla poszczególnych gałęzi przemysłu również potwierdzają wzrost zainteresowania kapitału zagranicznego polskim przemysłem chemicznym, spożywczym i włókienniczym — gdyż odsetek kapitału przypadający na te gałęzie przemysłu wynosi przeszło lub około $\frac{1}{3}$ całego kapitału w danej gałęzi: przemysł chemiczny — 34,8%, spożywczy — 32,2%, włókienniczy — 27,2%. Bardzo ciekawem byłoby opracowanie udziału kapitału zagranicznego według krajów do których należą subskrybenci, lecz wskutek braku odpowiednich danych było to niemożliwe.

Ruch założycielski spółek akcyjnych w roku 1927 i 1928 został opracowany również według danych rejestrów handlowych. Ponieważ ogłoszenie statutu w Monitorze Polskim i wpis do rejestru z reguły w tym samym terminie nie przypada, otrzymane dane dla nowozałożonych spółek będą się różniły od otrzymanych na podstawie statutów ogłoszonych w Monitorze Polskim dla województw centralnych, wschodnich i południowych.

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe według rejestrów handlowych
Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées d'après les registres de commerce

1927, 1928

G r u p y	1 9 2 7		1 9 2 8		G r o u p e s
	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Ogółem	32	31 780	73	91 285	Total
Rolnictwo i hodowla	1	400	1	1 000	Agriculture et élevage
Górnictwo	5	11 900	2	15 100	Mines
Przemysł mineralny	2	630	5	3 680	Industrie des minéraux
„ metalowy	2	700	3	1 900	„ „ métaux
„ maszynowy i elektrotechn.	1	5 000	4	3 700	Industrie des machines et électrot.
„ chemiczny	2	950	6	2 920	„ chimique
„ włókienniczy	3	2 000	17	32 270	„ textile
„ papierniczy	2	1 000	1	500	„ du papier
„ drzewny	2	1 000	1	250	„ du bois

(dok.—fin)

G r u p y	1 9 2 7		1 9 2 8		G r o u p e s
	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	
	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Przemysł spożywczy	4	1 300	5	5 770	Industrie alimentaire
„ odzieżowy i galanteryjny	—	—	1	250	„ du vêtement
„ poligraficzny	3	5 650	1	1 000	„ polygraphique
„ budowlany	1	150	5	2 100	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	2	500	2	5 400	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	—	—	1	1 000	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	2	600	13	7 825	Commerce de marchandises
Komunikacje i telefon	—	—	2	5 220	Communications et téléphones
Transport	—	—	3	1 600	Transport

U w a g a. Ponadto: 24 oddziały spółek akcyjnych w r. 1927 i 33—w 1928; 7 spółek akcyjnych w r. 1927 i 14—w 1928 dawniej istniejących, a zarejestrowanych dopiero w tych latach; 10 spółek akcyjnych w 1927 r., oraz 6—w 1928 ze zmianą siedziby zarządu. Powyższe dane różnią się od podanych w tabl. 1, 2, 3 i 5 wskutek tego, że ogłoszenie w Monitorze Polskim i wpisanie do rejestru dla spółek akcyjnych założonych w województwach centralnych, wschodnich i południowych jest z reguły dokonywane w różnym czasie.

N o t e. En outre: 24 succursales des sociétés anonymes en 1927 et 33 en 1928; 7 sociétés anonymes en 1927 et 14 en 1928, existantes depuis un certain temps mois enregistrées seulement dans ces années; 10 sociétés anonymes en 1927 et 6 en 1928, avec changement de siège. Les chiffres ci-dessus diffèrent de ceux indiqués dans les tableaux 1, 2, 3, et 5 vu que la publication dans le Moniteur Polonais et l'inscription sur le registre des sociétés anonymes dans les départements du centre, de l'est et du sud sont d'ordinaire effectuées à de différentes époques.

Pierwsze wpisy spółek akcyjnych do rejestru świadczą również o wzroście ruchu założycielskiego w r. 1928, tak w stosunku do liczby spółek, jak i kapitału zakładowego. Odsetki wzrostu są tu wyższe niż w poprzedniej tablicy i wynoszą dla liczby spółek +128,1%, a dla kapitału +187,2%, natomiast porównanie liczb bezwzględnych wykazuje

mniejszą liczbę spółek i mniejszy kapitał w danych z rejestrów.

Dla porównania danych czerpanych z dwóch źródeł przy opracowaniu nowozałożonych spółek akcyjnych ułożone zostało następujące zestawienie dla województw centralnych, wschodnich i południowych.

Nowozałożone spółki akcyjne krajowe w woj. centralnych, wschodnich i południowych
Sociétés anonymes polonaises nouvellement fondées dans les dép. du centre, de l'est et du sud

1928

G r u p y	Monitor Polski <i>Moniteur Polonais</i>		Rejestry handlowe <i>Registres de commerce</i>		G r o u p e s
	Liczba spółek	Kapitał tysięcy zł.	Liczba spółek	Kapitał tysięcy zł.	
	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Ogółem 1927	34	41 320	26	29 900	1927 Total
1928	62	91 165	57	85 615	1928 Total
Rolnictwo i hodowla	1	1 000	1	1 000	Agriculture et élevage
Górnictwo	1	15 000	1	15 000	Mines
Przemysł mineralny	5	5 580	4	3 580	Industrie des minéraux
„ metalowy	3	1 750	2	1 500	Métallurgie
„ maszynowy i elektrotechn.	7	7 700	4	3 700	Industrie des machines et électrot.
„ chemiczny	4	5 200	4	2 220	„ chimique
„ włókienniczy	16	30 270	17	32 270	„ textile
„ papierniczy	1	500	1	500	„ du papier
„ drzewny	1	500	1	250	„ du bois
„ spożywczy	4	4 470	3	5 420	„ alimentaire
„ odzieżowy i galanteryjny	1	250	1	250	„ du vêtement
„ poligraficzny	1	1 000	1	1 000	„ polygraphique
„ budowlany	4	1 850	4	1 850	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	2	5 400	2	5 400	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	10	10 395	9	6 875	Commerce de marchandises
Komunikacje i telefon	—	—	1	4 300	Communications et téléphones
Transport	—	—	1	500	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	1	300	—	—	Institutions scientifiques et sociales

W obu latach liczba spółek nowozałożonych obliczona według danych z rejestrów handlowych jest niższa od liczby spółek, których statuty zostały zatwierdzone przez Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu i ogłoszone w Monitorze Polskim. Prawdopodobnie nie wszystkie spółki wykorzystały otrzymane koncesje, poza tem część spółek w tym samym roku co otrzymała zatwierdzenie statutu nie zdążyła się zarejestrować, gdyż zarejestrowanie w sądzie poprzedzone być musi szeregiem czynności, jak publiczna subskrypcja, zwołanie zgromadzenia organizacyjnego i inne, chociaż z drugiej strony między spółkami zarejestrowanymi w roku sprawozdawczym mogą się znajdować te, które powstały w roku ubiegłym. Dane dla roku 1928 w niektórych grupach przemysłu wykazują zbieżność zatwierdzenia statutu i wpisu do rejestru w tym samym okresie sprawozdawczym.

W celu otrzymania całokształtu ruchu założycielskiego spółek akcyjnych w Polsce należy jeszcze wspomnieć o spółkach akcyjnych zagranicznych, które otrzymały zezwolenie na działalność w Polsce w latach 1927 i 1928. Na terenie Polski istnieje parę rodzajów spółek akcyjnych zagranicznych. Mianowicie działają spółki, które pochodzą jeszcze z cza-

sów przedwojennych i zostały utworzone na podstawie przepisów prawnych państw zaborczych. Działalność takich spółek najczęściej ogranicza się do terytorjum Polski i tylko siedziba zarządu znajduje się poza jej granicami. Przedmiotem działalności tego rodzaju spółek najczęściej jest przemysł, przyczem największą ich liczbę mamy w górnictwie i przemyśle włókienniczym. Istnieją poza tem spółki mające na celu działalność wytwórczą, a częściej jeszcze handlową, które prowadzą swe operacje naskutek koncesyj naszego rządu, przyczem często kapitału przeznaczonego na działalność w Polsce nie wydzielają. Przedsiębiorstwa handlowe często są jedynie przedstawicielstwami lub agenturami na terenie Polski, zajmującemi się sprzedażą swoich produktów. Banki, a częściowo towarzystwa ubezpieczeniowe, są jeszcze inną formą zagranicznej spółki akcyjnej, gdyż kapitału na operacje w Polsce nie wydzielają, a odpowiadają za działalność całym majątkiem centrali.

Nowozałożone na terenie Polski oddziały spółek akcyjnych zagranicznych w roku 1927 i 1928, według zezwoleń na działalność ogłaszanych w Monitorze Polskim i według danych rejestrów handlowych, przedstawiają się w następujący sposób:

Nowozałożone spółki akcyjne zagraniczne ^a
Sociétés anonymes étrangères nouvellement fondées ^a

1927, 1928

G r u p y — G r o u p e s	1 9 2 7				1 9 2 8			
	Według zezwoleń na działalność w Polsce (Monitor Polski) <i>D'après les licences, accordées pour l'activité en Pologne</i>		Według rejestrów handlowych <i>D'après les registres de commerce</i>		Według zezwoleń na działalność w Polsce (Monitor Polski) <i>D'après les licences accordées pour l'activité en Pologne</i>		Według rejestrów handlowych <i>D'après les registres de commerce</i>	
	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał w tysiącach złotych ^b <i>Capital en milliers de zlotys b</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał w tysiącach złotych ^b <i>Capital en milliers de zlotys b</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał w tysiącach złotych ^b <i>Capital en milliers de zlotys b</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał w tysiącach złotych ^b <i>Capital en milliers de zlotys b</i>
Ogółem — Total	2	355	4	1 544	2	25	4	2 524
Górnictwo — <i>Mines</i>	—	—	1	992	—	—	—	—
Przemysł chemiczny— <i>Industrie chimique</i> . . .	1	105	2	473	—	—	1	2 479
„ drzewny— <i>Industrie du bois</i>	—	—	1	79	—	—	—	—
Handel towarowy— <i>Commerce de marchandises</i> .	1	250	—	—	—	—	1	20
„ pieniężny— <i>Commerce d'effets</i>	—	—	—	—	1	—	1	—
Inne— <i>Autres</i>	—	—	—	—	1	25	1	25

^a Spółki, których zarząd znajduje się poza granicami Państwa Polskiego. ^b Kapitał przeznaczony na działalność w Polsce.

U w a g a. Ponadto 9 oddziałów w 1927 r. i 3—w 1928, po 1 spółce istniejącej dawniej, a zarejestrowanej dopiero w latach 1927 i 1928. Pozatem w r. 1928 dwie spółki otrzymały pozwolenie na dalszą działalność na terenie Polski, a jedna—zezwoleń na otwarcie 3 oddziałów.

^a Sociétés dont le siège de l'administration centrale se trouve à l'étranger. ^b Capital destiné pour l'activité en Pologne.

N o t e. En outre 9 succursales en 1927 et 3—en 1928 de deux sociétés existantes auparavant, mais enregistrées seulement en 1927 et en 1928. En outre, en 1928 deux sociétés ont été autorisées à continuer leur activité économique en Pologne, et une à y fonder 3 succursales.

Liczba spółek zagranicznych, które otrzymały zezwolenia na działalność w Polsce w obu latach jest nieznaczna, przyczem dane rejestrów sądowych podają większą liczbę pierwszych wpisów do rejestru. Z 4 spółek w 1927 roku tylko jedna w przemyśle chemicznym otrzymała zezwolenie na działalność w Polsce i w tym samym roku dokonała wpisu do rejestru, 2 spółki—1 w górnictwie i 1 w przemyśle chemicznym otrzymały zezwolenie w roku 1926, a zostały zarejestrowane w roku 1927, trzeba jednak zaznaczyć, że przeciąg czasu pomiędzy otrzymaniem zezwolenia, a wciągnięciem do rejestru dla jednej z nich trwał od 21. X 1926 roku do 3. XII 1927 roku. Nowozałożona spółka w przemyśle drzewnym została zarejestrowana w 1927 roku, lecz kiedy otrzymała zezwolenie na działalność w Polsce nie posiadamy danych, gdyż w Monitorze Polskim odpowiedniego ogłoszenia nie było, to samo dotyczy spółek założonych w roku 1928 w przemyśle chemicznym i handlu towarowym. Ponadto otrzymał zezwolenie na działalność w Polsce i zarejestrował się w sądzie jeden bank, lecz kapitału na działalność w Polsce nie wydzielił.

Po omówieniu statystyki ruchu założycielskiego, przejdziemy obecnie do rozpatrzenia statystyki powiększeń kapitału zakładowego spółek akcyjnych w latach 1927 i 1928. Poprawa stanu gospodarczego Polski odbiła się nie tylko na wzmożonym zakładaniu nowych jednostek gospodarczych, lecz również na rozszerzaniu i modernizacji przedsiębiorstw już istniejących. Pewien wpływ na wzrost liczby spółek powiększa-

jących swój kapitał akcyjny musiała wywrzeć konieczność uzupełnienia kapitałów do niezbędnego minimum, określonego w § 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 roku o bilansowaniu w złotych oraz określeniu w złotych kapitałów własnych przedsiębiorstw, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych¹. Termin podwyższenia kapitału dla spółek, które nie są przedsiębiorstwami bankowymi lub ubezpieczeniowymi, został przedłużony do 31 grudnia 1927 roku w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 maja 1927 roku², dla spółek bankowych, natomiast ostateczny termin podwyższenia kapitału jeszcze w roku 1924 został ustalony na 31 grudnia 1927 roku w myśl § 10 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 roku o warunkach wykonywania czynności bankowych oraz nadzoru nad temi czynnościami³. Tem też należy tłumaczyć szczególnie silną działalność emisyjną w roku 1927, jak przekonamy się z zestawienia podanego niżej.

Zestawienie to zostało opracowane na podstawie zezwoleń Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu na powiększenie kapitału, ogłoszonych w Monitorze Polskim, dla województw centralnych, wschodnich i południowych i na podstawie danych sądów rejestrowych dla województw poznańskiego, pomorskiego i górnośląskiej części województwa śląskiego. Zawiera zaś ono powiększenie kapitału według liczby spółek, które dokonały powiększeń i wysokości kapitału, o który powiększono.

Powiększenie kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych
Augmentation du capital des sociétés anonymes polonaises

1926—1928

Grupy	1926				1927				1928				Groupes
	Liczba spółek		Kapitał tysięcy złotych		Liczba spółek		Kapitał tysięcy złotych		Liczba spółek		Kapitał tysięcy złotych		
	Nom-bre des sociétés	%	Capital en milliers de zlotys	%	Nom-bre des sociétés	%	Capital en milliers de zlotys	%	Nom-bre des sociétés	%	Capital en milliers de zlotys	%	
Ogółem	69	100,0	61 415	100,0	208^a	100,0	221355^a	100,0	176	100,0	192382	100,0	Total
Rolnictwo i hodowla	1	1,5	300	0,5	1	0,5	120	0,1	—	—	—	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	3	4,3	29 270	47,6	7	3,3	34 904	15,8	6	3,4	22 557	11,7	Mines
Przemysł mineralny	—	—	—	—	9	4,3	3 999	1,8	8	4,5	9 867	5,1	Industrie des minéraux
Hutnictwo	—	—	—	—	4	1,9	35 945	16,2	3	1,7	8 020	4,2	Métallurgie
Przemysł metalowy	1	1,5	40	0,1	7	3,3	2 064	0,9	7	4,0	5 290	2,7	Industrie des métaux
Przemysł maszynowy i elektrotechn.	8	11,5	1 800	2,9	16	7,7	20 406	9,2	11	6,2	17 812	9,2	Industrie des machines et élect.

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 55, poz. 542.

² Dz. Ust. R. P. r. 1927 № 46, poz. 402.

³ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 114, poz. 1018.

(dok.—fin)

Grupy	1926				1927				1928				Groupes
	Liczba spółek Nom- bre des socié- tés	%	Kapitał tysięcy złotych Capital en milliers de złotys	%	Liczba spół- lek Nom- bre des socié- tés	%	Kapitał tysięcy złotych Capital en milliers de złotys	%	Liczba spół- lek Nom- bre des socié- tés	%	Kapitał tysięcy złotych Capital en milliers de złotys	%	
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne . . .	—	—	—	—	2	1,0	360	0,2	4	2,3	758	0,4	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny	6	8,7	4 530	7,4	28	13,5	21 361	9,7	14	8,0	31 610	16,4	Industrie chimique
Przemysł włókienniczy	3	4,3	945	1,5	15	7,2	18 156	8,2	10	5,7	13 862	7,2	Industrie textile
Przemysł papierniczy	—	—	—	—	2	1,0	4 907	2,2	6	3,4	4 816	2,5	Industrie du papier
Przemysł skórzaný	1	1,5	375	0,6	1	0,5	100	0,0	—	—	—	—	Industrie des cuirs
Przemysł drzewny	2	2,9	215	0,4	10	4,8	1 080	0,5	11	6,2	3 010	1,6	Industrie du bois
Przemysł spożywczy	4	5,7	1 122	1,8	13	6,2	9 065	4,1	16	9,1	13 243	6,9	Industrie alimentaire
Przemysł odzieżowy i galanteryjny . .	1	1,5	99	0,2	4	1,9	660	0,3	4	2,3	655	0,3	Industrie du vêtement et des articles de mode
Przemysł poligraficzny	3	4,3	372	0,6	4	1,9	220	0,1	3	1,7	5 170	2,7	Industrie polygraphique
Przemysł budowlany	1	1,5	50	0,1	6	2,9	1 752	0,8	6	3,4	1 381	0,7	Industrie de la construction
Gaz, woda i elektr.	1	1,5	500	0,8	2	1,0	12 875	5,8	6	3,4	7 226	3,8	Gaz, eau électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1	1,5	39	0,1	2	1,0	187	0,1	—	—	—	—	Bains, blanchisseries
Handel towarowy .	9	13,0	1 319	2,2	33	15,9	5 661	2,6	27	15,3	5 791	3,0	Commerce de marchandises
Hotele, jadalnie i mieszkania . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny .	19	27,5	19 245	31,3	25	12,0	37 265	16,8	20	11,4	31 090	16,2	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy . . .	2	2,9	219	0,3	2	1,0	325	0,1	1	0,6	500	0,3	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia . . .	2	2,9	725	1,2	6	2,9	2 659	1,2	6	3,4	3 574	1,9	Assurances
Komunikacje i telefon	—	—	—	—	3	1,4	3 189	1,4	3	1,7	4 943	2,6	Communications et téléphones
Transport	1	1,5	250	0,4	4	1,9	1 305	0,6	4	2,3	1 207	0,6	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kultur.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Institutions sociales et scientifiques
Inne	—	—	—	—	2	1,0	2 790	1,3	—	—	—	—	Autres

a Poprawiono o 7 spółek—27 713 tys. zł. wskutek spóźnionych danych od sądów.

a Chiffres rectifiés (plus 7 sociétés et 27 713 mille zlotys) par suite de données récemment obtenues.

Obliczenie wzrostu liczby spółek i sumy kapitału daje nam następujące wyniki w odsetkach roku poprzedniego.

	1927	1928
Liczba spółek	+ 201,4	— 15,4
Kapitał	+ 260,4	— 13,1

Rok 1927 zaznaczył się olbrzymim wzrostem tak liczby spółek, które powiększyły kapitał, jak i sumy kapitału, o którą powiększono, w roku 1928 natomiast mamy nieznaczny spadek. Przeciętna wysokość i powiększenia w roku 1926 wynosi 890,1 tys. złotych, w 1927 — 1064,2, a w 1928 — 1093,1 tys. zł. Znajdujemy więc potwierdzenie konieczności przymusowego powiększania kapitałów akcyjnych do ustawowego minimum w roku 1927, gdyż termin, jak już wspomnieliśmy, upływał 1 stycznia 1928 roku.

W poszczególnych grupach największą liczbę spółek, które powiększyły kapitał znajdujemy w handlu pieniężnym w roku

1926 i w handlu towarowym w dwóch następnych latach, najwyższa zaś suma kapitału o który powiększono w roku 1926 znajduje się w górnictwie, chociaż część powiększenia była przeznaczona na sfinansowanie fuzji, na drugim miejscu znajduje się handel pieniężny, który w 1927 zajmuje pierwsze miejsce, a w 1928 ustępuje jedynie przemysłowi chemicznemu.

Ponieważ szereg spółek powiększał swój kapitał w ciągu roku niejednokrotnie, przyczem powiększenia były dokonywane nie tylko drogą subskrypcji lecz i drogą przelewów z kapitału zapasowego, specjalnych rezerw, z zysków z lat ubiegłych i innych źródeł, chcąc scharakteryzować oddzielnie liczbę emisji z podziałem na subskrybowane, które wymagały dopływu kapitału z zewnątrz i na uskutecznione z wewnętrznych zasobów pieniężnych, opracowano zestawienie na podstawie tych samych źródeł co poprzednia tablica.

Powiększenie kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych
Augmentation du capital des sociétés anonymes polonaises

1927, 1928

G r u p y	1 9 2 7						1 9 2 8						G r o u p e s
	Ogółem		Drogą subskrypcji		Drogą przelania a		Ogółem		Drogą subskrypcji		Drogą przelania a		
	Total		Par voie de souscription		Par voie de transfert a		Total		Par voie de souscription		Par voie de transfert a		
	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	
Ogółem	239 <i>100,0</i>	221355 <i>100,0</i>	193 <i>80,8</i>	183199 <i>82,8</i>	46 <i>19,2</i>	38 156 <i>17,2</i>	192 <i>100,0</i>	192382 <i>100,0</i>	176 <i>91,7</i>	188104 <i>97,8</i>	16 <i>8,3</i>	4 278 <i>2,2</i>	Total
Rolnictwo i ho- dowla	1	120	1	120	—	—	—	—	—	—	—	—	Agriculture et éle- vage
Górnictwo	8	34 904	5	23 755	3	11 149	8	22 557	8	22 557	—	—	Mines
Przemysł mine- ralny	9	3 999	7	3 679	2	320	8	9 867	8	9 867	—	—	Industrie des mi- néraux
Hutnictwo	6	35 945	5	31 250	1	4 695	3	8 020	3	8 020	—	—	Metallurgie
Przemysł metalo- wy	9	2 064	7	1 231	2	833	8	5 290	6	4 940	2	350	Industrie des mé- taux
Przemysł inaszy- nowy i elektro- techniczny	16	20 406	11	17 961	5	2 445	12	17 812	12	17 812	—	—	Industrie des ma- chines et élec- trotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyz. Przemysł chemicz- ny	2	360	2	360	—	—	5	758	5	758	—	—	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł włókien. „ papiern. „ skórzany „ drzewny	31	21 361	27	13 727	4	7 634	17	31 610	15	31 385	2	225	Industrie chimique
Przemysł spożyw- czy	20	18 156	15	15 782	5	2 374	10	13 862	9	13 712	1	150	„ textile
Przemysł odzieżo- wy i galanteryj- ny	2	4 907	1	1 307	1	3 600	7	4 816	4	2 135	3	2 681	„ du papier
Przemysł poligra- ficzny	1	100	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	„ des cuirs
Przemysł budo- wlany	10	1 080	7	627	3	453	11	3 010	11	3 010	—	—	„ du bois
Gaz, woda i elek- tryczność	14	9 065	9	6 694	5	2 371	17	13 243	16	13 107	1	136	Industrie alimen- taire
Kąpiele, pralnie i łaźnie	4	660	4	660	—	—	4	655	4	655	—	—	Industrie du vête- ment et des ar- ticles de mode
Handel towarowy „ pieniężny	4	220	4	220	—	—	3	5 170	3	5 170	—	—	Industrie polygra- phique
Składy towarowe i lombardy	8	1 752	5	1 452	3	300	6	1 381	6	1 381	—	—	Industrie de la construction
Ubezpieczenia	2	12 875	2	12 875	—	—	6	7 226	5	7 214	1	12	Gaz, eau, électri- cité
Komunikacje i te- lefon	2	187	2	187	—	—	—	—	—	—	—	—	Bains, blanchisse- ries
Transport	39	5 661	31	4 799	8	862	29	5 791	24	5 237	5	554	Commerce de mar- chandises
Inne	30	37 265	27	36 195	3	1 070	22	31 090	21	30 920	1	170	Commerce d'effets Entrepôts et monts de-piété
	2	325	2	325	—	—	1	500	1	500	—	—	Assurances
	8	2 659	7	2 609	1	50	6	3 574	6	3 574	—	—	Communications et téléphones
	4	3 189	4	3 189	—	—	3	4 943	3	4 943	—	—	Transport
	5	1 305	5	1 305	—	—	6	1 207	6	1 207	—	—	Autres
	2	2 790	2	2 790	—	—	—	—	—	—	—	—	

a Z kapitału zapasowego, specjalnego i z zysków z lat ubiegłych.

a Par voie de transfèrement des fonds de réserve, des réserves spéciales et des profits des années précédentes.

Porównywując liczbę emisji w tej tablicy z liczbą spółek poprzedniej widzimy dużą różnicę: w 1927 roku różnica ta równa się 31, a w 1928 roku — 16. W roku 1927 — 12 spółek, a w 1928 — 4, dokonały powiększeń

drogą subskrypcji i drogą przelania w tym samym roku sprawozdawczym, ponieważ zaś nie było spółek, któreby powiększyły kapitał drogą przelewów 2 razy do roku, pozostała liczba powiększeń: 19 — w roku 1927

i 12—w 1928, przypada na spółki, które dokonały dwukrotnego lub trzykrotnego powiększenia kapitału w ciągu roku drogą subskrypcji.

Odsetek liczby emisji dokonanych drogą subskrypcji wzrasta w roku 1928 w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrasta również odsetek kapitału, o który powiększono kapitał zakładowy tą drogą. Wysoki odsetek emisji uskuteczniionych drogą przelania w roku 1927 (19,2%) możliwe, że był spowodowany koniecznością uzupełnienia kapitału do ustawowego minimum.

W poszczególnych grupach przemysłowych w roku 1928 daje się zauważyć również większa tendencja w kierunku ściągania kapitałów z rynku pieniężnego, nie przelewania do kapitału akcyjnego rezerw spółki.

W celu dokładniejszego scharakteryzowania działalności emisyjnej spółek akcyjnych zostało opracowane zestawienie według wielkości powiększeń, przyczem emisje dokonane drogą subskrypcji i drogą przelewów uwzględniono oddzielnie.

Wielkość powiększeń kapitału zakładowego drogą subskrypcji
Montant des augmentations du capital social par voie de souscription

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1928

Grupy <i>Groupes</i>	Ogółem <i>Total</i>		0—100		100—150		150—250		250—500		500—1000		1000—5000		powyżej au-dessus de 5000	
	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych
	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>
1927	193	183 199	58	3 987	18	2 287	25	5 426	44	17 034	16	12 670	23	53 852	9	87 943
%	100,0	100,0	30,1	2,2	9,3	1,2	12,9	3,0	22,8	9,3	8,3	6,9	11,9	29,4	4,7	48,0
Ogółem—Total																
1928	176	188104	39	2 687	15	2 059	22	4 778	36	15 258	22	18 350	36	88 932	6	56 040
%	100,0	100,0	22,1	1,4	8,5	1,1	12,5	2,5	20,5	8,1	12,5	9,8	20,5	47,3	3,4	29,8
Górnictwo . . .	8	22 557	2	187	1	150	1	220	—	—	1	1 000	1	5 000	2	16 000
Przemysł mine- ralny	8	9 867	1	60	1	125	2	404	2	778	1	1 000	—	—	1	7 500
Hutnictwo . . .	3	8 020	—	—	—	—	—	—	—	—	1	600	2	7 420	—	—
Przemysł meta- lowy	6	4 940	3	272	—	—	1	250	—	—	—	—	2	4 418	—	—
Przemysł maszy- nowy i elektro- techniczny . .	12	17 812	2	147	—	—	2	440	1	400	2	1 900	5	14 925	—	—
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyz.	5	758	1	88	3	370	—	—	1	300	—	—	—	—	—	—
Przemysł che- miczny	15	31 385	1	80	2	300	3	725	2	630	3	3 000	3	7 150	1	19 500
Przem. włókien.	9	13 712	1	90	—	—	—	—	3	1 270	1	800	3	3 552	1	8 000
„ papiern.	4	2 135	2	135	—	—	—	—	1	300	—	—	1	1 700	—	—
„ drzewny	11	3 010	6	376	—	—	4	854	—	—	—	—	1	1 780	—	—
„ spożyw.	16	13 107	2	90	1	150	2	410	4	1 732	3	2 125	4	8 600	—	—
Przemysł odzie- żowy i galante- ryjny	4	655	2	175	—	—	1	180	1	300	—	—	—	—	—	—
Przemysł poli- graficzny . . .	3	5 170	1	30	1	140	—	—	—	—	—	—	1	5 000	—	—
Przemysł budow- lany	6	1 381	2	151	1	150	1	180	1	300	1	600	—	—	—	—
Gaz, woda i elek- tryczność . . .	5	7 214	—	—	—	—	1	250	—	—	1	1 000	3	5 964	—	—
Handel towarowy	24	5 237	10	599	4	524	3	665	5	2 049	2	1 400	—	—	—	—
„ pieniężny	21	30 920	—	—	—	—	—	—	9	4 500	2	2 000	9	19 380	1	5 040
Składy towarowe i lombardy . .	1	500	—	—	—	—	—	—	1	500	—	—	—	—	—	—
Ubezpieczenia .	6	3 574	—	—	—	—	—	—	3	1 399	3	2 175	—	—	—	—
Komunikacje i te- lefon	3	4 943	—	—	1	150	—	—	—	—	1	750	1	4 043	—	—
Transport . . .	6	1 207	3	207	—	—	1	200	2	800	—	—	—	—	—	—

Notes: Voir le texte français à la page 1294.

Porównyując dane dla liczby emisji i wysokości kapitału w roku 1927 i 1928, możemy stwierdzić, począwszy od grupy do 100 tys. złotych, stałe zmniejszenie w roku 1928 aż do grupy obejmującej emisje duże, powyżej 500 tys. złotych. Wyżej wymienione grupy zawierają emisje małe i średnie i odsetki przypadające na nie obliczone sumarycznie równają się dla liczby emisji — 75,1% w 1927 roku i 63,6% — 1928 r., dla sumy kapitału — 15,7% w 1927 roku i 13,1% — 1928. W dwóch grupach od 500—1000 tys. zł. i od 1—5 mil. zł. mamy znaczny wzrost w roku 1928 odsetka tak liczby emisji, jak

sumy kapitału, szczególnie w drugiej z rzędu grupie. Ostatnia grupa z kapitałem powyżej 5 mil. złotych wykazuje spadek dla roku 1928 odsetka liczby emisji i kapitału.

Dzieląc wszystkie emisje w r. 1928 na niższe i wyższe od 500 tys. złotych, otrzymamy tylko w hutnictwie wyłącznie powiększenia duże, a w 4 grupach: obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne, przemysł odzieżowy i galanterijny, składy towarowe i lombardy oraz transport — wyłącznie powiększenia małe i średnie, w pozostałych grupach mamy powiększenia do i od 1/2 mil. złotych.

Wielkość powiększeń kapitału zakładowego drogą przelania
Montant des augmentations du capital social par voie de transfert

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1928

Grupy <i>Groupes</i>	Ogółem <i>Total</i>		0—100		100—150		150—250		250—500		500—1000		1000—5000		powyżej au-dessus de 5 000	
	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych	Licz- ba emi- syj	Kapitał tysięcy złotych
	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>
Ogółem	1927 46 100,0	38 156 100,0	14 30,4	740 2,0	5 10,9	616 1,6	9 19,6	1 928 5,1	5 10,9	1 757 4,6	6 13,0	4 701 12,3	5 10,9	14 474 37,9	2 4,3	13 940 36,5
	1928 16 100,0	4 278 100,0	6 37,4	374 8,8	4 25,0	515 12,0	2 12,5	420 9,8	1 6,3	288 6,7	2 12,5	1 181 27,6	1 6,3	1 500 35,1	—	—
Przemysł metalo- wy	2	350	1	100	—	—	1	250	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł chemicz- ny	2	225	1	100	1	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł włókienniczy	1	150	—	—	1	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł papier- niczy	3	2 681	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1 181	1	1 500	—	—
Przemysł spożyw- czy	1	136	—	—	1	136	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gaz, woda i elek- tryczność . . .	1	12	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	5	554	3	162	1	104	—	—	1	288	—	—	—	—	—	—
" pieniężny	1	170	—	—	—	—	1	170	—	—	—	—	—	—	—	—

Note: Voir le texte français à la page 1299.

Powiększenia dokonane drogą przelania wykazują naogół w grupie powiększeń małych i średnich, w przeciwieństwie do emisji subskrybowanych, wzrost odsetka tak liczby emisji, jak i kapitału dla roku 1928 w porównaniu z rokiem 1927. Świadczy to o tem, że w roku 1927, gdy konieczność dopełnienia kapitałów do ustawowego minimum była w sile, wielkość powiększeń, dokonywanych drogą subskrypcji, była większa niż w roku 1928 dla liczby emisji i wysokości kapitału. W ostatniej grupie powiększeń mamy tylko

2 powiększenia w roku 1927, a w 1928 — żadnego. W poszczególnych grupach 1928 roku jedynie w przemyśle papierniczym mamy powiększenia wyższe od 1/2 miliona, w pozostałych niższe.

§ 35 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 r.¹ grozi likwidacją przymusową w razie niewykonania przepisów zawartych w tem rozporządzeniu, a więc i przepisów o minimalnym kapitale zakładowym. Ponieważ termin

dopełnienia kapitału zakładowego, jak już była o tem mowa, został przedłużony do 1 stycznia 1928 roku, część powiększeń w roku 1927 była prawdopodobnie uskuteczni-ona w celu zabezpieczenia się przed przymu-sową likwidacją spółek.

Stosunek kapitału przed powiększeniem do minimum ustawowego wyświetla nam poniekąd przyczynę dokonania powiększeń: czy zostały one uskutecznione wyłącznie w celu rozszerzenia działalności przedsiębior-stwa, czy też głównie w celu dopełnienia ka-pitału zakładowego do ustawowego minimum.

Stosunek kapitału zakładowego przed powiększeniem do minimum ustawowego
Proportion entre le capital social avant l'augmentation et le minimum déterminé par la loi
1928

G r u p y	Kapitał zakładowy przed powiększeniem <i>Capital social</i>						G r o u p e s
	drogą subskrypcji <i>par voie de souscription</i>			drogą przelania <i>par voie de transport</i>			
	był niż- szy od ustawo- wego <i>a été infé- rieur au capital sta- tulaire</i>	równał się usta- wowemu <i>a été égal</i>	był wyż- szy od ustawo- wego <i>a été su- périeur au capi- tal sta- tulaire</i>	był niż- szy od ustawo- wego <i>a été infé- rieur au capital sta- tulaire</i>	równał się usta- wowemu <i>a été égal</i>	był wyż- szy od ustawo- wego <i>a été su- périeur au capi- tal sta- tulaire</i>	
1927 %	87 45,1	12 6,2	94 48,7	25 54,4	3 6,5	18 39,1	1927 %
Ogółem 1928 %	46 26,1	20 11,4	110 62,5	7 43,7	—	9 56,3	1928 Total %
Górnictwo	1	—	7	—	—	—	Mines
Przemysł mineralny	1	2	5	—	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	—	—	3	—	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy	—	1	5	—	—	2	Industrie des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	3	2	7	—	—	—	„ des machines et électrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	2	1	2	—	—	—	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny	—	1	14	1	—	1	Industrie chimique
„ włókienniczy	—	—	9	—	—	1	„ textile
„ papierniczy	1	1	2	—	—	3	„ du papier
„ drzewny	4	2	5	—	—	—	„ du bois
„ spożywczy	4	2	10	1	—	—	„ alimentaire
„ odzieżowy i galan- teryjny	1	—	3	—	—	—	„ du vêtement
Przemysł poligraficzny	2	—	1	—	—	—	„ polygraphique
„ budowlany	2	1	3	—	—	—	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	—	—	5	1	—	—	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	10	4	10	4	—	1	Commerce de marchandises
„ pieniężny	13	2	6	—	—	1	„ d'effets
Składy towarowe i lombardy	—	—	1	—	—	—	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	—	—	6	—	—	—	Assurance
Komunikacje i telefon	—	—	3	—	—	—	Communications et téléphones
Transport	2	1	3	—	—	—	Transport

Odsetek liczby powiększeń, które były dokonane drogą subskrypcji przy kapitale niższym od ustawowego, zmniejsza się prawie dwukrotnie w roku 1928 w porównaniu z rokiem poprzednim. Przy powiększeniach drogą przelania również mamy zmniejszenie odsetka w roku 1928 w tej samej grupie, lecz nie tak znaczne, bo tylko z 54,4% na 43,7%. Jednak odsetek przymusowych powiększeń jest duży, a co jest dość dziwne, że jeszcze w roku 1928 stanowi przeszło 1/4 część ogólnej liczby powiększeń drogą subskrypcji i prawie połowę przy powiększe-

niach drogą przelania. W poszczególnych grupach stosunki układają się rozmaicie, w każdym razie pomiędzy powiększeniami drogą subskrypcji nie spotykamy wyłącznie przymusowych, natomiast w wielu grupach dokonano powiększeń wyłącznie w celu rozszerzenia działalności spółek.

Stosunek kapitału, o który powiększono do kapitału przed powiększeniem charakteryzują nam dwie następujące tablice, opracowane oddzielnie dla powiększeń dokonanych drogą subskrypcji i drogą przelania.

Wysokość powiększenia kapitału zakładowego drogą subskrypcji w stosunku do kapitału przed powiększeniem

Montant de l'augmentation du capital social par voie de souscription par rapport au montant du capital avant l'augmentation

1928

Grupy	Ogółem liczba emisji <i>Nombre total d'émis- sions</i>	Do <i>Jusqu'à</i> 25%	26 % —50%	51 % —75%	76 % —100%	101% —200%	201% —300%	301% —500%	501% —1000%	Powy- żej <i>Au-des- sus de</i> 1000%	Groupes	
Ogółem	1927 % 1928 %	193 100,0 176 100,0	21 10,9 18 10,2	33 17,1 30 17,0	16 8,3 13 7,4	35 18,1 39 22,2	32 16,6 25 14,2	13 6,7 16 9,1	14 7,3 16 9,1	10 5,2 10 5,7	19 9,8 9 5,1	1927 % 1928 % Total
Górnictwo	8	4	2	—	—	—	—	—	2	—	—	Mines
Przemysł mineralny	8	2	—	—	2	1	1	2	—	—	—	Industr. des minéraux
Hutnictwo	3	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy	6	1	1	—	3	—	1	—	—	—	—	Industrie des métaux
„ maszynowy												des machines
i elektrotechniczny	12	3	—	—	3	2	—	1	1	2	—	et électrotechn.
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne	5	—	1	—	1	—	1	—	2	—	—	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny	15	1	2	4	4	1	2	1	—	—	—	Industrie chimique
„ włókien.	9	—	2	—	2	2	1	2	—	—	—	„ textile
„ papierniczy	4	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	„ du papier
„ drzewny	11	2	—	—	2	3	—	—	3	1	—	„ du bois
„ spożywczy	16	1	2	—	3	4	—	4	—	2	—	„ alimentaire
„ odzieżowy												du vêtement
i galanteryjny	4	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	et des articles de mode
Przemysł poligra- ficzny	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	Industrie polygra- phique
Przemysł budowlany	6	—	—	2	—	1	2	1	—	—	—	Industrie de la con- struction
Gaz, woda i elektr.	5	—	1	—	2	—	1	—	1	—	—	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	24	1	4	—	7	3	3	3	1	2	—	Commerce de mar- chandises
„ pieniężny	21	2	9	2	3	4	1	—	—	—	—	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Entrepôts et monts- de-piété
Ubezpieczenia	6	—	—	2	3	—	1	—	—	—	—	Assurances
Komunikacje i telefon	3	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	Communications et téléphones
Transport	6	1	—	1	1	2	—	—	—	1	—	Transport

Odsetki, obliczone dla sum ogólnych powiększeń w roku 1927 i 1928, wskazują na niewspółmiernie wielką ilość powiększeń bardzo wysokich, bo przekraczających nawet 1000%. Należy zaznaczyć, że przy opracowaniu materiału statystycznego rzuciła się w oczy duża liczba powiększeń, dokonanych bezpośrednio po przewalutowaniu kapitału markowego na złote, co dało minimalne sumy kapitałów przed powiększeniem, stąd też tak wysokie odsetki. Ponad 100% mamy w r. 1927

88 powiększeń, co stanowi 45,6% ogólnej liczby emisji i w roku 1928 — 76 emisji — 43,2%. Zmniejszenie się odsetka w r. 1928 świadczy o mniejszej ilości tego rodzaju spółek.

W poszczególnych grupach żadnych wspólnych tendencji nie można zauważyć. Wszystkie grupy, z wyjątkiem składów towarowych i lombardów, gdzie mamy tylko jedno powiększenie, posiadają powiększenia o bardzo różnym odsetku w stosunku do kapitału przed powiększeniem.

Wysokość powiększenia kapitału zakładowego drogą przelania w stosunku do kapitału przed powiększeniem

Montant de l'augmentation du capital social par voie de transfert par rapport au montant du capital avant l'augmentation

1928

Grupy	Ogółem liczba emisji <i>Nombre total d'émis- sions</i>	Do <i>Jusqu'à</i> 25 %	26% —50%	51% —75%	76 % —100%	101% —200%	201% —300%	301% —500%	501% —1000%	Powy- żej <i>Au-des- sus de</i> 1000%	Grupes
1927 %	46 100,0	4 8,7	8 17,4	3 6,5	4 8,7	4 8,7	7 15,2	4 8,7	3 6,5	9 19,6	1927 %
Ogółem 1928 %	16 100,0	6 37,4	3 18,7	1 6,3	1 6,3	1 6,3	— —	1 6,3	— —	3 18,7	1928 % Total
Przemysł metalowy	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	Industrie des métaux
„ chemiczny	2	—	1	—	—	—	—	—	—	1	„ chimique
„ włókienn.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	„ textile
„ papierniczy	3	2	—	—	1	—	—	—	—	—	„ du papier
„ spożywczy	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	„ alimentaire
Gaz, woda i elektr.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	5	1	1	—	—	—	—	1	—	2	Commerce de mar- chandises
„ pieniężny	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Commerce d'effets

W powiększeniach drogą przelania, odsetek przypadający na ostatnie grupy, jest również bardzo wysoki, nawet w grupie ponad 1000% jest znacznie wyższy od odsetka w powiększeniach dokonanych drogą subskrypcji: w roku 1927 dwa razy wyższy, a w 1928 przeszło trzy razy. Jednak i tu można za-

uważyć zmniejszenie tego odsetka w r. 1928 w stosunku do r. 1927.

Powiększenie kapitału zakładowego według rodzaju akcji, podobnie jak dla spółek nowo-założonych, dało się opracować tylko dla woj. centralnych, wschodnich i południowych.

Powiększenie kapitału zakładowego drogą subskrypcji według rodzaju akcji w województwach centralnych, wschodnich i południowych

Augmentation du capital social par voie de souscription d'après la nature des actions dans les départements du centre, de l'est et du sud

1928

Grupy	Ogółem <i>Total</i>		Emisje o akcjach imiennych <i>Emissions des actions nomi- natives</i>		Emisje o akcjach na okaziciela <i>Emissions des actions au por- teur</i>		Emisje o ro- dzaju akcji niepodanym <i>Nature des actions inconnue</i>		Grupes
	Liczba emisji <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba emisji <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba emisji <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba emisji <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	
1927 %	167a	147 100	20 12,2	5 550 3,8	154 93,9	141 040 96,2	3	510	1927 %
Ogółem 1928 %	151b	163 812	21 14,0	14 116 8,7	145 96,7	148 946 91,3	1	750	1928 % Total
Górnictwo	6	16 458	2	301	5	16 157	—	—	Mines
Przemysł mineralny . .	7	9 663	—	—	7	9 663	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	2	5 600	1	933	2	4 667	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy . .	6	4 940	1	420	6	4 520	—	—	Industrie des métaux
„ maszynowy i elektrotechniczny .	7	13 475	1	1 250	7	12 225	—	—	„ des machines et électrotechnique
Obróbka metali szlachet- nych i wyroby precy- zyjne	5	758	—	—	5	758	—	—	Métaux précieux et arti- cles de précision
Przemysł chemiczny .	10	24 635	—	—	10	24 635	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy	9	13 712	—	—	9	13 712	—	—	„ textile

a Jednocześnie na okaziciela i imienne — 10 emisji.

b Jednocześnie na okaziciela i imienne — 16 emisji.

(dok.—fin)

G r u p y	Ogółem <i>Total</i>		Emisje o akcjach imiennych <i>Emissions des actions nomi- natives</i>		Emisje o akcjach na okaziciela <i>Emissions des actions au por- teur</i>		Emisje o ro- dzaju akcji niepodanym <i>Nature des actions inconnue</i>		G r o u p e s
	Liczba emisji	Kapitał tysięcy złotych	Liczba emisji	Kapitał tysięcy złotych	Liczba emisji	Kapitał tysięcy złotych	Liczba emisji	Kapitał tysięcy złotych	
	<i>Nombre d'émis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émis- sions</i>	<i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	
Przemysł papierniczy .	4	2 135	—	—	4	2 135	—	—	Industrie du papier
„ drzewny . .	9	2 760	2	135	9	2 625	—	—	„ du bois
„ spożywczy .	15	13 077	6	981	15	12 096	—	—	„ alimentaire
„ odzieżowy									
i galanterijny	4	655	—	—	4	655	—	—	„ du vêtement
Przemysł poligraficzny	2	5 140	1	5 000	1	140	—	—	„ polygraphique
„ budowlany .	6	1 381	1	19	6	1 362	—	—	„ de la constru- ction
Gaz, woda i elektryczność	5	7 214	2	3 487	4	3 727	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . . .	21	4 565	1	210	21	4 355	—	—	Commerce de marchand.
„ pieniężny	17	27 420	—	—	17	27 420	—	—	Commerce d'effets
Składy towarowe i lom- bardy	1	500	—	—	1	500	—	—	Entrepôts et monts-de- piété
Ubezpieczenia	6	3 574	3	1 380	3	1 444	1	750	Assurances
Komunikacje i telefon .	3	4 943	—	—	3	4 943	—	—	Communications et télé- phones
Transport	6	1 207	—	—	6	1 207	—	—	Transport

Porównywując dane dla obu lat, możemy zauważyć odwrotne zjawisko, niż w spółkach nowopowstałych, mianowicie wzrost liczby emisji o akcjach imiennych w r. 1928 w porównaniu z poprzednim. Suma kapitału w tej grupie akcji również wzrasta podobnie jak w spółkach nowozałożonych. Odsetek liczby emisji tego samego rodzaju akcji w r. 1927 jest niższy, niż w spółkach nowozałożonych, odwrotnie w r. 1928—wyższy; odsetek kapitału natomiast w obu latach jest niższy.

Z ogólnej liczby 164 powiększeń w r. 1927—10 miało akcje obu rodzajów, 10 wyłącznie imienne, a 144 wyłącznie na okaziciela. W roku 1928 na 150 powiększeń 16 było o akcjach mieszanych, 5 — imiennych i 129 — na okaziciela.

Dane dla powiększeń kapitału zakładowego według wartości nominalnej i akcji opracowane są w następującej tablicy:

Wartość nominalna 1 akcji przy powiększeniu kapitałów drogą subskrypcji w województwach centralnych, wschodnich i południowych

Valeur nominale d'une action après l'augmentation des capitaux par voie de souscription dans les départements du centre, de l'est et du sud

1928

G r u p y	Ogółem liczba emisji <i>Nombre d'émis- sions total</i>	Złote — Zlotys					G r o u p e s
		do 25	26—50	51—75	76—100	powyżej 100	
		<i>jusqu'à</i>				<i>au-des- sus de</i>	
Ogółem	1927 %	167 100,0	107 64,0	19 11,4	—	28 16,8	13 7,8
	1928 %	151 100,0	73 48,3	13 8,6	—	46 30,5	19 12,6
Górnictwo		6	5	—	—	—	1
Przemysł mineralny		7	4	1	—	2	—
Hutnictwo		2	—	1	—	—	1
							Mines Industrie des minéraux Métallurgie

(dok.—fin)

G r u p y	Ogółem liczba emisji Nombre d'émis- sions total	Złote — Zlotys					G r o u p e s
		do jusqu'à 25	26—50	51—75	75—100	powyżej au-des- sus de 100	
Przemysł metalowy	6	2	—	—	2	2	Industrie des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	7	2	—	—	5	—	des machines et électrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne . . .	5	4	—	—	1	—	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny : . . .	10	3	3	—	2	2	Industrie chimique
„ włókienniczy . . .	9	2	1	—	3	3	„ textile
„ papierniczy	4	3	—	—	1	—	„ du papier
„ drzewny	9	5	1	—	3	—	„ du bois
„ spożywczy	15	12	—	—	2	1	„ alimentaire
„ odzieżowy i galan- teryjny	4	3	—	—	—	1	du vêtement et des articles de mode
Przemysł poligraficzny . . .	2	1	—	—	—	1	Industrie polygraphique
„ budowlany	6	4	1	—	—	1	Industrie de la construction
Gaz, woda i elektryczność . .	5	1	2	—	—	2	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	21	13	1	—	5	2	Commerce de marchandises
„ pieniężny	17	1	—	—	15	1	„ d'effets
Składy towarowe i lombardy	1	—	—	—	1	—	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	6	4	—	—	2	—	Assurances
Komunikacje i telefon . . .	3	—	2	—	—	1	Communications et téléphones
Transport	6	4	—	—	2	—	Transport

W tablicy widzimy przewagę akcji o niskiej wartości nominalnej, gdy w tych samych latach nowopowstałe spółki akcyjne w r. 1928 wykazały najniższą wartość akcji w cenie 100 złotych. Należy to tłumaczyć tem, że spółki nowozałożone odrazu starały się pod tym względem dostosować do przepisów nowego prawa o spółkach akcyjnych, gdy stare spółki, dokonywując powiększeń kapitału zakładowego, musiały zwracać uwagę na to, by wartość nominalna i akcji nie przekraczała zbytnio poprzedniej wartości akcji, mając na względzie dobro dawnych akcjonariuszy. To też odsetek, przypadający na akcje powyżej 100 złotych, jest nieznaczny: w roku 1927 wynosi on 7,8%, a w 1928 — nieco więcej, bo 12,6%. Należy podkreślić

również, że jednocześnie znacznie się zmniejszył w r. 1928 odsetek w dwóch pierwszych grupach: do 25 złotych i od 26—50 złotych.

Przy powiększeniach kapitału zakładowego drogą subskrypcji bardzo często oprócz wartości nominalnej akcji wpływa do kasy spółki jeszcze dodatek, przeznaczony na zwrot kosztów związanych z przeprowadzeniem emisji, względnie na zwiększenie cichych rezerw spółki. W celu przekonania się, w jakim stosunku procentowym znajduje się ten dodatek do wartości nominalnej akcji, opracowano następujące zestawienie, dotyczące również wskutek braku danych jedynie województw centralnych, wschodnich i południowych:

Kurs emisyjny^a przy powiększeniu kapitału zakładowego w stosunku do wartości nominalnej akcji
w województwach centralnych, wschodnich i południowych

Le cours d'émission^a pour l'augmentation du capital social par rapport à la valeur nominale d'une
action dans les départements du centre, de l'est et du sud

1928

Grupy	Ogółem liczba emisji <i>Nombre total d'émissions</i>	Kurs równy <i>Cours égal</i>	Kurs wyższy o % — <i>Cours supérieur de %</i>						Niepo- dane <i>Non désigné</i>	Groupes
			do 10 <i>jusqu'à 10</i>	10—20	20—30	30—50	50—100	powy- żej <i>au-des- sus de 100</i>		
Ogółem	167	39	93	14	5	6	2	2	6	1927
%^b		24,2	57,9	8,7	3,1	3,7	1,2	1,2		%
1928	151	31	82	18	7	6	3	1	3	1928
%^b		20,9	55,4	12,2	4,7	4,1	2,0	0,7		%
Górnictwo	6	2	4	—	—	—	—	—	—	Mines
Przemysł mineralny .	7	1	5	—	—	—	1	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	2	—	1	—	—	1	—	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy .	6	—	4	—	—	1	—	—	1	Industrie des métaux
" maszynowy										des machines
i elektrotechniczny .	7	1	3	1	1	—	—	—	1	et électrotechnique
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne	5	—	5	—	—	—	—	—	—	Métaux précieux et ar- ticles de précision
Przemysł chemiczny .	10	—	6	1	1	1	—	1	—	Industrie chimique
" włókienniczy	9	1	5	1	1	1	—	—	—	" textile
" papierniczy	4	3	—	1	—	—	—	—	—	" du papier
" drzewny . .	9	2	4	2	1	—	—	—	—	" du bois
" spożywczy .	15	4	9	1	—	—	—	—	1	" alimentaire
" odzieżowy i galanterijny	4	—	4	—	—	—	—	—	—	" du vêtement et des articles de mode
Przemysł poligraficzny	2	1	—	1	—	—	—	—	—	Industrie polygraphique
" budowlany .	6	2	3	1	—	—	—	—	—	" de la con- struction
Gaz, woda i elektrycz- ność	5	2	3	—	—	—	—	—	—	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy . .	21	5	11	2	1	—	2	—	—	Commerce de mar- chandises
" pieniężny . .	17	2	8	5	1	1	—	—	—	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	1	—	—	1	—	—	—	—	—	Entrepôts et monts- de-piété
Ubezpieczenia	6	2	2	1	—	1	—	—	—	Assurances
Komunikacje i telefon	3	2	1	—	—	—	—	—	—	Communications et té- léphones
Transport	6	1	4	—	1	—	—	—	—	Transport

^a Dla starych akcjonariuszów. ^a Pour les anciens actionnaires.

^b W stosunku do ogółu minus spółki dla których brak danych.

^b Par rapport au total, moins les sociétés pour lesquelles les données font défaut.

Odsetek liczby emisji, w których wartość emisyjna i nominalna były równe, z roku na rok stale maleje: w r. 1925 odsetek ten wynosił — 40,9%, w 1926—34,5%, w 1927 — 24,2%, a w 1928 — 20,9%. W następnych grupach największe skupienie mamy tam, gdzie kurs emisyjny stanowi do 10% ceny nominalnej, w następnych grupach w miarę wzrostu kursu emisyjnego liczba emisji stale maleje. Przyjmując kurs do 10% za równy rzeczywistym kosztom emisyjnym, otrzymamy, że 17,9% emisji w roku 1927 i 23,7%—w 1928, po pokryciu kosztów przeprowadzenia powiększenia kapitału, jeszcze część dochodu prze-
lało na kapitał zapasowy spółek.

O przeciętnym kursie emisyjnym dla całej Polski można sądzić z następnej tablicy, gdzie oddzielnie podana jest wartość nominalna i emisyjna. Wynosi on dla 151 powiększeń w roku 1927—13,0%, a dla 122 w roku 1928—10,9% w stosunku do wartości nominalnej. Obniża się w roku 1928, chociaż na podstawie danych rozpatrywanej tablicy powinien on wzrastać.

Na podstawie ankiety w sprawie powiększenia kapitału zakładowego, analogicznie jak dla spółek nowozałożonych, opracowano następujące zestawienie:

Powiększenie kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych
Augmentation du capital social des sociétés anonymes polonaises

Kapitał—tysiący złotych — *Capital en milliers de zlotys*

1928

G r u p y	Ogółem — Total			Wpłaty — Versements				Miejsce zamieszkania subskrybentów <i>Domicile des souscripteurs</i>				G r o u p e s		
	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Wartość po- większeń kapitału <i>Valeur de l'augmentation</i>		gotówko- we a <i>au comp- tant a</i>		rzeczowe <i>apports en objets</i>		Polska <i>Pologne</i>		Gdańsk i zagranica <i>Dantsig et l'étranger</i>				
		nomi- nalna <i>nomi- nale</i>	emi- syjna <i>d'émis- sion</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Suma wpła- cona <i>Capital</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Suma wpła- cona <i>Capital</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Suma wpła- cona <i>Capital</i>	Licz- ba emi- syj <i>Nom- bre d'é- mis- sions</i>	Suma wpła- cona <i>Capital</i>			
Ogółem	1927	151 ^b	155 705	175 883	145 ^c	170 234	9 ^c	5 649	143 ^d	121 142	51 ^d	54 741	1927	Total
	1928	122 ^e	149310	165534	113 ^f	140682	10 ^f	24 852	110 ^g	87 729	52 ^g	77 805	1928	
Górnictwo		5	12 470	15 876	5	15 876	—	—	2	5 300	3	10 576	Mines	
Przemysł mineralny		7	9 742	10 041	5	2 438	2	7 603	7	10 041	—	—	Industr. des minéraux	
Hutnictwo		2	1 810	1 820	2	1 820	—	—	2	1 215	1	605	Métallurgie	
Przemysł metalowy .		5	4 690	4 779	5	4 779	—	—	5	2 693	3	2 086	Industrie des métaux	
„ maszynowy													des machin.	
i elektrotechniczny		9	16 570	18 117	8	14 367	1	3 750	8	9 720	6	8 397	et électrotechnique	
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne		2	208	224	2	224	—	—	2	161	1	63	Métaux précieux et articles de préci- sion	
Przemysł chemiczny		9	28 660	31 770	9	31 770	—	—	9	13 955	6	17 815	Industrie chimique	
„ włókien. .		9	13 712	16 119	7	5 998	2	10 121	8	3 629	5	12 490	„ textile	
„ papierniczy		2	350	356	2	356	—	—	2	226	2	130	„ du papier	
„ drzewny .		8	2 824	3 144	7	3 134	1	10	8	1 979	2	1 165	„ du bois	
„ spożywczy		8	8 682	9 045	7	6 428	2	2 617	6	3 986	3	5 059	„ alimentaire	
„ odzieżowy													„ du vête- ment	
i galanteryjny . .		4	655	677	3	599	1	78	4	677	—	—	Industrie polygraphi- que	
Przemysł poligraficz- ny		2	5 140	5 168	2	5 168	—	—	2	5 168	—	—	Industrie de la con- struction	
Przemysł budowla- ny		3	555	614	3	614	—	—	3	562	1	52	Gaz, eau, électricité	
Gaz, woda i elektrycz.		5	7 214	7 577	5	7 577	—	—	2	2 240	5	5 337	Commerce de mar- chandises	
Handel towarowy .		14	2 481	2 773	14	2 773	—	—	14	2 109	3	664	Commerce d'effets	
„ pieniężny .		16	24 180	27 319	16	27 319	—	—	14	14 651	9	12 668	Entrepôts et monts- de-piété	
Składy towarowe i lombardy		1	500	558	1	558	—	—	1	558	—	—	Assurances	
Ubezpieczenia . . .		6	3 574	4 228	5	3 555	1	673	6	3 756	1	472	Communications et téléphones	
Komunikacje i tele- fon		3	4 943	4 958	3	4 958	—	—	3	4 732	1	226	Transport	
Transport		2	350	371	2	371	—	—	2	371	—	—		

a Wliczono emisje na spłaty długów. b Z ogólnej liczby 239 powiększeń kapitałów nie uwzględniono wobec braku danych 42 powiększeń i wobec przeprowadzenia emisji drogą przelewów 46 powiększeń (obacz uwagę). c Z tego 3 powiększenia zostały dokonane zarówno drogą wpłat gotówkowych, jak i rzeczowych. d W tem miejsce zamieszkania subskrybentów dla 43 powiększeń znajduje się zarówno w Polsce, jak i zagranicą. e Z ogólnej liczby 192 powiększeń kapitałów nie uwzględniono wobec braku danych 54 powiększeń, lub też wobec przeprowadzenia emisji drogą przelewów 16 powiększeń (obacz uwagę). f Z tego 1 powiększenie zostało dokonane zarówno drogą wpłat gotówkowych, jak i rzeczowych. g W tem miejsce zamieszkania subskrybentów dla 40 powiększeń znajduje się zarówno w Polsce, jak i zagranicą.

U w a g a. Nie uwzględniono powiększeń kapitału zakładowego, dokonanych drogą przelewów z funduszy zapasowych, waloryzacyjnych i z czystego zysku. Przy emisjach częściowo wpłacanych, a częściowo pokrytych z powyższych przelewów, brano pod uwagę tylko część wpłaconą.

a Y compris les émissions en vue de remboursements de dettes. b Du total de 239 augmentations de capitaux effectuées ne sont pas envisagées par suite du manque de données 42 augmentations, à cause de la réalisation de l'émission par voie de transfèrement 46 augmentations (v. la note ci-dessous). c Dont trois augmentations effectuées aussi bien par voie de versement en espèces que par voie d'apport en objets. d Le domicile des souscripteurs pour 43 augmentations se trouve aussi bien en Pologne qu'à l'étranger. e Du total de 192 augmentations de capitaux effectuées ne sont pas envisagées par suite du manque de données 54 augmentations, à cause de la réalisation de l'émission par voie de transfèrement 16 augmentations (v. la note ci-dessous). f Dont 1 augmentation effectuée aussi bien par voie de versement en espèces que par voie d'apport en objets. g Le domicile des souscripteurs pour 40 augmentations se trouve aussi bien en Pologne qu'à l'étranger.

N o t e. Ne sont pas prises en considération les augmentations effectuées par voie de transfèrement des sommes provenant des fonds de réserve, du bénéfice net et de la valorisation. Quant aux émissions effectuées en partie par versements ou comptant au par apport en objets et en partie par voie de transfèrement, on n'a pris en considération que les versements.

W roku 1927 na 193 powiększenia kapitału zakładowego, dokonane drogą subskrypcji, nie uwzględniono 42, a w roku 1928 na 176—54 wskutek braku odpowiedzi od spółek mimo wysłania przynagień. Jest to jeszcze większy odsetek spółek niż w latach poprzednich i dowodzi o konieczności zastosowania przymusu w stosunku do spółek.

W roku 1927 3 emisje zostały wpłacone częściowo gotowizną, częściowo drogą wpłat rzeczowych, 142 tylko gotówką, a 6 tylko aportami. W roku 1928 stosunki układają się w następujący sposób: 112 emisji gotówkowych, 9 rzeczowych i 1 dokonana zarówno drogą wpłat gotówkowych, jak i rzeczowych. Porównując dane dla roku 1928 z rokiem poprzednim możemy stwierdzić zmniejszenie odsetka kapitału wpłaconego gotówką, a więc odwrotnie niż dla spółek nowopowstałych.

Statystyka powiększenia kapitału zakładowego według miejsca zamieszkania subskrybentów, wskazuje, podobnie jak i dla spółek nowozałożonych, wzrost tak liczby emisji, jak i sumy wpłaconej przez subskrybentów zagranicznych. Odsetek liczby emisji w roku 1926 równał się 30,9%, w 1927—33,8%, a w 1928—42,6%; suma kapitału wpłaconego

w roku 1926 w stosunku do ogółu—12,7%, w 1927—31,1%, a w 1928—47,0%.

Zainteresowanie zagranicą życiem gospodarczym Polski i tu znajduje potwierdzenie, przyczem można zaznaczyć, że zainteresowanie to przejawiało się jeszcze w silniejszym stopniu, sądząc z opracowanych tablic, w stosunku do przedsiębiorstw już istniejących, niż do nowopowstających spółek, chociaż ze względu na niebezpieczeństwo utraty samodzielności gospodarczej bardziej pożądanem byłoby odwrotne zjawisko.

W poszczególnych grupach największy udział kapitału zagranicznego możemy stwierdzić w przemyśle Włókienniczym (77,5%), w grupie gaz, woda i elektryczność (70,4%), górnictwie (66,6%), przemyśle chemicznym (56,1%), spożywczym (55,9%). W pozostałych niżej niż 50%.

Na podstawie ankiety wyżej wspomnianej opracowano ponadto statystykę powiększeń kapitału zakładowego według rodzaju subskrybentów, z podziałem na akcjonariuszy dawnych, będących już współwłaścicielami spółki i nowych, przystępujących poraz pierwszy do udziału w spółce.

Powiększenie kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych według rodzaju subskrybentów
Augmentation du capital social des sociétés anonymes polonaises d'après le caractère des souscripteurs

1928

G r u p y	Ogółem		Subskrybenci — <i>Souscripteurs</i>				Emisje o rodzaju subskrybentów niepodanym <i>Emissions où le caractère des souscripteurs a été inconnu</i>		G r o u p e s		
			Dawni <i>Anciens</i>		Nowi <i>Nouveaux</i>						
	Liczba emisyj	Kapitał w tysiącach zł.	Liczba emisyj	Kapitał w tysiącach zł.	Liczba emisyj	Kapitał w tysiącach zł.	Liczba emisyj	Kapitał w tysiącach zł.			
	<i>Nombre d'émissions</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émissions</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émissions</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre d'émissions</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>			
Ogółem	1927 %	151	175 883	134 93,1	124 612 71,9	37 25,7	48 780 28,1	7	2 491	1927 %	Total
	1928 %	122	165 534	100 87,7	106 206 68,1	36 31,6	49 751 31,9	8	9 577	1928 %	
Górnictwo		5	15 876	4	308	5	15 465	1	103		Mines
Przemysł mineralny . .		7	10 041	6	1 527	2	8 514	—	—		Industrie des minéraux
Hutnictwo		2	1 820	2	1 820	—	—	—	—		Métallurgie
Przemysł metalowy . .		5	4 779	4	2 679	1	2 100	—	—		Industrie des métaux
„ maszynowy i											des machines
elektrotechniczny . .		9	18 117	7	8 067	1	5 400	2	4 650		et électrotechnique
Obróbka metali szlachet- nych i wyroby precyz.		2	224	2	224	—	—	—	—		Métaux précieux et ar- ticles de précision
Przemysł chemiczny .		9	31 770	8	26 435	5	5 335	—	—		Industrie chimique
„ włókienniczy		9	16 119	1	13 975	1	1 304	1	840		„ textile
„ papierniczy .		2	356	1	346	1	10	—	—		„ du papier
„ drzewny . .		8	3 144	6	2 354	1	428	2	362		„ du bois
„ spożywczy .		8	9 045	7	5 594	3	3 451	—	—		„ alimentaire
„ odzieżowy .		4	677	4	677	—	—	—	—		„ du vêtement
„ poligraficzny		2	5 168	1	5 159	1	9	—	—		„ polygraphique

(dok — fin)

G r u p y	Ogółem <i>Total</i>		Subskrybenci — <i>Souscripteurs</i>				Emisje o rodzaju subskrybentów niepodanym <i>Emissions où le caractère des souscripteurs a été inconnu</i>		G r o u p e s
			Dawni <i>Anciens</i>		Nowi <i>Nouveaux</i>				
	Liczba emisyj <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał w tysią- cach zł. <i>Capital en mil- liers de złotys</i>	Liczba emisyj <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał w tysią- cach zł. <i>Capital en mil- liers de złotys</i>	Liczba emisyj <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał w tysią- cach zł. <i>Capital en mil- liers de złotys</i>	Liczba emisyj <i>Nombre d'émis- sions</i>	Kapitał w tysią- cach zł. <i>Capital en mil- liers de złotys</i>	
Przemysł budowlany .	3	614	3	555	1	59	—	—	Industrie de la construct.
Gaz, woda i elektryczność	5	7 577	5	7 577	—	—	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . . .	14	2 773	14	2 505	4	268	—	—	Commerce de marchan- dises
„ pieniężny . . .	16	27 319	14	16 808	7	6 889	2	3 622	Commerce d'effets
Składy towarowe i lom- bardy	1	558	1	558	—	—	—	—	Entrepôts et monts-de piété
Ubezpieczenia	6	4 228	6	4 226	1	2	—	—	Assurances
Komunikacje i telefon .	3	4 958	3	4 704	1	254	—	—	Communications et té- léphones
Transport	2	371	1	108	1	263	—	—	Transport

W roku 1927 na 37 emisji, które subskrybowali nowi akcjonariusze, 10 przypada wyłącznie na nowych, odpowiednio w roku 1928 na 36—14 emisji rozkupili tylko nowi subskrybenci. Porównywując oba lata, widzimy wzrost odsetka nowych akcjonariuszów w roku 1928, chociaż liczba emisji jest mniejsza. Odsetek kapitału, przypadającego na nowych akcjonariuszy również jest większy w roku 1928 w porównaniu z rokiem poprzednim. W poszczególnych grupach rzuca się w oczy wysoki odsetek nowych subskrybentów w liczbie emisji, a jeszcze bardziej w wartości emisyjnej kapitału—w górnictwie (98,0%). Możliwe jest, że nowymi subskrybentami byli finansiści zagraniczni, gdyż w

poprzedniej tablicy w tej samej grupie statystyka powiększeń kapitału zakładowego według miejsca zamieszkania subskrybentów, wykazuje również duży odsetek subskrybentów zagranicznych i z terenu w. m. Gdańska.

Przemysł chemiczny i włókienniczy, na które przypadały również wysokie odsetki w poprzedniej tablicy, nie potwierdza powyższego.

Analogicznie jak dla spółek nowozałożonych i dla powiększeń kapitału zakładowego opracowano odpowiednie zestawienie na podstawie danych rejestrów handlowych, prowadzonych przez sądy:

Powiększenie kapitału zakładowego spółek akcyjnych krajowych według rejestrów handlowych
Augmentation du capital social des sociétés anonymes polonaises d'après les registres de commerce

1927, 1928

G r u p y	1927		1928		G r o u p e s
	Liczba powiększeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba powiększeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Ogółem	114^a	91 403	171^b	219 716	Total
Rolnictwo i hodowla	1	120	1	200	Agriculture et élevage
Górnictwo	2	13 700	5	17 600	Mines
Przemysł mineralny	3	2 796	9	10 012	Industrie des minéraux
Hutnictwo	5	30 008	4	12 020	Métallurgie
Przemysł metalowy	6	1 940	6	2 866	Industrie des métaux
„ maszynowy i elektrotechn.	12	5 958	12	26 760	„ des machines et électrot.

^a W tem 3 powiększenia na sumę 4 418 tys. złotych drogą przelania z kapitału zapasowego, lub z nadwyżki powstałej z przeszacowania majątku. ^b W tem 15 powiększeń na sumę 2 916 tys. złotych drogą przelania z kapitału zapasowego ze specjalnych rezerw spółki i zysków 1927 roku.

^a Dont 3 augmentations pour la somme de 4 418 mille zlotys par voie de transfèrement des fonds de réserve ou bien des excédents provenant de la valorisation de la fortune. ^b Dont 15 augmentations pour la somme de 2 916 mille zlotys par voie de transfèrement des fonds de réserve spéciaux et des bénéfices réalisés en 1927.

(dok.—fin)

G r u p y	1927		1928		G r o u p e s
	Liczba powiększeń	Kapitał tysięcy złotych	Liczba powiększeń	Kapitał tysięcy złotych	
	<i>Nombre d'augmentations</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre d'augmentations</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	1	100	4	850	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny	12	1 870	23	39 338	Industrie chimique
„ włókienniczy	8	6 156	14	24 103	„ textile
„ papierniczy	1	3 600	4	3 966	„ du papier
„ skórzaný	—	—	1	100	„ des peaux et des cuirs
„ drzewny	3	193	9	1 584	„ du bois
„ spożywczy	10	4 573	9	2 678	„ alimentaire
„ odzieżowy	4	559	1	300	„ du vêtement
„ poligraficzny	1	20	3	5 150	„ polygraphique
„ budowlany	1	21	5	1 718	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	2	3 375	3	11 964	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy	17	2 648	27	4 813	Commerce de marchandises
„ pieniężny	17	11 010	16	40 092	„ d'effets
Składy towarowe i lombardy	2	325			Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	3	490	7	3 669	Assurances
Komunikacje i telefon	2	1 691	4	5 943	Communications et téléphones
Transport	1	250	2	1 200	Transport
Inne	—	—	2	2 790	Autres

W postanowieniach Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, publikowanych w Monitorze Polskim, termin wpisu powiększenia kapitału do rejestru sądowego musi nastąpić w 3 miesiące po zakończeniu subskrypcji. Liczba emisji, podana w tej tablicy w żadnym razie nie może się zgodzić z odpowiednią liczbą w ogólnej tablicy ułożonej na podstawie zezwoleń dla województw centralnych, wschodnich i południowych i na podstawie tego samego źródła dla województw poznańskiego i pomorskiego oraz Górnego Śląska, tembardziej, że duża liczba pozwoleń mogła być niewykorzystana. Szczególnie dużą różnicę wykazuje rok 1927, w roku 1928 mamy cokolwiek lepsze wyniki, gdyż liczba spółek mało się różni, a kapitał jest nawet większy. Według danych poprzedniej tablicy mieliśmy zniżkę tak liczby emisji, jak i kapitału w roku 1928, tu odwrotnie wzrost jest znaczny i dla liczby emisji wynosi + 50,0%, a dla sumy kapitału + 140,4%.

W celu ujęcia całokształtu zmian w wysokości kapitałów zakładowych opracowano poza powiększeniami również zmniejszenia kapitałów oraz przewalutowania kapitałów zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rze-

czypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku o przerachowaniu bilansów przedsiębiorstw publicznych i prywatnych¹.

Materiałem do opracowania zmniejszenia kapitału akcyjnego były również postanowienia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, ogłaszane w Monitorze Polskim zgodnie z istniejącymi przepisami o konieczności uzyskiwania zezwolenia rządowego na każdą zmianę statutu. W ten sposób dla województw centralnych, wschodnich i południowych sprawa była załatwiona. Dla województw poznańskiego i pomorskiego oraz Górnego Śląska korzystano z danych nadsyłanych przez sądy z własnej inicjatywy, gdyż w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 1923 roku w przedmiocie periodycznych wykazów statystycznych z rejestrów handlowych i kart upadłości², obowiązek sporządzania tego rodzaju kart był pominięty. Obecnie zaś poczynione zostały pewne kroki w celu uzyskania odpowiedniego zarządzenia.

Wobec powyższego podana niżej tablica może zawierać nie wszystkie wypadki zmniejszenia kapitału zakładowego w województwach, gdzie obowiązywał system rejestracji firm w roku 1927 i 1928.

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 38, poz. 352.

² Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości r. 1923 № 8, poz. 24.

Zmniejszenie kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych
Diminution du capital social des sociétés anonymes polonaises

1927, 1928

G r u p y	1 9 2 7		1 9 2 8		G r o u p e s
	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Ogółem	13	11 786	5	6 460	Total
Górnictwo	—	—	1	2 280	Mines
Przemysł mineralny	1	400	—	—	Industrie des minéraux
„ maszynowy i elektrotechniczny	1	540	1	75	„ des machines et électro-technique
Przemysł chemiczny	1	90	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy	1	540	—	—	„ textile
„ drzewny	—	—	1	120	„ du bois
„ spożywczy	2	1 141	1	500	„ alimentaire
„ budowlany	1	300	—	—	„ de la construction
Handel pieniężny	4	8 050	1	3 485	Commerce d'effets
Ubezpieczenia	1	400	—	—	Assurances
Transport	1	325	—	—	Transport

Z tablicy widać, niżkę zmniejszenia kapitału zakładowego w roku 1928 w porównaniu z 1927, przyczem z poszczególnych grup pod tym względem wyodrębnia się handel pieniężny.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku, na które powoływaliśmy się już wyżej, wymaga od spółek akcyjnych sporządzenia na dzień 1 lipca 1928 roku majątkowego bilansu brutto w złotych określonych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 października 1927 roku¹. Przewalutowanie kapitału zakładowego spółek akcyjnych może mieć miejsce wtedy (art. 5), gdy nadwyżka otrzymana z przerachowania wartości nieruchomości, ruchomości, maszyn, urządzeń technicznych i wogóle przedmiotów nieprzeznaczonych do zbytu, nabytych przed dniem 30 września 1925 roku, po pokryciu strat z lat ubiegłych i przelaniu pewnej części na kapitał amortyzacyjny, następnie zostanie zużyta na kapitał akcyjny.

Ponieważ kapitał zakładowy spółek w myśl art. 12 winien być ujawniony w rejestrze handlowym, zostało sporządzone na podstawie danych sądów rejestrowych następujące zestawienie. Trzeba jednak zaznaczyć, że w wielu wypadkach, jedynie drogą korespondencji ze spółkami doszło się do ujawnienia przewalutowań, gdyż były one wypełniane na kartach powiększeń kapitału zakładowego.

Przewalutowanie^a kapitału zakładowego krajowych spółek akcyjnych
Révalorisation^a du capital social des sociétés anonymes polonaises

1928

Grupy	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Groupes
Ogółem	22	39 487	Total
Hutnictwo	1	21 000	Métallurgie
Przemysł metalowy	2	360	Industrie des métaux
Przemysł maszynowy i elektr.	3	861	Industrie des machines et électr.
Przemysł chemiczny	2	2 700	Industrie chimique
Przemysł papierniczy	2	1 620	Industrie du papier
Przemysł drzewny	1	200	Industrie du bois
„ spożywczy	2	876	„ alimentaire
Przemysł odzieżowy i galanterijny	1	40	Industrie du vêtement et des articles de mode
Przemysł budowlany	1	75	Industrie de la construction
Gaz, woda i elektryczność	1	26	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy	2	350	Commerce de marchandises
„ pieniężny	2	2 030	Commerce d'effets
Komunikacje i telefon	2	9 349	Communications et téléphones

^a W myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku o przerachowaniu bilansów przedsiębiorstw publicznych i prywatnych (Dz.Ust.R.P. r. 1928 № 38, poz. 352)
^a En vertu de l'arrêté du Président de la République Polonaise du 22 mars 1928 sur la valorisation des bilans des entreprises publiques et privées (Journal des Lois, 1928, № 38, par. 352).

Zebrane dane dotyczą jedynie 22 spółek, które przewalutowały swój kapitał. Liczba ta w roku 1928 nie może być jeszcze znaczna, gdyż termin zatwierdzenia przerachowanego bilansu brutto przez władze spółki upływa 31 grudnia 1928 roku, potem następuje ogłoszenie, a dopiero po upływie 3 miesięcy ujawnienie w rejestrze handlowym (art. 11 i 12).

Pozostaje nam jeszcze na zakończenie omówienie powiększeń kapitału zakładowego

przeznaczonego na działalność na terytorjum Polski w zagranicznych spółkach akcyjnych. Na podstawie tych samych źródeł co dla nowozałożonych spółek akcyjnych zagranicznych i na podstawie specjalnej ankiety w sprawie wysokości kapitału według stanu na 31 grudnia 1928 roku, sporządzono tablicę zawierającą powiększenia, zmniejszenia i przewalutowania kapitałów przeznaczonych na operacje w Polsce.

Zmiany wysokości kapitału przeznaczonego na działalność w Polsce w zagranicznych spółkach akcyjnych

Changements survenus dans le montant des capitaux destinés pour l'activité en Pologne des sociétés anonymes étrangères

1927, 1928

G r u p y	1927		1928						G r o u p e s
	Powiększenie kapitału <i>Augmentation des capitaux</i>		Powiększenie kapitału <i>Augmentation des capitaux</i>		Przewalutowanie kapitału a <i>Revalorisation des capitaux a</i>		Zmniejszenie kapitału, <i>Diminution des capitaux</i>		
	Liczba powieź- szeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba powieź- szeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba powieź- szeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba powieź- szeń <i>Nombre d'aug- menta- tions</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	
Ogółem	3	1 395	8	10 293	8	59 167	3	828	Total
Górnictwo	—	—	—	—	2	10 954	1	598	Mines
Hutnictwo	—	—	—	—	2	35 030	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy . .	—	—	2	1 243	2	1 820	—	—	Industrie des métaux
„ włókienniczy . . .	—	—	1	900	1	6 001	—	—	„ textile
„ budowlany	—	—	1	210	—	—	—	—	„ de la con- struction
Gaz, woda i elektryczność	—	—	—	—	1	5 362	—	—	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy . . .	1	23	1	25	—	—	—	—	Commerce de mar- chandises
„ pieniężny	1	1 000	2	5 697	—	—	2	230	Commerce d'effets
Transport	1	372	1	2 218	—	—	—	—	Transport

a W myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku o przerachowaniu bilansów przedsiębiorstw publicznych i prywatnych (Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 38, poz. 352).

a En vertu de l'arrêté du Président de la République du 22 mars 1928 sur la valorisation des bilans des entreprises publiques et privées (Journal des Lois, 1928, № 38, par. 352).

Rok 1928 wykazuje wzrost tak liczby powiększeń, jak i sumy kapitału, o który powiększono. Ponadto w tym roku mamy 3 zmniejszenia kapitału, czego nie było w roku poprzednim.

Wyżej podana tablica jest pierwszą próbą zilustrowania zmian w wysokości kapitałów przeznaczonych na działalność w Polsce. Dla ogólnego kapitału zagranicznych spółek akcyjnych nie udało się sporządzić podobnego zestawienia wskutek braku odpowiednich danych.

Rejestr sądowy dostarcza ponadto nam materiałów do opracowania statystyki upadłości spółek akcyjnych przystąpienia do likwidacji i wykreślenia z rejestru.

Dane o upadłościach ogłoszonych zawarte są w następującym zestawieniu:

Ogłoszone upadłości spółek akcyjnych krajowych
Faillites déclarées des sociétés anonymes polonaises
Liczba spółek — *Nombre des sociétés* 1926—1928

Rodzaj firmy	1926	1927	1928	Établissements
Ogółem	41	22	15	Total
Przemysłowe	21	14	12	Industriels
Handlowe	12	4	1	Commerciaux
Kredytowe	8	4	2	De crédit

Jak widzimy z tablicy, szczególnie silne zmniejszenie upadłości daje się zauważyć w spółkach akcyjnych handlowych, następnie kredytowych, w najmniejszym zaś stopniu

przemysłowych. Duża liczba upadłości w roku 1926 jest następstwem zakładania w dobie inflacji jednostek obliczonych na duży zysk, a nie mających trwałych podstaw do rozwoju.

Zmniejszenie liczby upadłości można tłumaczyć poprawą stanu gospodarczego Kraju, należy również wziąć pod uwagę dobrodziejstwo odroczenia wypłat i układów zapobiegawczych, które w ostatnich czasach prawnie zostały uregulowane. Wierzyciele traktują upadłość jako ostateczność kiedy wszystkie środki zwrotu należności są już wyczerpane, ponieważ przy likwidacji, będącej następstwem postępowania upadłościowego, majątek idzie na pokrycie w pierwszym rzędzie zaległych podatków — w interesie więc wierzycieli jest układ pojednawczy.

Dane dotyczące przystąpienia do likwidacji wyrażają się w następujących sumach: 1926 — 24 spółki, 1927 — 20 i 1928 — 16. Mamy więc zmniejszenie.

Dla wykreśleń z rejestru spółek akcyjnych została sporządzona tablica z uwzględnieniem przyczyny wykreślenia.

Wykreślenia krajowych spółek akcyjnych z rejestrów handlowych

Radiations des sociétés anonymes polonaises des registres de commerce

1926—1928

Przyczyny wykreślenia	1926	1927	1928	Causes de radiation
Ogółem . . .	35	33	24	Total
Przejsie na:				Transformationen:
Spółkę z ogr. odpowiedzialnością .	5	3	3	Société à respons. limitée
Spółdzielnię . .	1	1	1	S-té coopérative
Spółkę firmową lub firmę pojedynczą	—	1	—	S-té en nom collectif ou en raison individuelle
Fuzja	6	2	1	Fusion
Brak kapitału . .	2	5	3	Manque de fonds
Straty	2	—	2	Pertes excessives
Upadłość	3	2	4	Faillite
Inne przyczyny .	6	—	—	Autres causes
Niepodane . . .	10	19	10	Causes inconnues
Ponadto:				En outre:
Filij ogółem . . .	7	19	20	Succursales

Liczba spółek wykreślonych stale się zmniejsza, jednak trudno uważać powyższe dane za miarodajne, gdyż według bezpośrednich wiadomości od spółek liczba zlikwidowanych spółek jest wyższa: w roku 1927 wynosiła ona 39, a w 1928 — 40, różnica więc jest znaczna, szczególnie dla roku 1928.

Brak dokładnych danych z rejestrów najbardziej odczuwa się w województwach centralnych i wschodnich, gdzie przepisy o rejestrze obowiązują od 1919 roku. Obecnie jeszcze istnieje szereg spółek, które dotychczas nie przewalutowały swego kapitału zakładowego z marek na złote. Spółki te nie można uważać za istniejące, chociaż formalnego zawiadomienia o wykreśleniu z rejestru Główny Urząd Statystyczny nie otrzymał. Należy przypuszczać, że z chwilą wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych, przepisy o rejestrze będą przez same spółki ściślej przestrzegane, jak również sprawność sądów się zwiększy.

Powodem do wykreślenia z rejestru, w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 grudnia 1924 r.¹ może być fuzja spółek akcyjnych lub w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 grudnia 1924 r.² przekształcenie na spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Sądząc z tablicy liczba spółek wykreślonych wskutek fuzji zmniejsza się z 6 w roku 1926 do 1 w roku 1928, również zmniejsza się liczba spółek wykreślonych wskutek przejścia na spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością.

Statystyka zagranicznych spółek akcyjnych wykazuje 2 wypadki wykreślenia z rejestru w roku 1928: 1 w przemyśle maszynowym i elektrotechnicznym wskutek przejścia na przedsiębiorstwo jednoosobowe i 1 — w handlu towarowym wskutek fuzji. Kapitał przeznaczony na operacje w Polsce dla pierwszej spółki równał się 230 tys. złotych, dla drugiej 172 tys. złotych. W roku 1927 wykreślenie zagranicznych spółek akcyjnych z rejestru nie miało miejsca.

Statystyka stanu spółek akcyjnych

Zadaniem statystyki stanu spółek akcyjnych jest ustalenie na pewien określony termin (najczęściej ostatni dzień roku) ogólnej liczby istniejących spółek. Kilkuletnie doświadczenie wykazało, że opracowanie tego działu statystyki jest najmniej dokładne i przedstawia duże trudności techniczne, chociaż zasadnicze obliczenie jest bardzo proste, gdyż polega jedynie na wprowadzeniu do stanu z roku poprzedniego zmian, które zaszły w ciągu roku sprawozdawczego, co uskutecznia się przez dodanie spółek nowo założonych, a odjęcie zlikwidowanych, w stosunku zaś do kapitału zakładowego — doda-

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 107, poz. 968.

² Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 118, poz. 1070.

nie ponadto nowych emisji i przewalutowań, a odjęcie zmniejszeń. Gdyby statystyka stanu była prowadzona od chwili powstania pierwszych spółek akcyjnych otrzymywalibyśmy za pomocą takich obliczeń rzeczywisty stan rzeczy. Tymczasem biorąc stan spółek z roku poprzedniego przy obliczeniach za pozycję wyjściową, musimy ją często zmieniać, przede wszystkim w celu uzupełnienia brakujących danych, które bywają za późno, pomimo kilkakrotnych przynagleń, nadsyłane przez sądy. Zdarzały się wypadki rocznych i więcej niż rocznych opóźnień, tymczasem dla województw, gdzie system meldunkowy obowiązywał w latach 1927 i 1928, rejestr sądowy, jak już zaznaczaliśmy, był jedynym źródłem otrzymywanych danych. W tym roku Urząd musiał się udać o interwencję do Ministerstwa Sprawiedliwości w tej sprawie.

Zmiany w wysokości kapitałów zakładowych mogły być spowodowane również policzeniem, na podstawie zezwoleń Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, ogłaszanych w Monitorze Polskim, tych powiększeń kapitałów, które następnie w terminie nie zostały dokonane wskutek otrzymania przedłużenia zezwolenia, lub wogóle nie doszły do skutku z racji niezebrania potrzebnej sumy kapitału. W takich wypadkach należało postąpić tak samo, jak przy spółkach nowozałożonych, które otrzymały zatwierdzenie statutu, a nie ukonstytuowały się, to znaczy przeprowadzić powiększenie w danym roku, a po otrzymaniu wyjaśnienia zmniejszyć o taką samą sumę kapitał w roku następnym. Ponieważ statystyka zmniejszeń kapitału zakładowego została zorganizowana dopiero w roku 1927, może więc zawierać pewne usterki.

Zdarzają się również wypadki, że przypadkowo została zasiągnięta informacja

o spółce dawno istniejącej, a nie figurującej w ewidencji, w takich razach nie można tej spółki traktować jako nowopowstałej, lecz należy zmienić stan na początku roku.

Najgorzej przedstawia się sprawa ze spółkami znajdującymi się w likwidacji i zlikwidowanymi, których liczba jest z pewnością większa niż to wykazuje rejestr sądowy, gdyż nieprawdopodobieństwem jest by dotychczas istniało jeszcze 271 spółek z kapitałem markowym, nieprzewalutowanym na złote. Przy obliczeniu stanu na 31 grudnia 1928 r. braliśmy pod uwagę tylko te spółki, które w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 25 czerwca 1924 r. określiły swój kapitał zakładowy w złotych i ujawniły go w rejestrze handlowym.

Należy przypuszczać, że z czasem gdy przymus przestrzegania przepisów o rejestrze handlowym będzie ściślej stosowany w praktyce, a sądy będą punktualniej nadsyłały dane, wtedy dzięki ujednoliconym metodzie zbierania tych danych, wszelkie niedokładności zostaną wyrównane i statystyka stanu spółek akcyjnych stanie na wysokości swego zadania.

Do roku 1927 obliczano stan spółek akcyjnych według poszczególnych grup województw na podstawie danych o siedzibie zarządu spółki. Ponieważ jednak siedziba zarządu wprowadza tylko mylne pojęcie o rozmieszczeniu ośrodków przemysłowych, w ostatnich dwóch latach zaniechano tej statystyki do czasu zebrania dokładnych danych o siedzibie zakładu głównego.

Stan spółek akcyjnych w latach 1927 i 1928, opracowany na podstawie publikacji Monitora Polskiego, danych rejestrów handlowych i bezpośrednich wiadomości od spółek, przedstawia się w następujący sposób:

Krajowe spółki akcyjne — Sociétés anonymes polonaises

31. XII 1926, 1927, 1928

G r u p y	1 9 2 6		1 9 2 7		1 9 2 8		G r o u p e s
	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	
	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Ogółem	1 267	1 903 535	1 371^a	2 194 174^a	1 443	2 579 638	Total
Rolnictwo i hodowla . . .	14	6 285	15	7 405	16	8 405	Agriculture et élevage
Górnictwo	50	337 392	62	392 518	66	483 879	Mines
Przemysł mineralny . . .	60	52 689	65	55 575	68	67 597	Industrie des minéraux
Hutnictwo	15	231 366	17	279 171	17	337 556	Métallurgie
Przemysł metalowy . . .	57	52 083	58	52 985	61	61 890	Industrie des métaux

^a Nieznaczna różnica w porównaniu z danymi ogłoszonymi w *Roczniku Statystyki* Rok 1928, str. 113 i 114 tłumaczy się otrzymaniem dokładniejszych danych.

^a Certains écarts par rapport aux données publiées dans *l'Annuaire Statistique* de 1928 sont dus aux chiffres rectifiés obtenus récemment.

(dok.—fin)

G r u p y	1 9 2 6		1 9 2 7		1 9 2 8		G r o u p e s
	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	Liczba spółek	Kapitał tysięcy złotych	
	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	<i>Nombre des sociétés</i>	<i>Capital en milliers de zlotys</i>	
Przemysł maszynowy i elektrotechniczny . . .	84	86 601	93	114 955	97	134 090	Industrie des machines et électrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	11	1 340	9	2 189	10	2 419	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny . . .	105	94 426	110	110 127	113	148 536	Industrie chimique
„ włókienniczy . .	102	317 775	115	325 907	130	363 764	„ textile
„ papierniczy . .	23	42 643	28	46 429	28	56 531	„ du papier
„ skórzany	14	7 376	15	7 726	15	7 626	„ des peaux et des cuirs
„ drzewny	68	23 929	84	29 128	93	33 205	Industrie du bois
„ spożywczy . . .	176	214 362	190	234 086	195	253 550	„ alimentaire
„ odzieżowy i galanteryjny	25	8 953	24	9 513	25	10 435	„ du vêtement
Przemysł poligraficzny . .	35	10 648	40	12 588	41	18 942	„ polygraphique
„ budowlany . . .	42	9 636	43	10 983	50	14 773	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	18	83 895	22	93 645	24	106 797	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie .	11	3 287	11	4 824	12	5 822	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	189	50 323	196	56 556	207	73 776	Commerce de marchandises
Hotele, jadalnie i mieszkania	11	9 730	12	11 030	12	11 500	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny	69	132 111	66	196 240	64	214 655	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	9	5 353	10	7 091	7	5 571	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	21	10 830	20	13 224	19	16 787	Assurances
Komunikacje i telefon . .	37	98 033	38	102 395	41	121 022	Communicat. et téléphones
Transport	14	8 670	20	10 154	23	12 480	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne . . .	4	1 300	5	2 015	6	2 315	Institutions scientifiques et sociales
Inne	3	2 499	3	5 715	3	5 715	Autres

Liczba spółek i suma kapitału zakładowego w dniu 31 grudnia 1927 i 1928 r. są wyższe niż w roku poprzednim z powodu zwiększenia ilości spółek z kapitałem przewalutowanym z marek na złote, jak również wskutek wzrostu założycielstwa, a zmniejszenia liczby wypadków wykreślenia firmy z rejestru. Wzrost wyraża się w następujących odsetkach, obliczonych w stosunku do roku poprzedniego:

	1927	1928
Liczba spółek	+ 8,2	+ 5,3
Kapitał zakładowy	+ 15,3	+ 17,6

Przypuszczalnie suma kapitału zakładowego w rzeczywistości jest wyższą, ponieważ przewalutowania ze złotych, przedstawiających wartość franka, na złote dzisiejsze przeprowadziło, jak już podawaliśmy, tylko 22 spółki, inne natomiast dysponując jeszcze czasem kilkumiesięcznym być może je przeprowadzą w terminie późniejszym.

Przeglądając poszczególne grupy przemysłowe, możemy zauważyć, że największą

liczbę spółek akcyjnych we wszystkich trzech latach posiada handel towarowy, następnie przemysł spożywczy, włókienniczy i chemiczny. Tylko w roku 1926 przemysł chemiczny co do liczby spółek wyprzedzał przemysł włókienniczy. W następnych gałęziach przemysłu liczba spółek już jest niższa od 100. Największy kapitał mamy w górnictwie, na drugim miejscu znajduje się przemysł włókienniczy, trzecie zajmuje hutnictwo, czwarte—spożywczy, piąte—handel pieniężny (banki) i t. d.

Porównywując sumy kapitału zakładowego w poszczególnych grupach możemy stwierdzić wszędzie wzrost z wyjątkiem paru wypadków, jak w grupie składy towarowe i lombardy w roku 1927, poza tem w paru grupach mamy bez zmiany ten sam kapitał.

W celu scharakteryzowania przeciętnej wysokości kapitału zakładowego, potrzebnego do prowadzenia przedsiębiorstwa, w zależności od przedmiotu jego działalności, opracowano następujące zestawienie:

Kapitał zakładowy przypadający przeciętnie na 1 spółkę w krajowych spółkach akcyjnych

Montant moyen du capital social par société dans les s-tés anonymes polonaises

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

31. XII 1926, 1927, 1928

G r u p y	1926	1927	1928	G r o u p e s
Ogółem	1 502	1 600	1 788	Total
Rolnictwo i hodowla	449	494	525	Agriculture et élevage
Górnictwo	6 748	6 331	7 332	Mines
Przemysł mineralny	878	855	994	Industrie des minéraux
Hutnictwo	15 424	16 422	19 856	Métallurgie
Przemysł metalowy	914	914	1 015	Industrie des métaux
„ maszynowy i elektrotech- niczny	1 031	1 236	1 382	„ des machines et électro- technique
Obróbka metali szlachet. i wyroby precyzyjne	122	243	242	Métaux précieux et articles de pré- cision
Przemysł chemiczny	899	1 001	1 314	Industrie chimique
„ włókienniczy	3 115	2 834	2 798	„ textile
„ papierniczy	1 854	1 658	2 019	„ du papier
„ skórzaný	527	515	508	„ des peaux et des cuirs
„ drzewny	352	347	357	„ du bois
„ spożywczy	1 218	1 232	1 300	„ alimentaire
„ odzieżowy	358	396	417	„ du vêtement
„ poligraficzny	304	315	462	„ polygraphique
„ budowlany	229	255	295	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	4 661	4 257	4 450	Gaz, eau et électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	298	439	485	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	266	289	356	Commerce de marchandises
Hotele, jadalnie i mieszkania	885	919	958	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny	1 915	2 973	3 354	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	595	709	796	Entrepôts et monts-de piété
Ubezpieczenia	516	661	884	Assurances
Komunikacje i telefon	2 650	2 695	2 952	Communications et téléphones
Transport	619	508	543	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kul- turalne	325	403	386	Institutions scientifiques et sociales
Inne	833	1 905	1 905	Autres

Dążenie do rozszerzenia działalności istniejących warsztatów pracy, jak również konieczność uzupełnienia kapitału do ustawowego minimum pod grozą zlikwidowania, wyraża się we wzroście przeciętnej kapitału przypadającego na jedną spółkę. Jak widzimy z tablicy, pierwsze trzy miejsca we wszystkich latach zajmują: hutnictwo, górnictwo i grupa gaz, woda i elektryczność. Przeciętny kapitał, przypadający na hutnictwo, jest przeszło 10 razy wyższy od ogólnej przeciętnej. Czwarte miejsce w roku 1926 zajmuje przemysł włókienniczy, w 1927 i 1928—han-

del pieniężny, — piąte w 1926 i 1928—komunikacje i telefon, a w 1927 — przemysł włókienniczy. Pozostałe grupy posiadają przeciętną niższą od 2 milionów złotych z wyjątkiem grupy komunikacje i telefon w roku 1927 oraz przemysłu włókienniczego i papierniczego w roku 1928.

Uzupełnieniem poprzedniej tablicy, która dawała nam pojęcie o różnicach w wysokości kapitału w poszczególnych grupach, jest następujące zestawienie, gdzie znajdziemy wysokość kapitału poszczególnych jednostek w obrębie każdej grupy oddzielnie.

Kapitał zakładowy krajowych spółek akcyjnych — Capital social des sociétés anonymes polonaises

31. XII 1928

G r u p y	Ogółem — Total		do — jusqu'à 100		100—150		150—250		250—500	
	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tysięcy złotych <i>Capital en milliers de zlotys</i>
1927 %	1 371 100,0	2 194 174 100,0	343 25,0	23 068 1,1	135 9,8	16 384 0,7	151 11,0	32 720 1,5	196 14,3	79 981 3,7
Ogółem — Total 1928 %	1 443 100,0	2 579 638 100,0	298 20,7	22 034 0,9	137 9,5	17 352 0,7	148 10,3	32 224 1,2	237 16,4	97 334 3,8
Rolnictwo i hodowla	16	8 405	2	170	1	120	2	440	7	2 525
Górnictwo	66	483 879	9	558	2	245	3	650	6	2 383
Przemysł mineralny	68	67 597	11	940	8	961	6	1 325	14	5 989
Hutnictwo	17	337 556	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł metalowy	61	61 890	9	725	8	1 064	2	450	21	9 047
„ maszynowy i elek- trotechniczny	97	134 090	13	1 218	11	1 320	14	2 952	18	7 130
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	10	2 419	3	164	3	395	—	—	3	1 260
Przemysł chemiczny	113	148 536	20	1 692	7	877	14	3 091	22	9 250
„ włókienniczy	130	363 764	11	729	9	1 121	6	1 365	16	6 570
„ papierniczy	28	56 531	2	25	3	396	3	690	6	2 430
„ skórzaný	15	7 626	3	300	2	300	1	250	4	1 500
„ drzewny	93	33 205	39	2 589	11	1 399	13	2 891	17	7 226
„ spożywczy	195	253 550	30	2 113	11	1 374	16	3 493	27	11 251
„ odzieżowy	25	10 435	7	647	3	348	5	1 165	3	1 125
„ poligraficzny	41	18 942	12	958	14	1 804	5	1 050	6	2 530
„ budowlany	50	14 773	17	1 234	10	1 274	9	1 890	5	2 325
Gaz, woda i elektryczność	24	106 797	3	212	—	—	4	950	2	800
Kąpiel, pralnie i łaźnie	12	5 822	3	225	2	262	3	690	1	345
Handel towarowy	207	73 776	87	6 587	27	3 485	25	5 206	39	15 453
Hotele, jadłod. i mieszkania	12	11 500	3	300	1	140	1	200	2	800
Handel pieniężny	64	214 655	2	23	—	—	4	808	3	1 500
Składy towarowe i lombardy	7	5 571	1	80	—	—	1	216	1	325
Ubezpieczenia	19	16 787	1	4	—	—	3	750	4	1 720
Komunikacje i telefon	41	121 022	1	56	3	362	4	802	3	955
Transport	23	12 480	7	430	1	105	3	650	4	1 820
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	6	2 315	1	15	—	—	1	250	2	600
Inne	3	5 715	1	40	—	—	—	—	1	475

(c. d.—suite)

G r u p y	500—1000		1000—2000		2000—5000		5000—10000		10000—15000		powyżej au-dessus de 15 000	
	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>	Liczba spółek <i>Nombre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de zlotys</i>
1927 %	185 13,5	149 223 6,8	156 11,4	242 137 11,0	116 8,5	389 276 17,7	52 3,8	368 437 16,8	12 0,9	154 133 7,0	25 1,8	738 815 33,7
Ogółem 1928 %	215 14,9	175 975 6,8	169 11,7	266 018 10,3	135 9,3	442 158 17,1	58 4,0	411 706 16,0	16 1,1	204 090 7,9	30 2,1	910 747 35,3
Rolnictwo i hodowla	3	2 650	—	—	1	2 500	—	—	—	—	—	—
Górnictwo	11	8 650	6	10 620	7	26 670	6	51 328	5	67 800	11	314 975
Przemysł mineralny	10	7 332	14	21 150	3	8 900	1	6 000	1	15 000	—	—
Hutnictwo	4	3 250	1	1 006	2	7 250	2	18 000	—	—	8	308 050
Przemysł metalowy	10	9 278	2	2 400	6	19 326	3	19 600	—	—	—	—
„ maszynowy i elektrotechniczny	14	11 082	13	20 138	7	25 150	5	38 900	2	26 250	—	—
Obróbka metali szlachetn. i wyroby precyzyjne	1	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł chemiczny	25	20 450	11	16 710	8	27 096	5	30 370	—	—	1	39 000
„ włókienniczy	19	16 225	25	41 308	27	90 196	11	80 840	3	35 210	3	90 200

Note: Voir la traduction française à la page 1312.

(dok.—fin)

G r u p y	500—1000		1000—2000		2000—5000		5000—10000		10000—15000		powyżej au-dessus de 15 000	
	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>	Liczba spółek <i>Nom- bre des so- ciétés</i>	Kapitał tys. zł. <i>Capital en mil- liers de złoty</i>
Przemysł papierniczy . . .	4	3 190	1	2 000	7	20 880	—	—	1	10 920	1	16 000
„ skórzany	4	3 260	—	—	1	2 016	—	—	—	—	—	—
„ drzewny	6	5 000	4	6 475	3	7 625	—	—	—	—	—	—
„ spożywczy	36	27 320	40	61 239	25	75 719	9	56 241	1	14 800	—	—
„ odzieżowy	5	3 950	2	3 200	—	—	—	—	—	—	—	—
„ poligraficzny	3	2 600	—	—	—	—	1	10 000	—	—	—	—
„ budowlany	6	4 200	3	3 850	—	—	—	—	—	—	—	—
Gaz, woda i elektryczność	1	600	6	10 925	2	6 000	3	17 310	1	10 000	2	60 000
Kąpiele, pralnie i łaźnie .	1	1 000	2	3 300	—	—	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	17	13 295	7	10 900	4	12 600	1	6 250	—	—	—	—
Hotele, jadaln. i mieszkania	1	600	2	3 800	2	5 660	—	—	—	—	—	—
Handel pieniężny	12	12 000	16	26 130	18	65 420	5	36 750	1	10 080	3	61 944
Składy towarowe i lombardy	2	1 500	2	3 450	—	—	—	—	—	—	—	—
Ubezpieczenia	7	7 000	2	2 250	2	5 063	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon . . .	7	5 943	6	9 292	9	28 887	6	40 117	1	14 030	1	20 578
Transport	4	3 600	4	5 875	—	—	—	—	—	—	—	—
Instytucje społeczne, nauko- we i kulturalne	2	1 450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	1	5 200	—	—	—	—	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1312.

Biorąc pod uwagę § 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 roku o bilansowaniu w złotych oraz określaniu w złotych kapitałów własnych przedsiębiorstw, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych¹, jak również rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 roku o warunkach wykonywania czynności bankowych oraz nadzoru nad temi czynnościami², możemy stwierdzić jeszcze pewien odsetek spółek posiadających kapitał niższy od ustawowego minimum. Odsetek ten obniża się w roku 1928. Istnienie w tym roku spółek o kapitale niższym od 100 tys. złotych dla grup przemysłowych i od miliona dla banków znajdujących się nie w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Katowicach i Łodzi, jest zupełnie niezrozumiałe, gdyż przedłużony termin dopełnienia kapitałów do tego minimum upłynął 31 grudnia 1927 roku w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 maja 1927 roku o zmianie niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 1924 roku³. Możliwie że liczba takich spółek w dniu 31 grudnia 1928 roku jest zbyt wygórowana wskutek braku odpowiednich danych dla tych spółek.

Określenie minimalnego kapitału dla spółek akcyjnych ważne jest z tego względu, że

forma spółki akcyjnej nadaje się najbardziej na większe przedsiębiorstwo, konieczne więc jest przeciwdziałanie tworzeniu zbyt małych jednostek gospodarczych, nie mających dostatecznych podstaw do rozwoju i nie dających dostatecznego zabezpieczenia kapitału, zbieranego drogą publicznej subskrypcji. W tym celu zostały wydane przepisy prawne o fuzji spółek akcyjnych i o przejściu spółek akcyjnych na spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, o czym już wspominaliśmy.

Naogół, sądząc z tablicy, daje się zauważyć stałe zmniejszanie w roku 1928 liczby spółek z małym kapitałem do grupy od 250—500 tys. złotych, od której zaczyna się stały wzrost. Dla kapitału stosunki układają się mniej prawidłowo, lecz również grupa 250—500 tys. złotych jest przełomową.

Pragnąc zorientować się w ilości spółek, które będą musiały dostosować wysokość swego kapitału do minimum ustalonego w nowym prawie o spółkach akcyjnych, należy dodać odsetki odpowiednich grup. Dla roku 1927 w ten sposób otrzymamy 45,8%, a dla 1928—40,5%. Rok 1928 wykazuje mniejszy odsetek od poprzedniego roku, jednak odsetek ten jest jeszcze bardzo wysoki.

Jeżeli spółki posiadające kapitał do 250 tys. złotych zaliczymy do małych, od 250—1 miliona złotych — do średnich i powyżej

¹ Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 55, poz. 542.² Dz. Ust. R. P. r. 1924 № 114, poz. 1018.³ Dz. Ust. R. P. r. 1927 № 46, poz. 402.

i miliona złotych—do dużych, to otrzymamy następujące rezultaty: dla pierwszych odsetek jest jak podano wyżej, dla drugich wyniesie on za rok 1927—27,8% i 1928—31,3%, dla trzecich odpowiednio — 26,4% i 28,2%. W obu ostatnich wypadkach mamy wzrost w roku 1928.

Przeglądając dane dla poszczególnych grup, możemy stwierdzić, że największą ilość spółek z małymi kapitałami wykazuje przemysł poligraficzny (75,6%), budowlany (72,0%), drzewny (67,7%), handel towarowy (67,1%), grupa kąpiele, pralnie i łaźnie (66,7%), w pozostałych odsetek jest niższy od 60,0%, natomiast w hutnictwie niema ani jednej takiej spółki, a w bankach znikoma ilość.

W ten sposób obliczony kapitał zakładowy w spółkach małych równa się 3,3% w roku 1927 i 2,8%—w 1928, w średnich 10,5%—w 1927 i 10,6%—1928. Kapitał przypadający na spółki duże wynosi 86,2% w r. 1927 i 86,6%—w 1928. Jest więc bardzo znaczny, chociaż liczba spółek nie jest duża. Jeżeli z tej grupy wyodrębnimy jeszcze spółki z kapitałem wyższym od 15 milionów złotych, to zauważymy, że znajdują się one przeważnie w ciężkim

przemysle: w hutnictwie i górnictwie. Poza tem spotykamy je w przemyśle włókienniczym, w bankach, w grupie gaz, woda i elektryczność i po jednej w przemyśle chemicznym, komunikacji i przemyśle papierniczym.

Opracowanie stanu zagranicznych spółek akcyjnych, posiadających oddziały w Polsce, związane jest z jeszcze większymi trudnościami, gdyż zagraniczne spółki niezawsze przestrzegają przepisów prawnych zawartych w rozporządzeniu Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z dnia 13 czerwca 1922 roku w przedmiocie udzielenia pozwolenia zagranicznym spółkom akcyjnym oraz komandytowo-akcyjnym na działalność w Państwie Polskiem¹.

Głównym materiałem do opracowania oprócz danych czerpanych z Monitora Polskiego i wyciągów z rejestrów handlowych, była ankieta wysłana do spółek w sprawie wysokości kapitału przeznaczonego na działalność w Polsce. Nie wszystkie spółki odpowiedziały, lecz na podstawie zebranego materiału opracowano następujące zestawienie:

Zagraniczne spółki akcyjne — Sociétés anonymes étrangères

31. XII 1927, 1928

G r u p y	1 9 2 7			1 9 2 8			G r o u p e s
	Liczba oddzia- łów w Polsce <i>Nombre des succur- sales en Po- logne</i>	Kapitał ogólny <i>Total du capital social</i>	Kapitał przeznaczo- ny na działalność w Polsce <i>Capital destiné pour les opéra- tions en Pologne</i>	Liczba oddzia- łów w Polsce <i>Nombre des succur- sales en Po- logne</i>	Kapitał ogólny <i>Total du capital social</i>	Kapitał przeznaczo- ny na działalność w Polsce <i>Capital destiné pour les opéra- tions en Pologne</i>	
	w tysiącach złotych <i>en milliers de zlotys</i>			w tysiącach złotych <i>en milliers de zlotys</i>			
Ogółem	60	1 627 523	143 132	61	1 721 409	213 886	Total
Rolnictwo i hodowla . . .	1	597	105	1	597	105	Agriculture et élevage
Górnictwo	9	44 080	27 360	9	49 845	37 716	Mines
Przemysł mineralny . . .	2	4 610	2 475	2	4 610	2 475	Industrie des minéraux
Hutnictwo	2	102 449	63 970	2	103 479	99 000	Metallurgie
Przemysł metalowy . . .	3	38 588	3 530	3	39 828	6 593	Industrie des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	5	12 675	4 097	4	10 448	3 867	„ des machines et électrotechnique
Przemysł chemiczny . . .	4	4 247	4 247	5	6 726	6 726	Industrie chimique
„ włókienniczy . . .	6	31 617	17 079	6	31 617	23 980	„ textile
„ drzewny	3	221	221	3	221	221	„ du bois
„ budowlany	1	20 439	113	1	20 439	323	„ de la construction
Gaz, woda i elektryczność	2	33 831	9 383	2	33 831	14 745	Gaz, eau, électricité
Handel towarowy	8	262 267	939	8	262 138	812	Commerce de marchandises
„ pieniężny	6	907 360	3 190	6	964 555	8 657	„ d'effets
Ubezpieczenia	6	133 152	3 821	6	133 152	3 821	Assurances
Komunikacje i telefon . .	1	2 881	53	1	2 881	53	Communications et téléph.
Transport	1	28 509	2 549	1	57 017	4 767	Transport
Inne	—	—	—	1	25	25	Autres

U w a g a. Różnica o dwie spółki w roku 1927 w porównaniu z liczbą spółek ogłoszoną w *Roczniku Statystyki R. P. r.* 1928 str. 115 tłumaczy się otrzymaniem danych o wysokości kapitału przeznaczonego na działalność w Polsce dla tych dwóch spółek, stąd też wynika różnica w wysokości kapitału, który ponadto został, w razie podania w obcej walucie, przeliczony na złote według parytetu, nie kursu rocznego, jak to miało miejsce w roku 1927.

N o t e. La différence entre le nombre ci-dessus des sociétés en 1927 et celui publié dans l'*Annuaire* de 1928 (2 sociétés) est due aux données obtenues récemment pour deux sociétés; en outre, en ce qui concerne le capital indiqué en monnaie étrangère, il fut converti en zlotys d'après le pair et non d'après le cours annuel, comme en 1927.

W tablicy uwzględniono tylko te spółki, dla których posiadamy dane o kapitale przeznaczonym na działalność w Polsce. Pozostałe spółki kapitału na operacje w Polsce nie określiły, lub też nie mamy danych o tym kapitale. Jest ich 16 w roku 1927 i 15 — w 1928. Dla tych spółek kapitał ogólny został ustalony tylko dla 10 i wynosi w roku 1927—783 066 tys. złotych i 846 052 tys. złotych w roku 1928. Największą liczbę spółek posiadają grupy ubezpieczeniowej i transport. Na pierwszą z nich przypada 4 spółki, a na drugą 5. Kapitał ogólny ustalono tylko dla 3 spółek ubezpieczeniowych i 4 transportowych i wynosi dla pierwszych w roku 1927—104 052 tys. złotych i w 1928—167 757 tys. złotych, dla drugich w obu latach jednakową sumę 626 784 tys. złotych.

Przeglądając wyżej podaną tablicę, widzimy, podobnie jak dla spółek krajowych, wzrost tak liczby spółek, jak i kapitału. Wzrasta kapitał centrali, a jeszcze w większym stopniu przeznaczony na działalność w Polsce.

Z poszczególnych rodzajów przemysłu największym zainteresowaniem zagranicy cieszy się górnictwo, następnie handel towarowy,

przemysł włókienniczy, handel pieniężny i ubezpieczenia (ostatnie 3 posiadają jednakową liczbę spółek). Największy natomiast kapitał przeznaczony na działalność w Polsce ulokowany jest w hutnictwie, następnie w górnictwie, przemyśle włókienniczym, w grupie gaz, woda i elektryczność, pozostałe spółki w roku 1927 posiadają kapitał niższy od 5 milionów, a w r. 1928 do pierwszej grupy trafia jeszcze handel pieniężny, przemysł chemiczny i metalowy. Porównanie danych roku 1928 z rokiem 1927, we wszystkich grupach z wyjątkiem przemysłu maszynowego i elektrotechnicznego oraz handlu towarowego, gdzie zostały zlikwidowane 2 spółki, wszędzie prawie wykazuje wzrost sumy kapitału. Wzrost dotowanych sum należy prawdopodobnie tłumaczyć lepszą perspektywą rozwoju oddziałów w Polsce dzięki ustabilizowanej walucie i ogólnej poprawie stanu gospodarczego.

Następna tablica charakteryzuje nam szczegółowo liczbę spółek i wysokość kapitału tak ogólnego, jak i przeznaczonego na działalność w Polsce, według poszczególnych krajów gdzie znajduje się siedziba zarządu:

Spółki akcyjne zagraniczne według siedziby zarządu
Sociétés anonymes étrangères d'après leur siège social

31. XII 1928

G r u p y	Ogółem Total	Kraj siedziby zarządu — <i>Pays du siège social</i>								G r o u p e s
		Anglja <i>Angle- terre</i>	Au- strja <i>Autri- che</i>	Belgja <i>Bel- gique</i>	Francja <i>France</i>	Gdańsk <i>Dantsig</i>	Niemcy <i>Alle- magne</i>	Wło- chy <i>Italie</i>	Inne <i>Autres</i>	
Liczba spółek — <i>Nombre des sociétés</i>										
1927 %	60 100,0	5 8,3	7 11,7	6 10,0	15 25,0	4 6,7	11 18,3	3 5,0	9 15,0	1927 %
Ogółem 1928 %	61 100,0	5 8,2	7 11,5	7 11,5	16 26,2	5 8,2	11 18,0	3 4,9	7 11,5	1928 Total %
Rolnictwo i hodowla .	1	—	—	—	—	—	—	—	1	Agriculture et élevage
Górnictwo	9	—	1	2	3 ^a	—	1	1	1	Mines
Przemysł mineralny .	2	—	—	1	—	—	1	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	2	—	—	—	1	—	1	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy .	3	—	1	1	—	—	1	—	—	Industrie des métaux
„ maszynowy										des machines
„ i elektrotechniczny .	4	—	1	—	1	1	—	—	1	et électrotechnique
Przemysł chemiczny .	5	1	—	1	2	—	1	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy	6	—	1	2	3 ^a	—	—	—	—	textile
„ drzewny . .	3	—	—	—	1	1	—	—	1	du bois
„ budowlany .	1	—	—	—	—	—	1	—	—	de la construct.
Gaz, woda i elektryczn.	2	—	1	—	1	—	—	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . .	8	3	—	—	—	2	—	—	3	Commerce de marchand.
„ pieniężny . .	6	—	—	—	1	1	4	—	—	d'effets
Ubezpieczenia	6	1	2	—	—	—	1	2	—	Assurance
Komunikacje i telefon	1	—	—	—	1	—	—	—	—	Communications et té- léphones
Transport	1	—	—	—	1	—	—	—	—	Transport
Inne	1	—	—	—	1	—	—	—	—	Autres

^a W tem 1 spółka z kapitałem ogólnym mniejszym od kapitału przeznaczonego na operacje w Polsce wskutek nieprzeszacowania dawnych franków francuskich.

^a Dont une société dont le capital total est inférieur à celui destiné pour les opérations en Pologne, car il est exprimé en anciens francs français.

(dok. — fin)

G r u p y	Ogółem Total	Kraj siedziby zarządu — <i>Pays du siège social</i>								G r o u p e s
		Anglja <i>Angle- terre</i>	Au- strja <i>Autri- che</i>	Belgja <i>Bel- gique</i>	Francja <i>France</i>	Gdańsk <i>Dantsig</i>	Niemcy <i>Alle- magne</i>	Wło- chy <i>Italie</i>	Inne <i>Autres</i>	
Kapitał ogólny w tys. złotych — <i>Capital total en milliers de zlotys</i>										
1927 %	1 627 523 100,0	152 970 9,4	50 611 3,1	10 524 0,6	111 249 6,8	2 664 0,2	1 047 677 64,4	79 758 4,9	172 070 10,6	1927 %
Ogółem 1928 %	1 721 409 100,0	152 970 8,9	50 611 2,9	14 244 0,8	157 652 9,2	2 708 0,2	1 093 796 63,5	79 758 4,6	169 670 9,9	1928 Total %
Rolnictwo i hodowla .	597	—	—	—	—	—	—	—	597	Agriculture et élevage
Górnictwo	49 845	—	376	3 719	20 736	—	7 112	4 692	13 210	Mines
Przemysł mineralny .	4 610	—	—	2 062	—	—	2 548	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	103 479	—	—	—	15 000	—	88 479	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy .	39 828	—	15 052	1 736	—	—	23 040	—	—	Industrie des métaux
„ maszynowy i elektrotechniczny .	10 448	—	3 763	—	3 300	347	—	—	3 038	„ des machines et électrotechnique
Przemysł chemiczny .	6 726	369	—	2 479	1 330	—	2 548	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy	31 617	—	5 017	4 248	22 352	—	—	—	—	„ textile
„ drzewny . .	221	—	—	—	87	79	—	—	55	„ du bois
„ budowlany .	20 439	—	—	—	—	—	20 439	—	—	„ de la construct.
Gaz, woda i elektryczn.	33 831	—	16 369	—	17 462	—	—	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . .	262 138	109 21	—	—	—	147	—	—	152 770	Commerce de marchand.
„ pieniężny . .	964 555	—	—	—	17 462	2 135	944 958	—	—	„ d'effets
Ubezpieczenia	133 152	43 380	10 034	—	—	—	4 672	75 066	—	Assurances
Komunikacje i telefon	2 881	—	—	—	2 881	—	—	—	—	Communications et té- léphones
Transport	57 017	—	—	—	57 017	—	—	—	—	Transport
Inne	25	—	—	—	25	—	—	—	—	Autres
Kapitał dla Polski w tys. złotych — <i>Capital pour la Pologne en milliers de zlotys</i>										
1927 %	143 132 100,0	1 485 1,0	4 330 3,0	8 423 5,9	60 836 42,5	1 952 1,4	62 614 43,8	2 345 1,6	1 147 0,8	1927 %
Ogółem 1928 %	213 886 100,0	1 485 0,7	5 936 2,8	12 141 5,7	88 827 41,5	1 972 0,9	100 410 46,9	2 345 1,1	770 0,4	1928 Total %
Rolnictwo i hodowla .	105	—	—	—	—	—	—	—	105	Agriculture et élevage
Górnictwo	37 716	—	215	1 616	28 388	—	7 112	345	40	Mines
Przemysł mineralny .	2 475	—	—	2 062	—	—	413	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	99 000	—	—	—	15 000	—	84 000	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy .	6 593	—	3 925	1 736	—	—	932	—	—	Industrie des métaux
„ maszynowy i elektrotechniczny .	3 867	—	100	—	3 300	347	—	—	120	„ des machines et électrotechnique
Przemysł chemiczny .	6 726	369	—	2 479	1 330	—	2 548	—	—	Industrie chimique
„ włókienniczy	23 980	—	100	4 248	19 632	—	—	—	—	„ textile
„ drzewny . .	221	—	—	—	87	79	—	—	55	„ du bois
„ budowlany .	323	—	—	—	—	—	323	—	—	„ de la construct.
Gaz, woda i elektryczn.	14 745	—	1 000	—	13 745	—	—	—	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy . .	812	316	—	—	—	46	—	—	450	Commerce de marchand.
„ pieniężny	8 657	—	—	—	2 500	1 500	4 657	—	—	„ d'effets
Ubezpieczenia	3 821	800	596	—	—	—	425	2 000	—	Assurances
Komunikacje i telefon	53	—	—	—	53	—	—	—	—	Communications et té- léphones
Transport	4 767	—	—	—	4 767	—	—	—	—	Transport
Inne	25	—	—	—	25	—	—	—	—	Autres

Największą liczbę spółek w obu latach posiada Francja, następnie Niemcy, pozostałe państwa mają mniejszą ich liczbę. Daje się zauważyć ponadto wzrost o 1 liczby spółek francuskich, belgijskich i gdańskich w r. 1928. W górnictwie, gdzie na podstawie poprzedniej tablicy, stwierdziliśmy największą liczbę spółek, wybitny udział posiada Francja, tak co do liczby spółek, jak i kapitału, przeznaczonego na działalność w Polsce.

Handlem towarowym najbardziej zainteresowana jest Anglja i Gdańsk. W przemyśle włókienniczym Francja trzyma prym tak co do liczby spółek, jak i kapitału przeznaczonego na działalność w Polsce. Dużą liczbę spółek mamy również w handlu pieniężnym i ubezpieczeniach. Zagraniczne banki przeważnie są oddziałami niemieckich spółek, zakłady ubez-

pieczeń natomiast są oddziałami spółek austriackich i włoskich. W pozostałych grupach liczba spółek jest nieznaczną.

Największy kapitał przeznaczają na działalność w Polsce Niemcy — 43,8% w 1927 r. i 46,9% w 1928, drugą z kolei jest Francja (42,5%—1927 i 41,5%—1928), pozostałe państwa lokują dużo mniejsze sumy w swych oddziałach w Polsce.

W hutnictwie mamy po i spółce niemieckiej i francuskiej, lecz kapitał, przypadający na spółkę niemiecką, jest prawie 5-krotnie wyższy od kapitału spółki francuskiej. Na Francję natomiast przypada 75,3% kapitału ulokowanego w górnictwie i 81,9% w przemyśle włókienniczym, cały prawie kapitał w grupie gaz, woda i elektryczność przypada na elektrownię warszawską, należącą do Francji. Pozostałe grupy mają kapitał niższy od 10 milionów złotych.

Najwyższy kapitał ogólny posiadają spółki niemieckie (64,4% — 1927 i 63,5% — 1928), następnie angielskie, francuskie i t. d., chociaż wszystkie w porównaniu z niemieckimi rozporządzają daleko mniejszą sumą kapitału.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę stosunek kapitału, przeznaczonego na działalność w Polsce, do kapitału centrali, to zobaczymy, że najwyższy odsetek przypada na spółki belgijskie i gdańskie. Można z tego wyciągnąć wniosek, że Belgja i Gdańsk posiadają najwięcej spółek, które mają na celu działalność wyłącznie przemysłową na terenie Polski. Dla Belgji odsetek ten wynosi w roku 1927—80,0%, w 1928—85,2%, dla Gdańska 73,3%—1927 i 72,8%—1928. Z pozostałych państw wysoki odsetek posiada Francja 1927 — 54,7%, 1928 — 56,3%. Francja posiada nawet w górnictwie i przemyśle włókienniczym 2 spółki, których kapitał, przeznaczony na działalność w Polsce, jest wyższy od kapitału centrali. Powodem tego jest nieprzeszacowanie dawnych franków francuskich, a przeszacowanie złotych według obecnego parytetu.

Działalność spółek akcyjnych

Położenie gospodarcze Kraju uzależnione jest od rozwoju i działalności poszczególnych przedsiębiorstw, stan interesów których ilustruje nam analiza końcowych zamknięć rachunkowych. A więc w odniesieniu do spółek akcyjnych, obowiązanych do prowadzenia ksiąg systemem księgowości podwójnej — analiza bilansów i rachunków strat

i zysków jest podstawą do opracowania statystyki działalności spółek akcyjnych.

Prowadzenie statystyki działalności spółek akcyjnych związane jest z wieloma trudnościami. Potrzebny materiał statystyczny w postaci rocznych sprawozdań, względnie tylko bilansów, rachunków strat i zysków oraz podziału zysku dostarczany jest przez spółki z dużym opóźnieniem z powodu sporządzania ostatecznych zestawień w kilka miesięcy po upływie okresu sprawozdawczego. Wobec powyższego w niniejszej pracy mogliśmy uwzględnić jedynie dane za rok 1927, względnie 1926/27 (o ile rok operacyjny nie zgadzał się z kalendarzowym), gdyż za rok 1928 dopiero nieznaczną liczbą spółek je nadesłała. Należy również zaznaczyć, że zebrany materiał nie jest kompletny, gdyż na 1371 spółek istniejących w 1927 roku nadesłało sprawozdania 985. Po odliczeniu spółek nowozałożonych, nieczynnych, jak również będących w stanie likwidacji i upadłości, następnie po odjęciu zwrotów pocztą z powodu mylnego adresu — na spółki, które nie odpowiedziały na ankietę Urzędu, przypadnie znaczna suma. Wobec tego konieczność ustanowienia przymusu nadsyłania sprawozdań do Głównego Urzędu Statystycznego jest kwestją wymagającą możliwie prędkiego załatwienia.

Należy nadmienić, że w tym roku poraz pierwszy opracowano działalność oddziałów zagranicznych spółek akcyjnych na podstawie w ten sam sposób zebranych sprawozdań z operacji na terenie Polski. Obliczenia również dotyczą roku 1927, a liczba nadesłanych zestawień także jest znacznie mniejsza od ogólnej liczby spółek, posiadających oddziały w Polsce. Liczba oddziałów, dla których ustalono kapitał przeznaczony na działalność w naszym Państwie w roku 1927 wynosiła 60, z tego nadesłało sprawozdania 41. Na 19 spółek, których nie uwzględniliśmy w opracowaniu, część nadesłała bilanse centrali bez wydzielenia zamknięcia rachunkowego oddziału w Polsce, chociaż w myśl § 4 rozporządzenia Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z dnia 13 czerwca 1922 roku w przedmiocie udzielania pozwoleń zagranicznym spółkom akcyjnym oraz komandytowo-akcyjnym na działalność w Państwie Polskim¹, zagraniczne spółki akcyjne obowiązane są do zestawiania i ogłaszania bilansów i rachunków strat i zysków tak z całej działalności, jak i z działalności na obszarze Polski.

¹ Dz., Ust. R. P. r. 1922 Nr. 52, poz. 474.

Opracowanie zebranego materiału związane jest z jeszcze większymi trudnościami z racji różnorodności sposobów układania zestawień w zależności od zakresu działania danego przedsiębiorstwa. Ponadto w wielu wypadkach stoi na przeszkodzie niejasność sporządzenia, różny sposób określania tych samych pozycji, lub pojmowania pod tym samym określeniem rzeczy zupełnie różnych. Dążenie natomiast do nadmiernej wprost zwięzłości nie pozwala na opracowanie pewnej liczby zebranych zamknięć rachunkowych, gdyż nawet przeprowadzona korespondencja nie daje w wielu wypadkach pożądaných wyników. Z wyżej wymienionych powodów za rok 1927 na 985 nadesłanych sprawozdań krajowych spółek akcyjnych wzięto do zestawień 849, dla oddziałów zagranicznych spółek akcyjnych natomiast na 41 tylko 27. Szereg przykładów tak różnorodnego zestawiania bilansów i rachunków strat i zysków był przytoczony przez dr. Jana Piekalkiewicza w artykule „Statystyka Spółek Akcyjnych”¹.

Ustalenie szematu, na wzór istniejących w Anglii, Belgii i Austrii, według którego należałoby zestawiać bilanse ułatwiłoby znacznie pracę, a określenie obowiązkowego minimum publikowanych danych pozwoliłoby na opracowanie wszystkich nadsyłanych zamknięć rachunkowych. Itu prawo o spółkach akcyjnych, wydane zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 roku², przychodzi nam z pomocą, ustalając w art. od 100—112 przepisy o rachunkowości spółek akcyjnych. Zasady rachunkowości spółek akcyjnych zostają ujednolajnione. Określony zostaje sposób sporządzania bilansów, szacowania wartości majątkowych, określania wysokości kapitału zapasowego, przeznaczonego w pierwszym rzędzie na pokrycie strat, następnie norm wypłacanej zarządowi tantiemy i t. d. Nowe prawo akcyjne ma za zadanie wykazanie prawdziwego stanu interesów danego przedsiębiorstwa, szczegółowo omawia kwestję szacowania wartości majątkowych i majątku obrotowego spółek mając na celu ograniczenie swobody, której nadużywano ze szkodą nie tylko Skarbu Państwa, lecz i akcjonariuszy.

Przepisy nowego prawa akcyjnego o sporządzaniu bilansów spółek akcyjnych pozwalają na wydzielenie w aktywach kapitału stałego, obrotowego i obrotowo-kredytowego, a w pasywach wysokości kapitałów własnych

i obcych, co było stawiane przez dr. Jana Piekalkiewicza jako zasadniczy warunek pozwalający na opracowanie statystyki działalności spółek akcyjnych. Punkt 7 art. 104 wymaga odrębnego podania płynnych środków, następnie oddzielnie zobowiązań z podziałem na długoterminowe i krótkoterminowe. W punkcie 1 znajdujemy żądanie wykazania w pasywach bilansu kapitału akcyjnego, funduszy zapasowych i rezerwowych. Punkt 5 stwierdza konieczność oddzielnego wykazania obligacji spółki według wartości nominalnej. Ponadto nowa ustawa bilansowa wymaga ujawnienia kosztów organizacji względnie późniejszego rozszerzenia przedsiębiorstwa — powiększenia kapitału (pkt. 2), przyczem przewiduje się 5-cio letni okres amortyzacyjny, co jest bardzo ważne, gdyż potrącenie wszystkich kosztów w pierwszym roku mogłoby spowodować likwidację spółki w myśl art. 112. Punkt 4 art. 104 stwierdza konieczność wykazania zysku lub straty jako oddzielnej pozycji zgodnie z zasadą, że saldo rachunku strat i zysków winno być wykazane jako oddzielna pozycja.

To są zasadnicze pozycje aktywów i pasywów bilansu niezbędne do opracowania statystyki działalności spółek akcyjnych, jednak w celu przeprowadzenia dokładniejszej analizy bardziej szczegółowy podział tych pozycji jest bardzo pożądaný — o czym wspominał dr. Jan Piekalkiewicz w swojej pracy, podając szczegółowy wykaz tych pozycji.

Dotychczasowy brak przepisów o bilansowaniu pozwalał nie tylko na różnorodne grupowanie części składowych majątku, lecz pozostawiał również swobodę pod względem sposobów ich oceniania. Stąd różnorodność materiału właściwie nie bardzo nadającego się do porównań. Nowe prawo o spółkach akcyjnych ujednolajnia metodę szacowania majątku spółki. Zadaniem ustawy bilansowej jest przeciwdziałanie wystawianiu rachunków w świetle korzystniejszym celem ukrycia strat, które poniosło przedsiębiorstwo. Dlatego wartość pozycji wprowadzanych do bilansu powinna się wyrażać w sumie wyłożonych pieniędzy, t. zn. ceny nabycia lub wytworzenia.

Bardzo ważne jest rozstrzygnięcie kwestji ustalenia wartości majątku podlegającego amortyzacji. Ustawa bilansowa wprowadza metodę stosowaną dotychczas przez większość spółek — czynienia odpisów na umo-

¹ *Kwartalnik Statystyczny*. Rok 1928 Tom. V, zeszyt I i osobna odbitka.

² Dz. Ust. R. P. r. 1928 № 39, poz. 383.

rzenie, które winny odpowiadać zmniejszonej wartości inwestycji. Wartość majątku w aktywach figuruje bez zmiany przez cały okres umorzenia, a w pasywach zostaje utworzony kapitał amortyzacyjny, do którego co rok dodawane są odpisy. Ujęcie sprawy w ten sposób nie da nam rzeczywistej wartości części składowych majątku ulegającego amortyzacji, lecz z drugiej strony pozwoli na wykazanie całości kapitału własnego, którym spółka może rozporządzać.

Należy jeszcze wspomnieć o szacowaniu remanentów spółki, jak również papierów wartościowych i zobowiązań w walutach obcych. Art. 106 głosi, że surowce i zapasy towarów i inne wartości stanowiące przedmiot obrotu spółki winny być szacowane według kosztów własnych, o ile zaś ostatnie są wyższe od ceny rynkowej należy posilkować się ceną rynkową. Ustawa podaje najwyższą granicę przy szacowaniu, w celu, jak już wspominaliśmy, przeciwdziałania wykazaniu interesów przedsiębiorstwa w lepszym świetle, natomiast najniższej nie określa, co umożliwia tworzenie „cichych rezerw” mających duże znaczenie dla zdrowego przedsiębiorstwa przemysłowego lub handlowego. P. Konrad Czerwiński w artykule „Uwagi do projektu ustawy o szacowaniu pozycji bilansowych”¹ uważa, że metoda zastosowana przy ocenianiu majątku ulegającego amortyzacji, o której była mowa wyżej, bardzoby się nadawała w myśl zasad rachunkowości, do zrównoważenia fikcyjnych strat, jakie z zastosowania ustawy bilansowej wynikają, gdy cena nabycia remanentów jest wyższa od ceny rynkowej. Naturalnie może być mowa o tem tylko w wyjątkowych wypadkach zachodzących w życiu gospodarczym, w wypadkach, jak określa p. Czerwiński „losowych”. Wtedy utworzenie specjalnych rachunków „strat i zysków losowych” pozwoliłoby na zamortyzowanie tych strat. Przy szacowaniu zobowiązań w walutach obcych według kursu niższego od kursu dokonania operacji również otrzymamy podobne fikcyjne straty, które w myśl projektu p. Czerwińskiego, w ten sam sposób trzeba umorzyć. W stosunku do szacowania długów i wierzytelności w walutach obcych należy zaznaczyć, że zastosowanie przepisów o przeciętnym kursie giełdowym z ostatniego miesiąca, jest bardzo ważne, gdyż kursy na dzień 31 grudnia i 30 czerwca są zwykle wyższe wskutek płacenia zobowiązań związanych z końcem semestru lub roku.

W stosunku do rachunku strat i zysków nowa ustawa bilansowa przewiduje w pkt. 3 art. 104 potrącanie kosztów administracyjnych w rachunkach rocznych w całości. Jest to słuszne, gdyż koszty roku sprawozdawczego nie mogą obciążać roku następnego. Co do pozostałych pozycji niema żadnych przepisów.

Rachunki strat i zysków pod względem niejednolitości układania pozostawiają jeszcze więcej do życzenia niż bilanse. Opracowanie więc statystyczne jeszcze w większym stopniu jest utrudnione. Liczba spółek, które za rok 1927 nadesłały rachunki strat i zysków brutto, nie jest duża. Większość spółek ograniczyła się do podania tych rachunków w bardzo uszczuplonej formie, w postaci zaledwie paru pozycji.

Opracowanie bilansów i rachunków strat i zysków polega przede wszystkim na uzgodnieniu wykazanego zysku względnie straty z roku sprawozdawczego, następnie wydzieleniu zysków względnie strat z lat ubiegłych, które według naszych zasad mogą figurować tylko w bilansie. Rachunek strat i zysków tych pozycji nie powinien zawierać, gdyż dotyczy operacji roku sprawozdawczego. Ponieważ jednak wiele spółek wykazuje zyski i straty z lat ubiegłych w rachunku strat i zysków, często nawet nie wykazując ich w bilansie, przy opracowaniu zamknięć rachunkowych należy wprowadzić odpowiednie zmiany, które w wielu wypadkach prowadzą do ujawnienia wręcz odmiennych wyników.

Bardzo częstym zjawiskiem jest pokrywanie strat z roku sprawozdawczego już w rachunku strat i zysków z kapitału zapasowego, lub z zysków z lat ubiegłych, skutkiem czego w pasywach bilansu figuruje czysty zysk z roku sprawozdawczego. Zdarza się również odwrotna kombinacja kiedy zysk z roku sprawozdawczego użyty zostaje na pokrycie strat z lat ubiegłych — wtedy, jeżeli suma strat jest większa, prowadzi to do wykazania ujemnego salda bilansu, co jest także mylne.

Do wypadków nie wpływających na zmianę wyników należy podawanie w bilansie w łącznej sumie zysków względnie strat z roku sprawozdawczego i lat ubiegłych. W rachunku strat i zysków najczęściej w tych wypadkach rezultaty z lat poprzednich figurują po obu stronach rachunku w jednakowej sumie. Opracowanie zamknięcia jest wtedy

¹ Czasopismo Księgowych w Polsce r. 1927 № 2, str. 47.

bardzo łatwe, gdyż ogranicza się do wykreślenia tych pozycji w rachunku strat i zysków i oddzielenia w bilansie wyników roku sprawozdawczego od lat ubiegłych. W razie umieszczenia w rachunku strat i zysków tylko zysków względnie tylko strat z lat ubiegłych, opracowanie jest trudniejsze, gdyż zależy od tego co jest wyższe, czy wyniki z lat ubiegłych, czy też z roku sprawozdawczego, przyczem mogą być różne kombinacje zależnie od tego czy są tylko zyski, czy tylko straty, czy też jedno i drugie. Jeżeli naprzykład w bilansie nie figurują ani straty ani zyski, a w rachunku strat i zysków po stronie strat znajduje się zaległy zysk, to znaczy, że strata z roku sprawozdawczego została pokryta z zysków z lat poprzednich. Należy w takim wypadku w rachunku strat i zysków wykazać tę stratę, a w bilansie wprowadzić zysk z lat ubiegłych w pasywach, a stratę z roku sprawozdawczego w aktywach. Drugi przykład—jeżeli strata z lat ubiegłych po stronie strat w rachunku strat i zysków jest większą od straty za rok sprawozdawczy, wykazanej po stronie zysków, to znaczy, że w roku sprawozdawczym mamy zysk, który poszedł na pokrycie strat z lat ubiegłych. Odpowiednią poprawkę należy wnieść do bilansu. Zdarza się również odwrotna kombinacja ze stratą z roku sprawozdawczego pokrytą z zysków z lat ubiegłych.

Podział zysku, podobnie jak i pokrycie straty, winien być dokonywany poza bilansem i rachunkiem strat i zysków. Zamieszczanie już rozdzielonego zysku, względnie pokrytej straty, jest niewłaściwe i zmusza nas do czynienia, jak już wspominalismy, odpowiednich poprawek.

Bardzo charakterystycznym jest uskutecznianie odpisów na amortyzację i wątpliwych dłużników za rok sprawozdawczy w podziale zysku, wskutek czego wykazany zysk jest wyższy. Dostosowanie zamknięcia rachunkowego do wymaganych potrzeb polega na odjęciu odpowiednich sum od czystego zysku w podziale, w bilansie i rachunku strat i zysków. Odpisy na amortyzację dodajemy w pasywach bilansu do kapitału

amortyzacyjnego, w razie braku którego zmniejszamy szacunek nieruchomości, ruchomości i urządzeń w aktywach, jak również odpowiednio sumę bilansową, natomiast w rachunku strat i zysków zwiększamy o tą sumę pozycję „amortyzacja i odpisy“. Odpisy na wątpliwych dłużników odejmujemy od pozycji „dłużnicy“ w aktywach, a w rachunku strat i zysków dodajemy do pozycji „straty na dłużnikach“.

Trudność przy opracowaniu stanowi ponadto różny sposób ujmowania remanentów w rachunku strat i zysków. Bardzo szczegółową charakterystykę wszystkich sposobów podał dr. Jan Piekalkiewicz w poprzedniej pracy o spółkach akcyjnych. Najczęściej spotykanym sposobem przy opracowaniu zamknięć rachunkowych za rok 1927 było wykazywanie stanu na początku roku po stronie strat, stanu zaś na końcu roku po stronie zysków. W celu wykazania remanentów zużytych, względnie wyprodukowanych w ciągu roku brało się różnicę.

Opracowanie wyżej wymienionych materiałów pozwoliło nam na ułożenie szeregu tablic, zawierających dane charakteryzujące działalność spółek akcyjnych w roku 1927, przyczem oprócz przyjętego podziału na grupy, ważniejsze gałęzie przemysłu zostały ujęte bardziej szczegółowo. Do porównań wzięty został rok poprzedni, lecz należy zaznaczyć, że porównanie to może wykazać tylko ogólną tendencję w kierunku wzmożenia względnie osłabienia działalności gospodarczej spółek akcyjnych w tych latach, gdyż chociaż ogólna liczba opracowanych zamknięć rachunkowych była prawie taka sama, w obrębie poszczególnych grup mieliśmy znaczne różnice. Ponadto należy pamiętać, że liczba przedsiębiorstw, rezultaty działalności których nie wchodzi do zestawień, była bardzo duża. Oprócz tego przy porównaniu może mieć pewne znaczenie także i ta okoliczność, że w obu latach mogą być wzięte do obliczeń niekoniecznie identycznie te same spółki.

Stan czynny bilansu spółek akcyjnych krajowych został ujęty w następującem zestawieniu:

Bilanse spółek akcyjnych krajowych — Bilans des sociétés anonymes polonaises

Stan czynny — Actif

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	Kasa <i>Encaisse</i>	Surowce i towary <i>Matières premières et mar- chandises</i>	Dłużnicy <i>Débiteurs</i>	Nierucho- mości i ru- chomości <i>Immeubles et mobilier</i>	Inne aktywa <i>Autres</i>	Strata— <i>Pertes</i>		Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>	Groupes
							niepo- kryta z lat ubieg- łych <i>des années précé- dentes à couvrir</i>	z roku sprawo- zdaw- czego <i>de l'année d'exer- cice</i>		
1926	851	149 709	690 045	1 470 942	2 356 084	325 720	43 304	50 128	5 085 932	1926
Ogółem 1927	849	263 454	881 913	2 121 983	2 820 546	395 356	59 073	25 823	6 568 148	1927 Total
Razem rolnictwo, górnictwo i prze- mysł	621	67 435	823 068	776 241	2 334 472	127 233	46 631	21 388	4 196 468	Agriculture, mines Industrie
Rolnictwo i ho- dowla	9	742	2 564	2 618	6 517	539	150	81	13 211	Agriculture et éle- vage
Górnictwo	31	6 386	101 158	109 767	513 604	21 491	16 377	6 640	775 423	Mines
Węgiel kamien- ny i brunatny	13	1 741	40 034	60 351	231 648	13 433	8 179	1 070	356 456	Houille et li- gnite
Ropa naftowa i pochodne . .	13	3 645	57 771	42 635	263 903	7 910	8 171	5 024	389 059	Pétrole et déri- vés
Przemysł mine- ralny	44	1 218	14 787	18 329	79 319	2 773	3 154	486	120 066	Industrie minérale
Cementownie . .	21	913	9 815	12 813	60 760	2 481	741	40	87 563	Usines à ciment
Huty szklane . .	8	97	1 636	2 556	6 032	143	250	86	10 800	Verreries
Hutnictwo	15	8 377	102 098	126 509	561 565	49 261	2 034	839	850 683	Métallurgie
Przemysł metalo- wy	45	2 211	24 504	35 250	60 222	4 617	1 688	844	129 336	Industrie des mé- taux
Przemysł maszy- nowy i elektro- techniczny . .	59	7 342	79 007	63 195	136 759	7 223	880	1 489	295 895	Machines et élect- ricité
Elektrotechnika	18	921	12 918	23 014	22 527	1 865	122	793	62 160	Electrotechni- que
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyz.	6	151	1 076	709	2 179	6	122	87	4 330	Métaux précieux, industrie de pré- cision
Przemysł chemicz- ny	69	7 640	61 484	63 722	126 809	7 047	3 781	2 625	273 108	Industrie chimique
Nawozy sztucz- ne	5	674	2 792	2 795	10 502	192	—	263	17 218	Engrais artifi- ciels
Wyroby farma- ceutyczne i che- miczno - tech- niczne	17	417	13 647	12 172	29 760	1 264	277	1 032	58 569	Produits phar- maceutiques et pour usage technique
Przemysł włókien- niczy	84	10 408	225 771	164 271	373 097	9 084	8 865	3 612	795 108	Industrie textile
Przemysł papier- niczy	23	2 749	14 205	19 245	72 228	1 447	679	274	110 827	Industrie du papier
Przemysł skórza- ny—garbarnie .	11	500	11 654	5 411	17 005	510	1 064	193	36 337	Industrie des peaux et des cuirs—tanneries
Przemysł drzewny Tartaki	42	829	36 504	28 055	60 925	2 150	1 058	690	130 211	Industrie du bois
Meble	7	217	765	1 078	4 009	1 167	324	456	8 016	Scieries
Przemysł spożyw- czy	6	50	5 458	1 329	6 870	40	42	114	13 903	Fabriques de meubles
Cukrownie	121	17 989	134 437	120 074	297 171	18 206	5 326	2 681	595 884	Industrie alimen- taire
Browary i sło- downie	38	13 017	89 310	68 246	178 905	14 856	714	1 145	366 193	Sucreries
Gorzelnie	19	1 271	19 430	20 890	39 195	869	92	221	81 968	Brasseries et malteries
Młyny	5	1 201	1 324	3 608	10 681	626	—	16	17 456	Distilleries
Fabr. czekolady i cukierków . .	17	594	5 294	7 981	15 690	108	922	615	31 204	Meuneries
	9	825	6 250	6 583	9 930	186	43	22	23 839	Fabr. du choco- lat et des bon- bons

(dok.—fin)

Grupy	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	Kasa <i>Encaisse</i>	Surowce i towary <i>Matières premières et marchandises</i>	Dłużnicy <i>Débiteurs</i>	Nieruchomości i ruchomości <i>Immeubles et mobilier</i>	Inne aktywa <i>Autres</i>	Strata—Pertes		Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>	Groupes
							niepokryta z lat ubiegłych <i>des années précédentes à couvrir</i>	z roku sprawozdawczego <i>de l'année d'exercice</i>		
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	18	180	8 194	3 706	8 781	630	914	180	22 585	Industrie du vêtement et articles de mode
Futra	1	2	420	113	31	24	—	—	590	Fourrures
Przemysł poligraficzny	18	187	2 702	2 597	6 454	257	77	548	12 822	Industrie polygraphique
Przemysł budowlany	26	526	2 923	12 783	11 837	1 992	462	119	30 642	Industrie de la construction
Razem pozostałe .	228	196 019	58 845	1 345 742	486 074	268 123	12 442	4 435	2 371 680	Autres entreprises
Gaz, woda i elektryczność	14	206	9 027	17 518	135 905	1 118	52	117	163 943	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	6	356	53	62	3 792	117	54	57	4 491	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	89	13 195	39 359	119 266	46 116	15 898	1 354	2 120	236 808	Commerce de marchandises
Syndykaty rolnicze	11	466	11 053	15 936	5 619	1 789	—	1 020	35 883	Syndicats agricoles
Hotele, jadalnie i mieszkania	7	397	830	538	10 621	255	144	175	12 960	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny	58	169 184	1 116	1 139 362	116 010	229 192	8 726	183	1 663 773	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy . .	8	1 713	168	12 242	4 971	578	25	99	19 796	Monts-de-piété
Ubezpieczenia . .	16	5 638	—	29 124	9 413	14 763	1 581	488	61 007	Assurances
Komunikacje i telefon	18	3 815	7 097	14 292	148 925	3 011	492	1 151	178 783	Communications et téléphones
Koleje parowe	7	221	968	6 202	27 069	634	2	68	35 164	Chemins de fer
Tramwaje elektryczne	2	24	1 142	175	7 578	31	—	—	8 950	Tramways électriques
Transport	6	897	500	8 468	5 595	1 362	4	12	16 838	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne . .	3	52	—	138	2 609	29	10	33	2 871	Institutions scientifiques et sociales
Inne	3	566	695	4 732	2 117	2 300	—	—	10 410	Autres

Najwyższą sumę w obu latach wykazuje wartość majątku stałego, t. zn. nieruchomości i ruchomości, która we wszystkich wziętych do obliczeń spółkach równa się w r. 1927 — 2820,5 mil. złotych, a w 1926 — równała się 2356,1 mil. złotych. Z ogólnej sumy na spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe przypada w roku 1928 — 82,8%, a na pozostałe — 17,2%, co jest zupełnie zrozumiałe, ponieważ majątek stały stanowi warsztat pracy przedsiębiorstw rolniczych, górniczych i przemysłowych. Na nie przypada również prawie cała (93,3%) wartość surowców i towarów gotowych. Wartość remanentów w handlu pieniężnym stanowi 0,1%, co tłumaczy się likwidowaniem przez banki wszelkich operacji przemysłowych i handlowych, których w czasie kryzysu gospodarczego banki się imaly. W pozycjach — kasa i dłużnicy — znaczną przewagę mamy

po stronie innych spółek, wśród których na pierwsze miejsce wysuwają się banki—przypada na nie 64,2% gotówki i 53,7% sumy dłużników. Zakłady ubezpieczeniowe wyróżniają się wybitnie wysokim odsetkiem (24,2%) innych aktywów w obrębie tej samej grupy, powodem tego jest lokowanie kapitałów w papierach procentowych, które w naszej klasyfikacji zaliczone są do „innych“.

Rezultaty działalności, wyrażające się w dodatnim lub ujemnem zakończeniu roku sprawozdawczego wykazują zmniejszenie odsetka strat, obliczonego w stosunku do sumy bilansowej dla roku 1927 w porównaniu z poprzednim, z 1,0% na 0,4%.

Przeglądając poszczególne grupy, możemy zauważyć szczególnie wysoką sumę strat w górnictwie, na co się składają przeważnie straty podgrupy ropa naftowa i pochodne. Odsetek, obliczony w stosunku do ogólnej

sumy strat, wynosi dla całej grupy 25,7%, a dla przemysłu naftowego — 19,5%. Straty w tym przemyśle są objawem stałym, gdyż wymaga on kolosalnych sum na inwestycje. W ostatnich latach na pewne zmniejszenie wydobycia i zniżkę cen wewnątrz kraju wpłynęło również odwiercenie nowych terenów naftowych w Ameryce, gdzie produkcja znacznie wzrosła, a ceny zmalały. Dziwną jest dość wysoka suma strat, przypadająca na spółki, posiadające kopalnie węgla kamiennego i brunatnego, gdyż rok 1927 również zaznaczył się znacznym wzrostem tej produkcji, mimo, że eksport przedstawiał się w gorszych warunkach, gdyż Anglja po zakończeniu strajku górników użyła wszelkich środków w celu odzyskania rynków skandynawskich, a po części włoskiego. Na-

leży jednak zaznaczyć, że pomiędzy spółkami, które wykazały straty w roku 1927, nie znalazła się żadna z kopalń górnośląskich, posiadających węgiel wysokiego gatunku. W paru spółkach stwierdziliśmy straty z racji wysokich odpisów na amortyzację.

Charakterystycznym jest zmniejszenie strat w handlu pieniężnym, gdzie niepokryte straty z lat ubiegłych stanowią olbrzymią sumę w porównaniu ze stratami z roku sprawozdawczego. Należy tłumaczyć to znacznym rozszerzeniem operacyj, spowodowanym w dużej mierze wzrostem wkładów w ostatnich latach w związku z ustaleniem się kursu złotego.

W celu zbadania wzajemnego stosunku pomiędzy poszczególnymi aktywami, została opracowana następująca tablica:

Stan czynny — Actif

1927

G r u p y	% nierucho- mości i ru- chomości <i>Immeubles et mobilier %</i>	% towarów i surowców <i>Matières premières et marchan- dises %</i>	% dłużników <i>Débiteurs %</i>	G r o u p e s
	do sumy bilansowej minus straty <i>du total du bilan moins les pertes</i>			
1926	47,2	13,8	29,5	1926
Ogółem 1927	43,5	13,6	32,7	1927 Total
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł	56,5	19,9	18,8	Agriculture, mines et industrie
Rolnictwo i hodowla	50,2	19,8	20,2	Agriculture et élevage
Górnictwo	68,3	13,4	14,6	Mines
Węgiel kamienny i brunatny	66,7	11,5	17,4	Houille et lignite
Ropa naftowa i pochodne	70,2	15,4	11,3	Pétrole et dérivés
Przemysł mineralny	68,1	12,7	15,7	Industrie minérale
Cementownie	70,0	11,3	14,8	Usines à ciment
Huty szklane	57,6	15,6	24,4	Verreries
Hutnictwo	66,2	12,0	14,9	Métallurgie
Przemysł metalowy	47,5	19,3	27,8	Industrie des métaux
Przemysł maszynowy i elektro- techniczny	46,6	26,9	21,5	Machines et électricité
Elektrotechnika	36,8	21,1	37,6	Electrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wy- roby precyzyjne	52,9	26,1	17,2	Métaux précieux, industrie de pré- cision
Przemysł chemiczny	47,5	23,1	23,9	Industrie chimique
Nawozy sztuczne	61,9	16,5	16,4	Engrais artificiels
Wyroby farmaceutyczne i che- miczno-techniczne	52,0	23,8	21,3	Produits pharmaceutiques et pour usage technique
Przemysł włókienniczy	47,7	28,8	21,0	Industrie textile
" papierniczy	65,7	12,9	17,5	" du papier
" skórzany—garbarnie	48,5	33,2	15,4	" des peaux et des cuirs— tanneries
Przemysł drzewny	47,4	28,4	21,8	Industrie du bois
Tartaki	55,4	10,6	14,9	Scieries
Meble	50,0	39,7	9,7	Fabriques de meubles
Przemysł spożywczy	50,5	22,9	20,4	Industrie alimentaire
Cukrownie	49,1	24,5	18,7	Sucreries
Browary i słodownie	48,0	23,8	25,6	Brasseries et malteries
Młyny	52,9	17,8	10,0	Meuneries
Fabryki czekolady i cukierków	41,8	26,3	27,7	Fabr. du chocolat et des bonbons
Gorzelnie	62,0	7,6	20,7	Distilleries

(dok.—fin)

G r u p y	% nierucho- mości i ru- chomości <i>Immeubles et mobilier %</i>	% towarów i surowców <i>Matières premières et marchan- dises %</i>	% dłużników <i>Débiteurs %</i>	G r o u p e s
	do sumy bilansowej minus straty <i>du total du bilan moins les pertes</i>			
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	40,9	38,1	17,2	Industrie du vêtement et articles de mode
Futra	5,3	71,2	19,2	Fourrures
Przemysł poligraficzny	52,9	22,2	21,3	Industrie polygraphique
„ budowlany	39,4	9,7	42,5	Industrie de la construction
Razem pozostałe	20,6	2,5	57,1	Total
Gaz, woda i elektryczność	83,0	5,5	10,7	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	86,6	1,2	1,4	Bains, blanchisseries
Handel towarowy	19,8	16,9	51,1	Commerce de marchandises
Syndykaty rolnicze	16,1	31,7	45,7	Syndicats agricoles
Hotele, jadalnie i mieszkania	84,0	6,6	4,3	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny	7,0	0,1	68,8	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	25,3	0,9	62,2	Monts-de-piété
Ubezpieczenia	16,0	—	46,9	Assurances
Komunikacje i telefon	84,1	4,0	8,1	Communications et téléphones
Koleje parowe	77,1	2,3	17,7	Chemins de fer
Tramwaje elektryczne	84,7	12,8	2,0	Tramways électriques
Transport	33,3	3,0	50,3	Transport
Instyt. społeczne, naukowe i kultur.	92,3	—	4,9	Institutions scientifiques et sociales
Inne	20,3	6,7	45,5	Autres

Chodzi nam o ustalenie stosunku majątku stałego, do którego należą grunta i budynki, maszyny i narzędzia, urządzenia techniczne i biurowe oraz niektóre dobra niematerjalne, jak patenty i prawa firmowe — i majątku obrotowego, składającego się z surowców, półfabrykatów i materiałów gotowych oraz dłużników — do ogółu kapitału użytego w przedsiębiorstwie, t. zn. sumy bilansowej minus straty z roku sprawozdawczego i lat ubiegłych. Należałoby oprócz tego odliczyć niektóre z sum przechodnich (jak depozyty, kaucje i t. p.), zaliczone do innych aktywów spółki. Ponieważ jednak w pozycji „inne aktywa“ figurują papiery wartościowe, udziały w obcych przedsiębiorstwach, stanowiące właściwie majątek spółki, nie można tej pozycji odliczać.

Porównanie z rokiem poprzednim wykazuje zmniejszenie udziału majątku stałego, natomiast wzrost pozycji dłużnicy, odsetek towarów i surowców pozostaje prawie bez zmiany.

Przeglądając poszczególne grupy możemy stwierdzić znaczne wahania. Spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe posiadają odsetek majątku stałego wahający się mniej więcej niżej i wyżej 50%, przyczem najwyższy odsetek przypada na górnictwo (68,3%), przemysł mineralny (68,1%), przemysł papierniczy (65,7%), najniższy na przemysł budowlany (39,4%).

W pozostałych spółkach mamy znacznie większe wahania: maximum wykazują instytucje kulturalno-oświatowe (92,3%), minimum — handel pieniężny (7,0%).

Materiały i surowce oraz dłużnicy są środkami obrotowymi przedsiębiorstwa. Wskutek braku odpowiednich danych i w tym roku nie udało się oddzielić surowców i półfabrykatów, będących w produkcji od towarów ulegających rozsprzedaży.

Duży zapas towarów można traktować w dwojaki sposób. Nagromadzenie towarów może powstać wskutek złej konjunktury, może natomiast być rezultatem dużego zapotrzebowania tego towaru na rynku.

Wartość surowców i materiałów gotowych oczekujących realizacji w roku 1927 wynosiła 13,6%, przyczem na spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe przypadło 19,9%, a na pozostałe tylko 2,5%. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych w 6 gałęziach przemysłu mamy odsetek wyższy od 25%. Najwyższy odsetek znajdujemy w przemyśle odzieżowym i galanteryjnym (38,1%), przyczem na przemysł futrzany przypada 71,2%. Następnie wysokim odsetkiem wyróżnia się przemysł skórzaný (33,2%). W pozostałych grupach najwyższy odsetek posiada handel towarowy (16,9%), gdzie wyjątkowo wysoki odsetek posiadają syndykaty rolnicze, wi-

docznie wskutek nagromadzenia dużej ilości ziemiopłodów, nawozów sztucznych i t. p. Zupełnie nie posiadamy towarów i surowców w ubezpieczeniach i instytucjach kulturalnych i oświatowych, a minimalny odsetek w handlu pieniężnym (0,1%), co jest bardzo charakterystyczne, jak już wspominaliśmy.

O ile można byłoby się nie liczyć z warunkami życiowymi, za idealne przedsiębiorstwa można byłoby uważać takie, któreby operowały wyłącznie swoim własnym kapitałem. Naturalnie jest to rzeczą zupełnie niemożliwą, gdyż prowadzenie interesu wymaga od przedsiębiorstwa udzielania kredytu swoim odbiorcom, a więc i samo przedsiębiorstwo musi również udawać się o pomoc do obcego kapitału. Wysoką sumę należności, podobnie jak i remanentów można traktować dwójako. Wysoka suma gdy jest następstwem rozsprzedania towarów w okresie pomyślnej konjunktury jest cechą dodatnią, w innych wypadkach przeciwnie nagromadzenie niezrealizowanych sum można rozumieć jako ospałość dłużników w płaceniu, przedsiębiorstwo natomiast jest w tem złem położeniu, że musi w dalszym ciągu udzielać kredytu w obawie niestracenia należnych kwot.

Naturalnie spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe posiadają znacznie niższy odsetek dłużników niż pozostałe. Jeszcze względnie wysoki odsetek znajduje się w przemyśle budowlanym (42,5%), co można poniekąd tłumaczyć wzmożonym ruchem budowlanym. Bardzo wysokim odsetkiem sumy należności wyróżnia się handel pieniężny (68,8%) i lombardy oraz składy towarowe (62,2%), następnie ubezpieczenia (46,9%).

Zasadniczą różnicą pomiędzy kapitałem stałym, a obrotowym w aktywach bilansu jest stałość pierwszego, a zmienność drugiego, gdyż wysokość kapitału obrotowego może być w każdej chwili dostosowana do potrzeb przedsiębiorstwa w zależności od intensywności produkcji. Kapitał stały, określając od chwili powstania spółki przedmiot jej działalności, nie może ulegać tak częstym zmianom jak wysokość kapitału obrotowego, który nawet rzadko bywa kapitałem własnym, częściej obcym.

W celu scharakteryzowania stosunku kapitału obrotowego do stałego zostało opracowane załączone niżej zestawienie, przyczem jeszcze raz należy wspomnieć, że za kapitał stały brane są nieruchomości, ruchomości, urządzenia techniczne i inne, za obrotowy — surowce, półfabrykaty i towary oraz dłużnicy przedsiębiorstwa.

Trzeba również zaznaczyć, że w tej tablicy jak i w następnych, charakteryzujących stosunek procentowy poszczególnych pozycji bilansu oraz rachunku strat i zysków, nie uwzględniliśmy handlu pieniężnego, gdyż dane obliczane za rok 1925 wykazały nieporównalność wyników, otrzymanych dla tej grupy z wynikami pozostałych. W szczególności dotyczy to obliczeń w stosunku do obrotu, który, jak już zaznaczył dr. Jan Piekalkiewicz w poprzedniej pracy o spółkach akcyjnych, nie jest liczony jako suma wszystkich operacji bankowych i tylko częścią, odnoszącą się do pobranych odsetków i prowizyj, wchodzi do rachunku strat i zysków.

Stosunek majątku płynnego do majątku stałego — Relation entre le capital d'exploitation et le capital fixe

Liczba spółek — Nombre de sociétés

1927

G r u p y	Ogółem Total	W odsetkach kapitału stałego — Capital d'exploitation p. cent du capital fixe													powy- żej au-des- sus de 300
		do jusqu'à 10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80—90	90—100	100—200	200—300		
1925 %	981 100,0	78 7,9	64 6,5	88 9,0	78 7,9	56 5,7	51 5,2	51 5,2	52 5,3	38 3,9	27 2,8	142 14,5	52 5,3	204 20,8	
Ogółem—Total 1927 %	791 100,0	46 5,8	45 5,7	48 6,1	37 4,7	43 5,4	45 5,7	35 4,4	35 4,4	39 4,9	48 6,1	161 20,4	53 6,7	156 19,7	
Razem górnictwo, rolni- ctwo i przemysł . . . <i>Agriculture, mines et industrie</i> %	621 100,0	28 4,5	27 4,4	37 6,0	36 5,8	40 6,4	43 6,9	34 5,5	29 4,7	38 6,1	45 7,2	143 23,0	38 6,1	83 13,4	
Rolnictwo i hodowla .	9	—	—	2	2	—	—	—	—	1	1	1	—	2	
Górnictwo	31	3	7	7	2	3	1	2	—	1	—	4	—	1	
Węgiel kamienny i brunatny	13	1	3	5	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	
Ropa naftowa i po- chodne	13	1	4	1	2	2	—	1	—	—	—	2	—	—	

(dok.—fin)

G r u p y	Ogółem Total	W odsetkach kapitału stałego — Capital d'exploitation p. cent, du capital fixe													powy- żej au-des- sus de 300
		do jusqu'à 10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80—90	90—100	100—200	200—300		
Przemysł mineralny . .	44	4	1	6	5	6	5	2	1	4	4	2	1	3	
Cementownie	21	1	1	5	4	1	2	—	1	1	3	1	—	1	
Huty szklane	8	—	—	—	—	2	—	1	—	2	1	1	—	1	
Hutnictwo	15	—	—	3	1	1	2	1	—	3	—	—	3	1	
Przemysł metalowy . .	45	—	—	1	4	2	—	6	1	3	8	12	1	7	
„ maszynowy															
i elektrotechniczny . .	59	1	—	1	2	5	6	3	2	2	2	19	6	10	
Elektrotechnika . .	18	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	6	2	6	
Obróbka metali szlachet- nych i wyroby precy- zyjne	6	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	2	1	—	
Przemysł chemiczny . .	69	4	1	4	2	2	7	4	6	3	3	19	2	12	
Nawozy sztuczne . .	5	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	
Wyroby farmaceu- tyczne i chemiczno- techniczne	17	—	1	1	1	—	3	1	2	1	1	5	—	1	
Przemysł włókienniczy	84	3	4	3	3	2	3	4	5	9	7	26	3	12	
„ papierniczy . . .	23	1	1	1	1	5	1	—	—	1	3	6	3	—	
„ skórzany— garbarnie	11	—	—	—	—	1	2	—	—	—	1	4	3	—	
Przemysł drzewny . .	42	5	2	3	—	5	2	2	2	1	1	11	2	6	
Tartaki	7	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	3	—	—	
Meble	6	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	2	—	—	
Przemysł spożywczy . .	121	3	8	4	9	3	10	7	10	8	11	25	7	16	
Cukrownie	38	1	—	1	2	2	3	2	3	7	3	7	—	7	
Browary i słodownie	19	—	—	—	5	1	2	1	4	—	1	2	1	2	
Gorzelnie	5	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	
Młyny	17	1	2	1	1	—	1	—	—	—	2	6	2	1	
Fabryki czekolady i cukierków	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	2	1	
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	18	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2	4	
Futra	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Przemysł poligraficzny	18	—	1	1	2	3	1	—	1	1	2	3	—	3	
„ budowlany . . .	26	1	2	1	3	1	2	3	1	1	1	—	4	6	
Razem pozostałe	170	18	18	11	1	3	2	1	6	1	3	18	15	73	
<i>Autres entreprises</i>															
%	100,0	10,6	10,6	6,5	0,6	1,8	1,2	0,6	3,5	0,6	1,8	10,5	8,8	42,9	
Gaz, woda i elektryczn.	14	—	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kąpiele, pralnie i łaźnie	6	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Handel towarowy . . .	89	1	2	—	—	1	1	1	3	—	1	14	10	55	
Syndykaty rolnicze .	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10	
Hotele, jadalnie i mieszkania	7	3	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
Składy towarowe i lom- bardy	8	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	3	
Ubezpieczenia	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	11	
Komunikacje i telefon .	18	7	5	1	—	2	1	—	1	—	—	1	—	—	
Koleje parowe	7	3	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	
Tramwaje elektryczne	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Transport	6	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	2	
Instytucje społeczne, na- ukowe i kulturalne . .	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Inne	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	

Note. Voir la traduction française à la page 1324 et 1325.

Porównanie wyników za rok 1927 z danymi za rok 1925 (podobne obliczenia w roku 1926 nie były dokonane) wykazuje prawidłowe zmniejszenie odsetka spółek w pięciu pierwszych grupach (od 0—50%), w następnych mamy wahania na plus-minus, począwszy od grupy 80—90%

wzrost i tylko w ostatniej grupie—zmniejszenie. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych stosunki układają się w podobny sposób, natomiast w pozostałych, większość grup wykazuje tendencję odwrotną.

Naogół jednak można stwierdzić wzrost kapitału obrotowego w spółkach akc. w r. 1927.

Przedsiębiorstwo tem lepsze osiąga rezultaty im szybkość obrotu jest większa w tej branży, to znaczy im częściej środki płynne zmieniają swą postać, przechodząc np. z towarów na weksle, z weksli na gotówkę, z gotówki na surowce i t. d. W związku z tem

działalność przedsiębiorstwa jest intensywniejsza.

Dla spółek, które nadesłały rachunki strat i zysków brutto, zostało opracowane następujące zestawienie, dające nam pojęcie o szybkości obrotu kapitałów w przedsiębiorstwie:

Kapitały własne i obce w procentach kosztów produkcji (obrotu)
Fonds propres et d'autrui en proportion p. cent du montant des frais de production

1927

Grupy — Groupes	Liczba spółek Nombre de sociétés	Do Jusqu'à 50	50— 100	100— 150	150— 200	200— 250	250— 300	300— 350	350— 400	400— 500	Powyżej 500 Au-dessus de 500
1925	305	17	42	52	44	30	27	13	16	10	54
Ogółem—Total . . 1927	353	22	91	48	55	38	36	13	17	13	20
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i>	303	18	88	46	50	35	31	9	12	5	9
Rolnictwo i hodowla	3	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—
Górnictwo	14	—	2	1	4	2	2	1	—	1	1
Węgiel kamienny i brunatny	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1
Ropa naftowa i pochodne	9	—	—	1	3	1	2	1	—	1	—
Przemysł mineralny	21	—	5	5	6	3	1	—	—	—	1
Cementownie	10	—	1	3	3	1	1	—	—	—	1
Huty szklane	5	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—
Hutnictwo	4	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—
Przemysł metalowy	25	1	10	4	6	1	2	1	—	—	—
Przemysł maszynowy i elektrotechn.	21	—	6	2	2	4	2	1	2	1	1
Elektrotechnika	4	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precezyjne	3	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—
Przemysł chemiczny	31	4	11	6	2	3	3	—	2	—	—
Nawozy sztuczne	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno-techniczne	9	—	4	—	1	1	2	—	1	—	—
Przemysł włókienniczy	32	—	17	5	5	—	2	—	1	1	1
„ papierniczy	13	2	3	5	2	—	1	—	—	—	—
„ skórzanym—garbarnie	6	1	3	—	—	—	1	—	1	—	—
„ drzewny	16	1	1	2	2	5	2	1	—	1	1
Tartaki	4	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—
Meble	2	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Przemysł spożywczy	93	7	18	11	19	14	11	5	4	—	4
Cukrownie	34	—	10	2	6	9	6	—	—	—	1
Browary i słodownie	16	1	2	4	6	—	1	2	—	—	—
Gorzelnie	4	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—
Młyny	12	2	1	1	—	2	1	2	2	—	1
Fabr. czekolady i cukierków	5	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	4	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—
„ poligraficzny	10	1	6	2	—	—	—	—	1	—	—
„ budowlany	7	1	2	1	—	—	2	—	1	—	—
Razem pozostałe—Autres entreprises	50	4	3	2	5	3	5	4	5	8	11
%	100,0	8,0	6,0	4,0	10,0	6,0	10,0	8,0	10,0	16,0	22,0
Gaz, woda i elektryczność	9	—	—	—	—	1	—	2	—	2	4
Kąpiele, pralnie i łaźnie	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Handel towarowy	18	4	—	2	2	—	3	1	2	4	—
Syndykaty rolnicze	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Hotele, jadalnie i mieszkania	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Składy towarowe i lombardy	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon	15	—	3	—	2	1	1	1	3	1	3
Koleje parowe	6	—	1	—	—	—	—	—	2	—	3
Tramwaje elektryczne	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Transport	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1324 et 1325.

Stosunek kapitału stałego i obrotowego do kosztów produkcji (obrotu) za rok 1927, w porównaniu z danymi roku 1925, stwierdza wzrost liczby spółek posiadających mały odsetek, co dowodzi zwiększenia obrotów w spółkach akcyjnych: odsetek spółek, których kapitał obróci się 2 razy w ciągu roku,

w roku 1925 wynosi 5,6%, w roku 1927—6,2%, natomiast odsetek spółek, które obróciły swój kapitał jeden raz w ciągu 5 lat, zmniejsza się w roku 1927 i równa się 5,7%, gdy tymczasem w roku 1925 wynosi 17,7%.

Stan bierny bilansu krajowych spółek akcyjnych przedstawia się w następujący sposób:

Bilanse spółek akcyjnych krajowych — Bilans des sociétés anonymes polonaises

Stan bierny — Passif

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy <i>Groupes</i>	Licz- ba spół- tek <i>Nom- bre de socié- tés</i>	Kapitał akcyjny <i>Capital social</i>	Rezer- wy usta- wowe <i>Réser- ves sta- tutaires</i>	Rezer- wy nad- zwy- czajne i spe- cialne <i>Réser- ves spé- ciales</i>	Kapitał amorty- zacyjny <i>Fonds d'amor- tisse- ment</i>	Fun- dusze eme- rytal- ne i do- bro- czyn- ne <i>Fonds de re- traite</i>	Wierzy- ciele <i>Créan- ciers</i>	Inne pasy- wa <i>Divers</i>	Zysk <i>Profits</i>		Suma bilan- sowa <i>Total du bilan</i>	Odsetki rubryk <i>Pourcentages des colon.</i>			
									pozo- stały z lat ubieg- łych <i>reste des années préce- dentes</i>	z roku sprawo- zdaw- czego <i>de l'an- née d'exer- cice</i>		4+5 do 3 <i>4+5 par rap- port à 3</i>	6 do 3 <i>6 par rap- port à 3</i>	3+4 +5 +6 do 12 <i>3+4 +5 +6 par rap- port à 12</i>	8 do 12 <i>8 par rap- port à 12</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ogółem 1926	851	1 534 992	240 351	234 280	255 757	8 582	2 561 131	147 217	5 693	97 929	5 085 932	30,9	16,7	44,5	50,4
Total 1927	849	1 830 232	216 952	329 232	432 060	7 868	3 371 436	195 329	17 821	1 672 118	6 568 148	29,9	23,6	42,7	51,3
Razem górnictwo, rolnictwo i prze- mysł	621	1 425 310	177 874	237 138	388 616	6 506	1 798 592	23 682	16 027	1 227 233	4 196 468	29,1	27,3	53,1	42,9
<i>Agriculture, mines et industrie</i>															
Rolnictwo i ho- dowla	9	5 697	548	494	1 556	—	4 321	84	1	510	13 211	18,3	27,3	62,9	32,7
Górnictwo	31	309 618	49 584	31 149	88 059	350	281 699	2 704	1 068	11 192	775 423	26,1	28,4	61,7	36,3
Węgiel ka- mienny i bru- natny	13	161 123	11 321	24 234	64 063	325	84 914	1 201	95	9 179	356 455	22,1	39,8	73,1	23,8
Ropa naftowa i pochodne . . .	13	142 775	37 860	6 915	21 837	20	175 337	1 500	804	2 011	389 059	31,4	15,3	53,8	45,1
Przemysł mine- ralny	44	54 487	5 312	1 951	13 425	367	36 775	1 286	181	6 282	120 066	13,3	24,6	62,6	30,6
Cementownie . .	21	42 791	4 784	1 257	5 474	99	27 562	457	47	5 092	87 563	14,1	12,8	62,0	31,5
Huty szklane . .	8	4 406	176	464	1 180	101	3 537	220	48	668	10 800	14,5	26,8	57,6	32,8
Hutnictwo	15	324 466	38 078	141 407	60 960	1 074	242 048	4 323	9 236	29 091	850 683	55,3	18,8	66,4	28,5
Przemysł meta- lowy	45	41 458	5 433	7 746	10 323	154	56 259	1 726	1 001	5 236	129 336	31,8	22,9	49,6	43,5
Przemysł maszy- nowy i elektro- techniczny . . .	59	79 496	12 498	10 867	16 855	498	165 446	1 596	450	8 189	295 895	29,4	21,2	40,5	55,9
Elektrotech- nika	18	11 316	935	471	2 558	—	44 788	524	206	1 362	62 160	12,4	22,6	24,6	72,1
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precy- zyjne	6	1 680	120	10	166	0	2 128	58	3	165	4 330	7,7	9,9	45,6	49,1
Przemysł che- miczny	69	89 120	13 336	9 685	22 794	1 596	119 625	2 863	1 260	12 829	273 108	25,8	25,6	49,4	43,8
Nawozy sztuczne	5	7 026	264	308	1 195	1 069	6 983	22	20	331	17 218	8,1	17,0	51,1	40,6
Wyroby far- maceutyczne i chemiczno- techniczne . . .	17	19 020	3 130	3 339	5 254	23	23 564	429	149	3 661	58 569	34,0	27,6	52,5	40,2
Przemysł włó- kienniczy	84	248 572	21 512	4 609	99 245	1 070	402 496	1 419	623	15 562	795 108	10,6	39,9	47,0	50,6
Przemysł papier- niczy	23	43 734	3 838	3 852	21 228	425	23 772	560	932	12 486	110 827	17,6	48,5	65,6	21,4

(dok.—fin)

Grupy <i>Groupes</i>	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre de socié- tés</i>	Kapitał akcyjny <i>Capital social</i>	Rezer- wy usta- wowe <i>Réser- ves sta- tutaires</i>	Rezer- wy nad- zwyczajne i spe- cialne <i>Réser- ves spé- ciales</i>	Kapitał amorty- zacyjny <i>Fonds d'amor- tisse- ment</i>	Fundusze emerytal- ne i do- broczy- nne <i>Fonds de re- traite</i>	Wierzy- ciele <i>Créan- ciers</i>	Inne pasy- wa <i>Divers</i>	Zysk <i>Profits</i>		Suma bilan- sowa <i>Total du bilan</i>	Odsetki rubryk <i>Pourcentages des colon.</i>			
									pozo- stały z lat ubieg- łych <i>reste des années préce- dentes</i>	z roku sprawo- zdaw- czego <i>de l'an- née d'exer- cice</i>		4+5 do 3 <i>4+5 par rap- port à 3</i>	6do3 <i>6 par rap- port à 3</i>	3+4 +5 +6 do 12 <i>3+4 +5 +6 par rap- port à 12</i>	8 do 12 <i>8 par rap- port à 12</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Przemysł skór- ny—garbarnie	11	7 976	651	3 088	1 351	7	22 563	487	6	208	36 337	46,9	16,9	36,0	62,1
Przemysł drzew- ny	42	20 986	3 769	2 829	5 881	21	93 002	1 160	130	2 433	130 211	31,4	28,0	25,7	71,4
Tartaki	7	1 560	456	122	77	—	4 425	1 070	7	299	8 016	37,1	4,9	27,6	55,2
Meble	6	5 400	818	44	714	20	6 368	3	57	479	13 903	16,0	13,2	50,2	45,8
Przemysł spo- żywczy	121	179 891	19 656	17 704	44 358	816	311 660	4 207	1 067	16 525	595 884	20,8	24,7	43,9	52,3
Cukrownie	38	102 303	9 953	5 213	29 656	601	209 649	3 332	218	5 268	366 193	14,8	29,0	40,2	57,3
Browary i sło- downie	19	25 068	3 954	3 551	6 528	125	35 971	122	314	6 335	81 968	29,9	26,0	47,7	43,9
Młyny	17	10 112	1 248	1 495	1 687	—	15 505	217	49	891	31 204	27,1	16,7	46,6	49,7
Fabr. czekola- dy i cukier- ków	9	5 720	670	1 326	1 118	—	13 417	219	171	1 198	23 839	34,9	19,5	37,1	56,3
Gorzelnie	5	11 650	1 210	82	88	76	2 954	3	209	1 184	17 456	11,1	0,8	74,6	16,9
Przemysł odzie- żowy i galan- teryjny	18	7 825	1 972	13	1 175	50	10 676	192	13	669	22 585	25,4	15,0	48,6	47,3
Futra	1	100	2	—	—	—	483	5	—	—	590	2,0	—	17,3	81,9
Przemysł poligra- ficzny	18	3 530	462	577	802	1	6 719	369	17	345	12 822	29,4	22,7	41,9	52,4
Przemysł budo- wlany	26	6 774	1 105	1 157	438	77	19 403	648	39	1 001	30 642	33,4	6,5	30,9	63,3
Razem pozostałe <i>Autres entreprises</i>	228	404 922	39 078	92 094	43 444	1 362	157 284	17 164	1 794	44 495	237 168	32,4	10,7	24,4	66,3
Gaz, woda i ele- ktryczność	14	85 809	3 510	3 070	13 600	—	49 163	90	354	8 347	163 943	7,7	15,8	64,6	30,0
Kąpiele, pralnie i łaźnie	6	2 622	55	342	128	7	1 313	5	3	16	4 491	15,1	4,9	70,1	29,2
Handeltowarowy Syndykaty rolnicze	89	39 464	4 086	3 032	5 212	597	178 823	2 166	186	3 242	236 808	18,0	13,2	21,9	75,5
Hotele, jadłodaj- nie i mieszkania	11	3 793	769	135	706	1	29 253	1 037	—	189	35 883	23,8	18,6	15,1	8,2
Handel pieniężny Składy towarowe i lombardy	7	6 240	354	157	489	100	4 871	63	34	652	12 960	8,2	7,8	55,9	37,6
Handel pieniężny Składy towarowe i lombardy	58	170 851	25 630	16 324	1 648	452	125 925	1 665	823	22 199	166 377	24,6	1,0	12,9	75,7
Ubezpieczenia	8	4 827	324	273	105	—	13 458	115	9	685	19 796	12,4	2,2	27,9	68,0
Komunikacje i te- lefon	16	12 539	1 807	18 884	135	4	24 119	1 882	28	1 609	61 007	165,0	1,1	54,7	39,5
Koleje parowe Tramwaje elektryczne	18	73 407	2 473	49 345	21 413	42	24 529	410	312	6 852	178 783	70,6	29,2	82,0	13,7
Transport	7	21 511	418	6 471	515	—	5 213	157	297	582	35 164	32,0	2,4	82,2	14,8
Instytucje spo- łeczne, nauko- we i kulturalne	2	3 085	546	1 415	2 241	—	1 384	—	5	274	8 950	63,6	72,6	81,4	4,3
Inne	6	4 233	611	487	380	2	10 171	304	45	605	16 838	25,9	9,0	33,9	60,4
	3	1 750	74	5	182	155	699	6	—	—	2 871	4,5	10,4	70,0	24,3
	3	3 180	154	175	152	3	6 441	17	—	288	10 410	10,3	4,8	35,2	61,9

Note. Voir la traduction française à la page 1324 et 1325.

Tworzenie funduszy rezerwowych przewidziane jest w statutach spółek akcyjnych i skutecznia się drogą czynienia odpisów z czystego zysku. Art. 109 prawa o spółkach

akcyjnych wymaga tworzenia kapitału zapasowego, do którego zanim kapitał ten nie osiągnie przynajmniej $\frac{1}{3}$ wysokości kapitału akcyjnego, przelewa się przynajmniej 8%

czystego zysku. O solidności przedsiębiorstwa naogół świadczy wielkość funduszy rezerwowych w stosunku do kapitału akcyjnego. W naszej tablicy ogólny odsetek r. 1927 wynosi 29,9%. W poszczególnych grupach najwyższy jest on w ubezpieczeniach, gdyż równa się aż 165,0%. Poza ubezpieczeniami bardzo wysoki odsetek posiadają komunikacje (70,6%), następnie hutnictwo (55,3%),

pozostałe mają znacznie mniej niż 50% i jedynie przemysł skórzany zbliża się bardzo do tej granicy (46,9%). Najniższy odsetek funduszy rezerwowych w stosunku do kapitału akcyjnego posiadają instytucje społeczne, naukowe i kulturalne (4,5%).

Stosunek funduszy rezerwowych do kapitału akcyjnego został bardziej szczegółowo opracowany w następującym zestawieniu:

Fundusze rezerwowe w odsetkach kapitału akcyjnego
Fonds de réserve en proportions p. cent du capital social

Liczba spółek — *Nombre de sociétés*

1927

G r u p y	Ogółem <i>Total</i>	Do <i>Jus- qu'à</i> 10	10— 20	20— 40	40— 60	60— 80	80— 100	Po- wyżej <i>Plus de</i> 100	G r o u p e s
Ogółem	791	389	134	145	45	31	10	37	Total
%	100,0	49,2	16,9	18,3	5,7	3,9	1,3	4,7	%
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł	621	311	112	111	32	24	6	25	Agriculture, mines et indu- strie
%	100,0	50,1	18,0	17,9	5,1	3,9	1,0	4,0	%
Rolnictwo i hodowla	9	5	2	2	—	—	—	—	Agriculture, élevage
Górnictwo	31	18	4	5	1	—	1	2	Mines
Węgiel kamienny i brunatny	13	7	1	3	—	—	1	1	Houille et lignite
Ropa naftowa i pochodne	13	6	3	2	1	—	—	1	Pétrole brut et dérivés
Przemysł mineralny	44	23	10	7	2	2	—	—	Industrie des minéraux
Cementownie	21	10	5	5	1	—	—	—	Cimenteries
Huty szklane	8	3	2	2	—	1	—	—	Verreries
Hutnictwo	15	2	6	3	2	1	—	1	Métallurgie
Przemysł metalowy	45	19	7	10	6	2	—	1	Industrie des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	59	30	10	12	1	4	—	2	„ des machines et électrotechnique
Elektrotechnika	18	9	6	3	—	—	—	—	Electrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	6	5	—	1	—	—	—	—	Métaux précieux et articles de précision
Przemysł chemiczny	69	30	11	14	7	—	1	6	Industrie chimique
Nawozy sztuczne	5	3	—	—	2	—	—	—	Engrais artificiels
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno-techniczne	17	7	2	4	1	—	—	3	Produits pharmaceutiques
Przemysł włókienniczy	84	55	12	11	2	2	—	2	Industrie textile
„ papierniczy	23	8	6	3	2	1	3	—	Industrie du papier
„ skórzany — garbar- nie	11	4	3	1	—	1	1	1	Industrie des peaux et des cuirs—tanneries
Przemysł drzewny	42	25	7	3	2	2	—	3	Industrie du bois
Tartaki	7	4	1	—	—	1	—	1	Scieries
Meble	6	3	2	1	—	—	—	—	Ebenisterie
Przemysł spożywczy	121	52	23	30	7	4	—	5	Industrie alimentaire
Cukrownie	38	19	4	11	1	2	—	1	Sucreries
Browary i słodownie	19	5	5	5	4	—	—	—	Brasseries et malteries
Gorzelnie	5	2	3	—	—	—	—	—	Distilleries
Młyny	17	9	2	3	1	2	—	—	Meuneries
Fabr. czekolady i cukier- ków	9	4	1	2	1	—	—	1	Fabr. du chocolat et des bonbons
Przem. odzieżowy i galanter.	18	14	1	1	—	2	—	—	Industrie du vêtement
Futra	1	1	—	—	—	—	—	—	Fourrures
Przemysł poligraficzny	18	7	4	5	—	1	—	1	Industrie polygraphique
„ budowlany	26	14	6	3	—	2	—	1	„ de la construction

(dok. — fin)

G r u p y	Ogół- tem <i>Total</i>	Do <i>Jus- qu'à</i> 10	10— 20	20— 40	40— 60	60— 80	80— 100	Po- wyżej <i>Plus de</i> 100	G r o u p e s
Razem pozostałe	170	78	22	34	13	7	4	12	Autres entreprises
%	100,0	45,9	12,9	20,0	7,6	4,1	2,4	7,1	%
Gaz, woda i elektryczność . .	14	10	2	2	—	—	—	—	Gaz, eau et électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie . . .	6	4	2	—	—	—	—	—	Bains, blanchisseries etc.
Handel towarowy	89	42	15	20	6	2	3	1	Commerce de marchandises
Syndykaty rolnicze	11	5	1	5	—	—	—	—	Syndicats agricoles
Hotele, jadłodajnie i mieszk.	7	3	—	1	2	1	—	—	Hôtels, restaurants, logis
Składy towarowe i lombardy	8	5	—	1	1	1	—	—	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	16	—	—	3	2	1	—	10	Assurances
Komunikacje i telefon	18	6	—	7	1	2	1	1	Communications et téléphones
Koleje parowe	7	2	—	3	1	—	1	—	Chemins de fer
Tramwaje elektryczne	2	—	—	1	—	1	—	—	Tramways électriques
Transport	6	3	2	—	1	—	—	—	Transport
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	3	3	—	—	—	—	—	—	Institutions sociales et scienti- fiques
Inne	3	2	1	—	—	—	—	—	Autres

Porównania z rokiem 1925 niema, gdyż odpowiednich obliczeń w tym roku nie uskuteczniliono.

Jak widzimy, prawie połowa (49,2%) spółek posiada fundusze rezerwowe stanowiące do 10% kapitału akcyjnego. W spółkach rolniczych, górniczych, i przemysłowych odsetek ten nawet przekracza 50%. Należy zaznaczyć, że do tej grupy o najniższym odsetku zostały zaliczone spółki, które nie posiadały kapitałów rezerwowych, czy to z racji pokrycia strat, czy też przelania do kapitału akcyjnego.

Bardzo wysoki odsetek kapitałów rezerwowych, który stwierdziliśmy w stanie biernym bilansu dla zakładów ubezpieczeniowych, znajduje potwierdzenie w niniejszym zestawieniu, gdzie na 16 spółek 10 trafia do grupy powyżej 100 %.

Wykazana suma kapitału amortyzacyjnego dotyczy tylko tych spółek, które nie zmniejszają wartości majątku, a tworzą drogą corocznych odpisów specjalny kapitał, uwidoczniiony w stanie biernym bilansu.

Stosunek kapitału amortyzacyjnego do zakładowego stanowi, jak już zaznaczyliśmy, znaczny odsetek dla ogółu Polski. W ostatnich latach przejawiał się silny pęd w kierunku odbudowy warsztatów pracy, co nawet w niektórych spółkach akcyjnych dokonywane było kosztem akcjonariuszów, wskutek przeznaczania dywidendy na ten cel. Spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe odznaczają się wyższym odsetkiem kapitału amortyzacyjnego w stosunku do akcyjnego od pozostałych, gdyż posiadają większą ilość majątku

ulożowanego w obiektach ulegających zużyciu.

W poszczególnych grupach najwyższy odsetek znajdujemy w podgrupie komunikacji — w tramwajach elektrycznych, bo aż 72,6%, z grup natomiast na pierwszym miejscu stoi przemysł papierniczy (48,5%), następnie włókienniczy (39,9%) — w pozostałych kapitał amortyzacyjny stanowi mniej niż 30 %.

Do kapitałów własnych spółek akcyjnych zaliczamy: akcyjny, fundusze rezerwowe (ustawowy i specjalny) oraz kapitał amortyzacyjny. Ostatni we właściwym znaczeniu nie jest równoznaczny z pierwszemi trzema, jednak nie może być również uważany za wierzytelność. Jeżeli odłożony kapitał amortyzacyjny jest wyższy od zmniejszonej wartości inwestycji, to różnica może być uważana za kapitał własny spółki, analogiczny z zakładowym i rezerwowymi. Czysty zysk zanim nie zostanie podzielony, należy również do kapitałów własnych, z chwilą jednak dokonania podziału ta jego część, która ma być wypłacona akcjonariuszom, następnie zarządowi i pracownikom, zamienia się na rzeczywisty dług przedsiębiorstwa. W naszych opracowaniach posiadamy czysty zysk przed dokonaniem podziału, gdyż, jak już zaznaczyliśmy na początku tego działu, opracowanie zamknięć rachunkowych polegało na wprowadzeniu odpowiednich zmian w celu wykazania czystego zysku w pierwotnej formie. Wobec tego zdawałoby się zaliczenie do kapitałów własnych byłoby zupełnie prawidłowe, ponieważ jednak suma czystego zysku tylko w dniu zamknięcia roku obrachunkowego

jest najwyższa, a potem stopniowo maleje, nie może ona charakteryzować kapitałów będących w rozporządzeniu spółki. Z tego powodu czysty zysk nie wchodzi do sumy kapitałów własnych.

Kapitały własne są podstawą finansową przedsiębiorstwa, o solidności którego można sądzić ze stosunku kapitałów własnych do ogółu kapitałów ulokowanych w przedsiębiorstwie.

Sądząc z ogólnej tablicy stanu biernego bilansu kapitały własne dla wszystkich spółek ogółem stanowią w roku 1927 42,7% sumy bilansowej. Odsetek przypadający na spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe jest znacznie wyższy od odsetka pozostałych spółek. Wysoki odsetek (53,1%) pierwszej grupy spółek jest zupełnie zrozumiały w myśl zasady, że kapitały stałe powinny się równać kapitałom własnym, w tej grupie zaś mamy 56,5% nieruchomości, ruchomości, urządzeń technicznych i t. d., w stosunku do ogółu kapitałów użytych w przedsiębiorstwie. Handel pieniężny został

zaliczony do pozostałych spółek, co może wywierać pewien wpływ na wysokość odsetka. Maximum mimo to znajduje się wśród tych ostatnich spółek w grupie komunikacji i telefon (82,0%), przyczem w podgrupie koleje parowe odsetek jest jeszcze wyższy i stanowi 82,2%, drugie miejsce również przypada na spółki pozostałe i równa się 70,1% w grupie kąpiele, łaźnie i pralnie, trzecie miejsce zajmują instytucje społeczne, naukowe i kulturalne (70,0%). Na czwartym miejscu znajduje się hutnictwo (66,4%). Ponad 50% sumy bilansowej kapitały własne stanowią ponadto w następujących grupach: rolnictwo i hodowla, górnictwo, przemysł mineralny, przemysł papierniczy, w grupie gaz, woda i elektryczność, hotele, jadłodajnie i mieszkania oraz ubezpieczenia. Z tej analizy wynika, że jeszcze w znacznej liczbie spółek akcyjnych długi przewyższają kapitały własne.

Bardziej dokładną charakterystykę stosunku kapitałów własnych do sumy bilansowej podaje nam następujące zestawienie:

Kapitały spółek — Capitaux des sociétés

Liczba spółek — Nombre de sociétés

1927

G r u p y	Ogółem Total	Kapitały własne w % sumy bilansowej Fonds propres en proportion p. cent du total du bilan					
		do jusqu'à 10	10—20	20—40	40—60	60—80	powyżej au-dessus de 80
1925 %	981 100,0	51 5,2	78 7,9	191 19,5	243 24,8	243 24,8	175 17,8
Ogółem — Total 1927 %	791 100,0	43 5,4	67 8,5	200 25,3	231 29,2	174 22,0	76 9,6
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i> %	621 100,0	30 4,8	50 8,1	158 25,4	183 29,5	146 23,5	54 8,7
Rolnictwo i hodowla	9	—	—	3	1	4	1
Górnictwo	31	—	2	6	10	6	7
Węgiel kamienny i brunatny	13	—	—	2	3	4	4
Ropa naftowa i pochodne	13	—	—	3	5	2	3
Przemysł mineralny	44	—	1	5	12	19	7
Cementownie	21	—	1	1	5	10	4
Huty szklane	8	—	—	3	1	3	1
Hutnictwo	15	—	1	3	2	7	2
Przemysł metalowy	45	1	4	13	12	14	1
„ maszynowy i elektrotechniczny	59	6	8	18	18	7	2
Elektrotechnika	18	3	5	6	3	—	1
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	6	—	—	2	2	2	—
Przemysł chemiczny	69	1	6	17	21	19	5
Nawozy sztuczne	5	—	1	—	3	1	—
Wyroby farmaceutyczne i chem.-techniczne	17	—	1	4	6	4	2
Przemysł włókienniczy	84	5	6	20	24	23	6
„ papierniczy	23	—	2	4	9	7	1
„ skórzany—garbarnie	11	1	2	3	2	3	—
„ drzewny	42	10	1	11	9	7	4
Tartaki	7	1	1	2	2	1	—
Meble	6	—	—	1	2	3	—

(dok.—fin)

G r u p y	Ogółem Total	Kapitały własne w % sumy bilansowej <i>Fonds propres en proportion p. cent du total du bilan</i>					
		do jusqu'à 10	10—20	20—40	40—60	60—80	powyżej au-des- sus de 80
Przemysł spożywczy	121	1	12	36	41	21	10
Cukrownie	38	—	6	11	15	5	1
Browary i słodownie	19	—	1	3	7	4	4
Gorzelnie	5	—	—	—	3	1	1
Młyny	17	—	—	6	6	4	1
Fabryki czekolady i cukierków	9	—	2	4	2	1	—
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	18	1	1	5	7	2	2
Futra	1	—	1	—	—	—	—
Przemysł poligraficzny	18	1	1	5	6	2	3
„ budowlany	26	3	3	7	7	3	3
Razem pozostałe	170	13	17	42	48	28	22
<i>Autres entreprises</i> %	<i>100,0</i>	<i>7,7</i>	<i>10,0</i>	<i>24,7</i>	<i>28,2</i>	<i>16,5</i>	<i>12,9</i>
Gaz, woda i elektryczność	14	1	2	—	4	2	5
Kąpiele, pralnie i łaźnie	6	—	—	—	4	1	1
Handel towarowy	89	9	11	34	24	8	3
Syndykaty rolnicze	11	2	4	4	1	—	—
Hotele, jadalnie i mieszkania	7	—	—	1	4	1	1
Składy towarowe i lombardy	8	1	3	—	—	4	—
Ubezpieczenia	16	—	1	4	4	4	3
Komunikacje i telefon	18	—	—	2	4	5	7
Koleje parowe	7	—	—	—	1	3	3
Tramwaje elektryczne	2	—	—	—	1	—	1
Transport	6	1	—	—	3	1	1
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	3	—	—	—	—	2	1
Inne	3	1	—	1	1	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1331 et 1332.

Jeżeli przyjmiemy stosunek od 40—60% za mniej więcej niezbędny do prowadzenia każdego przedsiębiorstwa, z wyjątkiem instytucyj kredytowych, to przekonamy się, że ilość spółek, które posiadają niedostateczne kapitały własne, jest bardzo duża. Wynosi ona 39,2% dla ogółu spółek, 38,3% — dla spółek rolniczych, górniczych i przemysłowych i 42,4% — dla pozostałych w roku 1927. Jeszcze w tym roku możemy stwierdzić aż 43 spółki, których kapitały własne stanowią do 10% sumy bilansowej, więc spółki te prawie całą działalność opierają na kapitałach obcych. Natomiast porównanie z wynikami roku 1925 wskazuje nawet na zwiększenie odsetka spółek, posiadających małe kapitały własne. Większy odsetek w roku 1927 posiadamy również w grupie od 40—60%, dalej następuje zmniejszenie, szczególnie silnie w ostatniej grupie. Możliwe, że łatwiejsze zdobycie kredytu w r. 1927 miało pewien wpływ na to zjawisko.

W celu otrzymania całokształtu analizy środków, jakimi przedsiębiorstwo rozporządza, należy jeszcze omówić stosunek kapitałów obcych do ogółu kapitałów ulokowanych

w przedsiębiorstwie. Bardzo ciekawy byłby bardziej szczegółowy podział długów chociażby tylko według terminu ich płatności, t. j. na długi długoterminowe, jak pożyczki hipoteczne, obligacje i t. p. i krótkoterminowe — weksle, wkłady oszczędnościowe i t. p. Niestety wskutek różnorodności materiałów nie można było tego podziału dokonać. Z chwilą wejścia w życie prawa o spółkach akcyjnych brak ten zostanie wypełniony, gdyż przepisy o rachunkowości, jak już wspominaliśmy, wymagają podziału zobowiązań na długo- i krótkoterminowe.

Jak widzimy z tablicy, dla ogółu spółek akcyjnych wierzyciele w stosunku do sumy bilansowej w roku 1927 stanowią 51,3%, dla spółek rolniczych, górniczych i przemysłowych odsetek ten równa się 42,9%, dla pozostałych 66,3%. W poszczególnych grupach najwyższy odsetek przypada na handel pieniężny (75,7%) i handel towarowy (75,5%). Bardzo zbliżony odsetek (71,4%) posiada przemysł drzewny, następnie składy towarowe i lombardy (68,0%) i przemysł budowlany (63,3%). Powyżej 50% przypada ponadto na przemysł maszynowy i elektrotechniczny, włókienniczy, skórzaný, spożywczy, poligraficzny i transport.

Wysoki odsetek wierzycieli w stosunku do ogółu kapitałów ulokowanych w przedsiębiorstwie świadczy o łatwości uzyskania kredytu i stwierdza pomyślne widoki rozwoju danych gałęzi przemysłu.

Wyraźnie zaznacza się to w przemyśle budowlanym z powodu dużego zapotrzebowania, maszynowym i elektrotechnicznym w związku z racjonalnym rozwojem rolnictwa, elektrotechniki i radja, włókienniczym — z powstaniem nowych gałęzi fabrykacji i t. d.

Rachunek strat i zysków podaje nam wyniki działalności przedsiębiorstwa.

Zebrany materiał został opracowany na zasadzie wyjaśnionej już we wstępie tego działu, przyczem zaznaczyć należy, że otrzymane wyniki określają nam stosunek zysku, względnie straty z roku sprawozdawczego do kapitałów własnych, co uwidocznione jest w następującem zestawieniu. Zysk bilansowy, składający się często z zysku roku operacyjnego plus zyski z lat ubiegłych, nie nadaje się wcale do porównań, które muszą odnosić się do pewnego z góry określonego okresu. Ponadto należy zaznaczyć, że w załączonej tablicy oddzielnie zostały ujęte spółki z zyskiem, a oddzielnie ze stratą:

Zyski i straty spółek akcyjnych krajowych — Profits et pertes des sociétés anonymes polonaises
Tysiące złotych — *Milliers de zlotys* 1927

Grupy — <i>Groupes</i>	Spółki, które wykazały zysk netto <i>S-tés ayant démontré un bénéfice net</i>					Spółki, które wykazały straty <i>S-tés ayant démontré une perte</i>				
	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre de so- ciétés</i>	Kapitały własne <i>Fonds propres</i>	Suma bilanso- wa <i>Total du bilan</i>	Zysk netto <i>Bénéfice net</i>		Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre de so- ciétés</i>	Kapitały własne <i>Fonds propres</i>	Suma bilanso- wa <i>Total du bilan</i>	Strata— <i>Pertes</i>	
				bezwzgl. <i>absol.</i>	‰ kapita- łu włas- nego <i>p. cent des fonds propres</i>				bezwzgl. <i>absol.</i>	‰ kapita- łu włas- nego <i>p. cent des fonds propres</i>
1926	570	1 614 852	4 021 475	97 929	6,1	281	394 771	1 064 457	50 128	12,7
Ogółem—Total . . . 1927	653	2 434 201	5 709 209	167 218	6,9	196	374 275	858 939	25 823	6,9
Razem górnictwo, rolnictwo i prze- mysł <i>Agriculture, mines et industrie</i>	475	1 917 527	3 496 955	122 723	6,4	146	311 411	699 513	21 388	6,9
Rolnictwo i hodowla	7	7 845	11 947	510	6,5	2	450	1 264	81	18,0
Górnictwo	12	333 676	465 799	11 192	3,4	19	144 734	309 624	6 640	4,6
Węgiel kamienny i brunatny	7	228 249	296 202	9 179	4,0	6	32 492	60 254	1 070	3,3
Ropa naftowa i pochodne	4	105 292	168 686	2 011	1,9	9	104 095	220 373	5 024	4,8
Przemysł mineralny	32	61 551	99 890	6 282	10,2	12	13 624	20 176	486	3,6
Cementownie	19	52 162	84 787	5 092	9,8	2	2 144	2 776	40	1,9
Huty szklane	6	5 801	9 698	668	11,5	2	425	1 102	86	20,2
Hutnictwo	13	558 786	835 248	29 091	5,2	2	6 125	15 435	839	13,7
Przemysł metalowy	38	58 200	115 527	5 236	9,0	7	6 760	13 809	844	12,5
„ maszynowy i elektrot.	45	93 788	243 581	8 189	8,7	14	25 928	52 314	1 489	5,7
Elektrotechnika	15	12 484	52 133	1 362	10,9	3	2 796	10 027	793	28,4
Obróbka metali szlachetnych i wy- roby precyzyjne	4	1 303	2 662	165	12,7	2	673	1 668	87	12,9
Przemysł chemiczny	51	109 941	214 564	12 829	11,7	18	24 994	58 544	2 625	10,5
Nawozy sztuczne	4	3 899	7 654	331	8,5	1	4 894	9 564	263	5,4
Wyroby farmaceutyczne i che- miczno-techniczne	11	27 071	47 795	3 661	13,5	6	3 672	10 774	1 032	28,1
Przemysł włókienniczy	71	331 543	699 465	15 562	4,7	13	42 395	95 643	3 612	8,5
„ papierniczy	22	71 846	109 046	12 486	17,4	1	806	1 781	274	34,0
„ skórzany-garbarnie	7	10 070	24 750	208	2,1	4	2 996	11 587	193	6,4
„ drzewny	30	29 473	103 684	2 433	8,3	12	3 992	26 527	690	17,3
Tartaki	3	627	1 885	299	47,7	4	1 588	6 131	456	28,7
Meble	4	5 590	11 554	479	8,6	2	1 386	2 349	114	8,2
Przemysł spożywczy	98	227 329	515 308	16 525	7,3	23	34 280	80 576	2 681	7,8
Cukrownie	34	130 674	322 753	5 268	4,0	4	16 451	43 440	1 145	7,0
Browary i słodownie	17	38 058	79 914	6 335	16,6	2	1 043	2 854	221	21,2
Gorzelnie	4	12 495	16 466	1 184	9,5	1	535	990	16	3,0
Młyny	13	10 418	23 263	891	8,6	4	4 124	7 941	615	14,9
Fabr. czekolady i cukierków	8	8 687	23 137	1 198	13,8	1	147	702	22	15,0
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	15	9 266	19 912	669	7,2	3	1 719	2 673	180	10,5
Futra	1	102	590	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł poligraficzny	11	4 483	9 741	345	7,7	7	888	3 081	548	61,7
„ budowlany	19	8 427	25 831	1 001	11,9	7	1 047	4 811	119	11,4

(dok. — fin)

Grupy — Groupes	Spółki, które wykazały zysk netto <i>S-tés ayant démontré un bénéfice net</i>						Spółki, które wykazały straty <i>S-tés ayant démontré une perte</i>					
	Licz- ba spół- tek	Kapitały własne	Suma bilanso- wa	Zysk netto <i>Bénéfice net</i>			Licz- ba spół- tek	Kapitały własne	Suma bilanso- wa	Strata—Pertes		
	<i>Nom- bre de so- ciétés</i>	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	bezwzgl. <i>absol.</i>	% kapita- łu włas- nego <i>p. cent des fonds propres</i>		<i>Nom- bre de so- ciétés</i>	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	bezwzgl. <i>absol.</i>	% kapita- łu włas- nego <i>p. cent des fonds propres</i>	
Razem pozostałe—Autres entreprises	178	516 674	2 212 254	44 495	8,6		50	62 864	159 426	4 435	7,1	
Gaz, woda i elektryczność	10	103 986	152 303	8 347	8,0		4	2 003	11 640	117	5,8	
Kąpiele, pralnie i łaźnie	4	2 742	3 933	16	0,6		2	405	558	57	14,1	
Handel towarowy	68	46 083	206 321	3 242	7,0		21	5 711	30 487	2 120	37,1	
Syndykaty rolnicze	7	4 066	26 617	189	4,6		4	1 337	9 266	1 020	76,4	
Hotele, jadalnie i mieszkania	6	6 640	11 184	652	9,8		1	600	1 776	175	29,2	
Handel pieniężny	52	176 723	1 577 188	22 199	12,6		6	37 730	86 585	183	0,5	
Składy towarowe i lombardy	4	4 568	18 086	685	15,0		4	961	1 710	99	10,3	
Ubezpieczenia	14	29 566	53 192	1 609	5,4		2	3 799	7 815	488	12,8	
Komunikacje i telefon	12	137 086	162 937	6 852	5,0		6	9 552	15 846	1 151	12,0	
Koleje parowe	4	23 455	27 016	582	2,5		3	5 460	8 148	68	1,2	
Tramwaje elektryczne	2	7 287	8 950	274	3,8		—	—	—	—	—	
Transport	5	5 619	16 700	605	10,8		1	92	138	12	13,0	
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—		3	2 011	2 871	33	1,6	
Inne	3	3 661	10 410	288	7,9		—	—	—	—	—	

Note. Voir la traduction française à la page 1331 et 1332.

Porównania danych za rok 1927 z danymi roku 1925 i 1926 wykazują znaczny wzrost spółek, które zakończyły rok obrachunkowy z wynikiem dodatnim i odpowiednio zmniejszenie odsetka spółek ze stratą. Należy przytem zaznaczyć, że spółki, które nie wykazały ani zysku netto, ani straty, zostały zaliczone do spółek z zyskiem zgodnie z zasadą, że niezarobione odsetki nie można uważać za stratę.

Suma zysku w 1927 r. jest przeszło 6 razy wyższa od sumy strat; w ogólnym więc obliczeniu wszystkie spółki posiadały zysk, sięgający 141,4 milionów złotych. Porównanie z latami poprzednimi wykazuje znaczną poprawę, gdyż w roku 1926 w ten sam sposób dokonane obliczenia dają 47,8 mil. złotych zysku, a w r. 1925—nawet 47,4 mil. złotych straty. Spółki rolnicze, górnicze i przemysłowe mają w roku 1927 sumę zysku przeszło 5 razy wyższą od sumy strat, pozostałe przeszło 10 razy. Na pierwsze w ogólnym obliczeniu przypadnie zysku 101,3 milionów złotych, na drugie 40,1 mil.

Odsetek zysku netto w stosunku do kapitałów własnych stopniowo wzrasta od r. 1925, w którym równał się 4,7%, w 1926 wynosi 6,1%, a w 1927—6,9%. Strata w stosunku do kapitałów własnych wyrażała się w r. 1925 odsetkiem 11,7%, w 1926 r. nastąpiła zwyżka na 12,7%, lecz w 1927 z zadowoleniem mo-

żemy stwierdzić prawie dwukrotne obniżenie odsetka na 6,9%.

Przeżywany kryzys w roku 1925 i poprawa położenia gospodarczego Polski począwszy od połowy roku 1926, znalazły potwierdzenie również w działalności spółek akcyjnych.

Przechodzimy teraz do przejrzania wyników działalności spółek akcyjnych w poszczególnych grupach. Liczba spółek, które wykazały zysk, jest większa od liczby spółek ze stratami we wszystkich grupach, z wyjątkiem górnictwa, na co się składa przewaga spółek naftowych ze stratami, następnie składów towarowych i lombardów, gdzie liczba spółek z zyskiem i ze stratą jest jednakowa i instytucji społecznych, naukowych i kulturalnych, gdzie wogóle nie mamy spółek z zyskiem. Ponadto mniejszą liczbę spółek z zyskiem znajdujemy w podgrupie—tartaki. Mniejsze kapitały własne posiadają spółki z zyskiem w podgrupie nawozy sztuczne i tartaki, w pozostałych, pomijając instytucje społeczne, kulturalne i naukowe, mamy wszędzie przewagę w spółkach, które zakończyły rok obrachunkowy z wynikiem dodatnim. Zysk w liczbach bezwzględnych niższy jest w przemyśle poligraficznym, w grupie kąpiele, łaźnie i pralnie, chociaż liczba spółek z zyskiem była wyższa. Poza

tem niższą sumę zysku wykazuje ropa naftowa i tartaki, gdzie spółki ze stratą mają przewagę. Grupy instytucje społeczne, naukowe i kulturalne nie bierzemy pod uwagę.

Stosunek zysku netto do kapitałów własnych daje nam pojęcie o ogólno-gospodarczej rentowności przedsiębiorstw¹.

Przeciętna zysku netto w stosunku do kapitałów własnych (6,9%) nie jest jeszcze wysoka, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że tylko część tego zysku zostaje użyta na dywidendę, reszta idzie na kapitał zapasowy, specjalne fundusze rezerwowe, tantiemy i remuneracje dla pracowników i t. d. Wobec powyższego nawet 10% nie można uważać za duży odsetek. Powyżej 10% zysku netto w stosunku do kapitałów własnych wykazały następujące grupy: przemysł mineralny, obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne, przemysł chemiczny, papierniczy, budowlany, poza tem handel pieniężny, składy towarowe, lombardy i transport. Najwyższy odsetek posiada przemysł papierniczy (17,4%). W podgrupie przemysłu drzewnego — tartakach — mamy jeszcze wyższy odsetek, bo 47,7%, jest on jednak spowodowany bardzo niskimi

kapitałami własnymi w tych przedsiębiorstwach. Wysokie również odsetki spotykamy w podgrupach przemysłu spożywczego: browary i słodownie (16,6%), cukrownie (14,0%).

Najwyższy odsetek straty netto w stosunku do kapitałów własnych znajdujemy w przemyśle poligraficznym (61,7%), handlu towarowym (37,1%), przemyśle papierniczym (34,0%) i w grupie hotele, jadłodajnie i mieszkania (29,2%). Ponadto w 13 grupach mamy odsetek wyższy od 10%, więc chociaż ogólna przeciętna dla roku 1927 nie była duża, w poszczególnych grupach mamy znaczne wahania, przy czem spółki z wysokim odsetkiem straty w stosunku do kapitałów własnych stanowią przeważającą liczbę. W podgrupach wybitnie wysoki odsetek spotykamy w syndykatach rolniczych (76,4%).

Kapitał, zyski i straty spółek akcyjnych, obliczone przeciętnie na 1 spółkę, charakteryzują nam wpływ wielkości kapitałów własnych, jak również ustosunkowania tych kapitałów do sumy bilansowej, na wyniki działalności spółek.

Odpowiednie obliczenia znajdujemy w następującem zestawieniu:

Kapitał, zyski i straty spółek akcyjnych krajowych
Capitaux, profits et pertes des sociétés anonymes polonaises

Przeciętnie na 1 spółkę — Moyennes par société

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

G r u p y	Spółki, które wykazały zysk netto <i>Sociétés ayant démontré un bénéfice net</i>			Spółki, które wykazały straty <i>Sociétés ayant démontré une perte</i>			G r o u p e s
	Kapitał własny	Suma bilansowa	% kapitału własnego do sumy bilansowej	Kapitały własne	Suma bilansowa	% kapitału własnego do sumy bilansowej	
	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	<i>fonds propres p. cent du total du bilan</i>	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	<i>Fonds propres p. cent du total du bilan</i>	
1926	1 833	7 055	26,0	1 405	3 788	37,1	1926
Ogółem 1927	3 728	8 748	42,6	1 912	4 388	43,6	1927 Total
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł	4 037	7 366	54,8	2 135	4 795	44,5	Agriculture, mines et industrie
Rolnictwo i hodowla	1 121	1 707	65,7	225	632	35,6	Agriculture et élevage
Górnictwo	28 056	38 816	72,3	7 618	16 428	46,4	Mines
Węgiel kamienny i brunatny	32 607	42 314	77,1	5 415	10 042	53,9	Houille et lignite
Ropa naftowa i pochodne	26 323	42 171	62,4	11 566	24 486	47,2	Pétrole et dérivés
Przemysł mineralny	1 923	3 122	61,6	1 135	1 681	67,5	Industrie des minéraux
Cementownie	2 745	4 462	61,5	1 072	1 388	77,2	Usines à ciment
Huty szklane	967	1 617	59,8	213	551	38,7	Verreries
Hutnictwo	42 983	64 250	66,9	3 063	7 718	39,7	Métallurgie
Przemysł metalowy	1 532	3 040	50,4	966	1 973	49,0	Industrie des métaux
" maszynowy i elektro-techniczny	2 084	5 413	38,5	1 852	3 737	49,6	Industrie des machines et électrotechnique
Elektrotechnika	832	3 476	23,9	932	3 342	27,9	Électrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	326	666	48,9	337	834	40,4	Métaux précieux et articles de précision

(dok.—fin)

G r u p y	Spółki, które wykazały zysk netto <i>Sociétés ayant démon- tré un bénéfice net</i>			Spółki, które wykazały straty <i>Sociétés ayant démon- tré une perte</i>			G r o u p e s
	Kapitał własny	Suma bilan- sowa	% kapitału własnego do sumy bilansowej	Kapi- tały własne	Suma bilan- sowa	% kapi- tału włas- nego do sumy bi- lansowej	
	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	<i>fonds pro- pres p. cent du total du bilan</i>	<i>Fonds propres</i>	<i>Total du bilan</i>	<i>Fonds propres p. cent du total du bilan</i>	
Przemysł chemiczny	2 156	4 207	51,2	1 389	3 252	42,7	Industrie chimique
Nawozy sztuczne	975	1 914	50,9	4 894	9 564	51,2	Engrais artificiels
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno-techniczne	2 461	4 345	56,6	612	1 796	34,1	Produits pharmaceutiques et pour usage technique
Przemysł włókienniczy	4 670	9 852	47,4	3 261	7 357	44,3	Industrie textile
„ papierniczy	3 266	4 957	65,9	806	1 781	45,3	„ du papier
„ skórzany-garbarnie	1 275	3 222	39,6	1 084	3 401	31,9	Industrie des peaux et des cuirs—tanneries
„ drzewny	982	3 456	28,4	333	2 211	15,1	Industrie du bois
Tartaki	209	628	33,3	397	1 533	25,9	Scieries
Meble	1 398	2 889	48,4	693	1 174	59,0	Fabrique de meubles
Przemysł spożywczy	2 319	5 258	44,1	1 490	3 503	42,5	Industrie alimentaire
Cukrownie	3 843	9 493	40,5	4 113	10 860	37,9	Sucreries
Browary i słodownie	2 238	4 701	47,6	522	1 017	51,3	Brasseries et malteries
Gorzelnie	3 124	4 117	75,9	535	990	54,0	Distillerie
Młyny	801	1 789	44,8	1 031	1 985	51,9	Meuneries
Fabr. czekolady i cukierków	1 086	2 892	37,7	147	702	20,9	Fabrique du chocolat et des bonbons
Przemysł odzieżowy i galan- teryjny	618	1 327	46,6	573	891	64,3	Industrie du vêtement
Futra	102	590	17,3	—	—	—	Fourrures
Przemysł poligraficzny	408	886	46,0	127	440	28,9	Industrie polygraphique
„ budowlany	444	1 360	32,6	150	687	21,8	Industrie de la construction
Razem pozostałe	2 903	12 428	23,4	1 257	3 189	39,4	Autres entreprises
Gaz, woda i elektryczność	10 399	15 230	68,3	501	2 910	17,2	Gaz, eau électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	686	983	69,8	203	279	72,8	Bains, blanchisseries etc.
Handel towarowy	678	3 034	22,3	272	1 452	18,7	Commerce de marchandises
Syndykaty rolnicze	581	3 802	15,3	334	2 317	14,4	Syndicats agricoles
Hotele, jadalnie i mieszkania	1 107	1 864	59,4	600	1 776	33,8	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny	3 399	30 330	11,2	6 288	14 431	43,6	Commerce d'effets
Składy towarowe i lombardy	1 142	4 522	25,3	240	428	56,1	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	2 112	3 799	55,6	1 900	3 908	48,6	Assurances
Komunikacje i telefon	11 423	13 578	84,1	1 592	2 641	60,3	Communications, et téléphones
Koleje parowe	5 864	6 754	86,8	1 820	2 716	67,0	Chemins de fer
Tramwaje elektryczne	3 644	4 475	81,4	—	—	—	Tramways électriques
Transport	1 124	3 340	33,7	92	138	66,7	Transport
Instytucje, społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	670	957	70,0	Institutions scientifiques et sociales
Inne	1 220	3 470	35,2	—	—	—	Autres

Przeciętny kapitał na 1 spółkę w r. 1927 w spółkach, które wykazały zyski, równa się 3728 tys. złotych, a w spółkach ze stratami—1912 tys. złotych. Stąd wniosek, że spółki posiadające większy kapitał miały zyski i odwrotnie straty wykazały spółki z małym kapitałem. Obliczony przeciętny kapitał należy brać z pewnem zastrzeżeniem, gdyż na ogólną sumę mogą wpływać dodatnio spółki posiadające wybitnie wysokie kapitały własne, jak np. w hutnictwie, w grupie gaz, woda i elektryczność, komunikacje i inne.

Odsetek wyrażający stosunek kapitałów własnych do sumy bilansowej, przypadający przeciętnie na 1 spółkę, w spółkach, które wykazały zysk stanowi 42,6%, w spółkach ze stratą—43,6%. Ponieważ różnica jest nieznaczna możemy sądzić, że wszystkie spółki w roku 1927 w jednakowym stopniu udawały się na drogę kredytu, na wyniki działalności natomiast miały wpływ zupełnie niezależne od tego przyczyny, jak np. umiejętne prowadzenie przedsiębiorstwa i t. p.

W latach 1925 i 1926 tego rodzaju wyliczenia przeciętnie na 1 spółkę prowadziły do zupełnie odmiennych wniosków. Odsetek kapitałów własnych do sumy bilansowej w roku 1925 w spółkach z zyskiem wynosił 53,8%, a w spółkach ze stratą — 45,2%, w 1926 roku natomiast mamy odwrotne zjawisko: niższy odsetek w spółkach z zyskiem, a wyższy w spółkach ze stratą. Na podstawie tych danych można przypuszczać, że w roku 1925 spółki, które miały wyższy kapitał własny, a mniej udawały się na drogę kredytu, co wymagało płacenia wysokich odsetków za wypożyczone kapitały, wykazały lepsze rezultaty swej działalności. W 1926 roku, sądząc ze stosunku kapitałów własnych do sumy bilansowej, spółki z zyskiem posiadały większy odsetek wierzytelności, które jednak ujemnie nie wpłynęły na ostateczne wyniki działalności.

Analiza poszczególnych grup wykazuje nam zbieżność pomiędzy 1) dodatnim wynikiem działalności, 2) wysokością kapitałów własnych i 3) ustosunkowaniem tych kapitałów do ogółu kapitałów użytych w przedsiębiorstwie w 17 grupach. W 6 mamy zbieżność pomiędzy pierwszymi dwiema cechami,

a rozbieżność w stosunku do trzeciej. W 1 — zbieżność pomiędzy pierwszą a trzecią, rozbieżność w stosunku do drugiej. W 1 — rozbieżność pomiędzy dodatnim wynikiem działalności, a wysokością kapitałów własnych i ustosunkowaniem tych kapitałów do sumy bilansowej — jest to handel pieniężny, gdzie operowanie kapitałem obcym daje lepsze wyniki. W dwóch grupach mamy tylko spółki z zyskiem, a w jednej tylko ze stratą, dlatego nie weszły one do porównania.

Naogół możemy stwierdzić, że spółki przemysłowe wykazały przeważnie zbieżność pomiędzy wyżej wymienionymi cechami, co dowodzi dodatniego wpływu wysokości kapitałów własnych na wyniki działalności przedsiębiorstwa.

Ponieważ przeciętna dla grup nie charakteryzuje nam dostatecznie różnego ustosunkowania zysku netto w stosunku do kapitałów własnych spółki, opracowaliśmy bardziej szczegółowe zestawienie ilustrujące nam ustosunkowanie tych dwóch pozycji w obrębie każdej grupy oddzielnie.

Zestawienie to przedstawia się w następujący sposób:

Zysk netto w stosunku do kapitałów własnych — Bénéfice net par rapport aux fonds propres

Liczba spółek — Nombre de sociétés

1927

G r u p y	Ogółem Total	W odsetkach — Proportions p. cent							
		do jusqu'à	2—4	4—6	6—8	8—10	10—20	20—30	powyżej au-dessus de
		2							30
1925 %	519 100,0	163 31,3	74 14,3	73 14,1	51 9,8	38 7,3	80 15,4	22 4,3	18 3,5
Ogółem — Total 1927	601 100,0	147 24,5	67 11,1	70 11,6	50 8,3	45 7,5	132 22,0	49 8,2	41 6,8
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł	475	123	49	50	41	34	107	37	34
<i>Agriculture, mines et industrie</i> %	100,0	25,9	10,3	10,5	8,6	7,2	22,5	7,8	7,2
Rolnictwo i hodowla	7	4	1	—	1	—	—	—	1
Górnictwo	12	6	2	1	1	—	—	2	—
Węgiel kamienny i brunatny	7	3	1	1	1	—	—	1	—
Ropa naftowa i pochodne	4	2	1	—	—	—	—	1	—
Przemysł mineralny	32	5	4	5	2	2	9	3	2
Cementownie	19	3	3	3	2	1	3	2	2
Huty szklane	6	1	1	1	—	—	3	—	—
Hutnictwo	13	6	2	—	2	—	2	—	1
Przemysł metalowy	38	8	4	3	3	4	12	—	4
„ maszynowy i elektrotechniczny . .	45	10	5	3	5	5	10	3	4
Elektrotechnika	15	2	2	—	2	3	4	1	1
Obróbka metali szlachetn. i wyroby precyzyjne	4	1	—	—	2	—	—	1	—
Przemysł chemiczny	51	6	3	6	6	2	19	7	2
Nawozy sztuczne	4	1	—	—	—	1	1	1	—
Wyroby farmaceutyczne i chem.-techniczne	11	—	1	3	1	—	3	2	1
Przemysł włókienniczy	71	22	8	12	7	7	10	3	2
„ papierniczy	22	2	3	2	—	2	10	1	2
„ skórzany—garbarnie	7	4	—	1	1	—	1	—	—

(dok.—fin)

G r u p y	Ogółem Total	W odsetkach — Proportions p. cent							
		do jusqu'à 2	2—4	4—6	6—8	8—10	10—20	20—30	powyżej au-dessus de 30
Przemysł drzewny	30	4	3	3	2	2	10	2	4
Tartaki	3	—	—	—	—	—	1	1	1
Meble	4	—	—	1	1	1	1	—	—
Przemysł spożywczy	98	34	12	10	5	7	16	8	6
Cukrownie	34	15	5	3	3	1	4	1	2
Browary i słodownie	17	3	1	3	1	3	4	1	1
Gorzelnie	4	2	—	—	—	—	—	1	1
Młyny	13	2	1	2	1	1	4	2	—
Fabryki czekolady i cukierków	8	1	1	2	—	1	1	1	1
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	15	3	2	2	1	1	—	2	4
Futra	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł poligraficzny	11	4	—	1	1	1	3	1	—
„ budowlany	19	4	—	1	2	1	5	4	2
Razem pozostałe	126	24	18	20	9	11	25	12	7
<i>Autres entreprises</i> %	100,0	19,1	14,3	15,9	7,1	8,7	19,8	9,5	5,6
Gaz, woda i elektryczność	10	3	—	2	2	1	1	1	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	4	1	3	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	68	13	8	7	3	5	18	10	4
Syndykaty rolnicze	7	2	1	—	—	—	4	—	—
Hotele, jadalnie i mieszkania	6	—	1	1	1	—	2	1	—
Składy towarowe i lombardy	4	—	1	1	—	1	—	—	1
Ubezpieczenia	14	5	1	2	3	3	—	—	—
Komunikacje i telefon	12	1	4	4	—	—	3	—	—
Koleje parowe	4	1	1	1	—	—	1	—	—
Tramwaje elektryczne	2	—	1	1	—	—	—	—	—
Transport	5	1	—	2	—	—	—	—	2
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	3	—	—	1	—	1	1	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1337 et 1338.

Porównanie z wynikami roku 1925 wykazuje dla ogółu spółek zmniejszenie liczby spółek posiadających mały zysk netto w stosunku do kapitałów własnych. Dopiero od grupy 8—10% mamy stały wzrost. Zsumowanie odsetka w ostatnich trzech grupach w roku 1925 daje nam 23,2%, w roku 1927 natomiast 37,0%. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych mamy to samo zjawisko, tylko wzrost zaczyna się od grupy 10—20%, w pozostałych natomiast żadnej prawidłowości ustalić nie można.

W poszczególnych grupach np. przemyśle papierniczym, który wykazał najwyższy odsetek zysku netto (17,4%) w stosunku do kapitałów własnych, daje się stwierdzić zależność wysokości osiągniętego zysku od rodzaju przemysłu, gdyż w odpowiedniej grupie (od 10—20%) mamy 10 spółek na 22, pozostałe 12 mniej więcej równomiernie zostały rozrzucone pomiędzy resztą grup. Natomiast 4 spółki grupy kąpiele, pralnie i łaźnie, gdzie odsetek zysku netto do kapitałów własnych wynosił tylko 0,6%, znalazły się w dwóch pierwszych grupach (do 4%).

W celu scharakteryzowania w jakim stosunku znajdują się wyniki działalności spółek akcyjnych do obrotu, zostały sporządzone dwa zestawienia, oddzielnie dla spółek z zyskiem i oddzielnie ze stratą, przyczem dla pierwszych za obrót brane były wszystkie wpływy, t. j. strona zysków w rachunku strat i zysków, dla drugich — wszystkie straty czyli strona strat minus czysty zysk (koszty produkcji). Naturalnie obliczenia zostały dokonane tylko dla tych spółek, które nadesłały rachunek strat i zysków brutto. Należy również zaznaczyć, że spółki, które nie miały ani zysku, ani straty, zostały zaliczone do najniższej grupy spółek z zyskiem.

Tablice te wykazują ustosunkowanie wyników dodatnich i ujemnych do obrotu, przyczem mamy tylko ostateczne rezultaty, gdyż ten sam wynik może być otrzymany przy różnym odsetku zysków względnie strat do poszczególnego obrotu.

Dane dla spółek z zyskiem zawarte są w następującej tablicy:

Zysk netto w odsetkach obrotu — Bénéfice net en proportion p. cent du chiffre d'affaires

Liczba spółek — Nombre de sociétés

1927

Grupy — Groupes	Ogółem Total	W odsetkach — Proportions p. cent							Powyżej Au-dessus de 20
		0—2	2—4	4—6	6—8	8—10	10—15	15—20	
1925 %	194 100,0	65 33,5	26 13,4	23 11,9	13 6,7	11 5,7	21 10,8	15 7,7	20 10,3
Ogółem—Total 1927	269	95	41	41	25	9	31	16	11
%	100,0	35,3	15,2	15,2	9,3	3,0	12,0	6,0	4,0
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł	235	88	39	38	22	7	22	10	9
<i>Agriculture, mines et industrie</i>	%	100,0	37,5	16,6	16,2	9,4	3,0	9,3	4,0
Rolnictwo i hodowla	3	3	—	—	—	—	—	—	—
Górnictwo	6	2	1	1	—	1	1	—	—
Węgiel kamienny i brunatny	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Ropa naftowa i pochodne	4	1	1	—	—	1	1	—	—
Przemysł mineralny	16	3	2	3	2	1	3	—	2
Cementownie	10	1	2	2	1	1	1	—	2
Huty szklane	4	2	—	1	—	—	1	—	—
Hutnictwo	3	2	—	1	—	—	—	—	—
Przemysł metalowy	21	7	4	4	3	1	1	—	1
" maszynowy i elektrotechniczny . . .	16	5	2	4	2	—	2	—	1
Elektrotechnika	4	1	—	1	—	—	1	—	1
Obróbka metali szlachetn. i wyroby precyzyjne	3	1	—	—	—	—	2	—	—
Przemysł chemiczny	22	4	5	4	3	—	2	3	1
Nawozy sztuczne	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Wyroby farmaceut. i chemiczno-techniczne	4	—	1	—	—	—	1	1	1
Przemysł włókienniczy	30	16	5	2	5	—	2	—	—
" papierniczy	12	2	2	3	1	2	1	—	1
" skórzany	4	3	1	—	—	—	—	—	—
" drzewny	8	1	1	4	1	—	—	—	1
Tartaki	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Meble	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Przemysł spożywczy	76	35	12	12	3	1	7	5	1
Cukrownie	30	16	6	6	1	—	1	—	—
Browary i słodownie	14	3	2	3	2	—	2	2	—
Gorzelnie	4	2	—	—	—	—	—	1	1
Młyny	10	4	—	2	—	—	3	1	—
Fabr. czekolady i cukierków	4	2	2	—	—	—	—	—	—
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	4	1	1	—	—	—	—	1	1
" poligraficzny	7	3	2	—	2	—	—	—	—
" budowlany	4	—	1	—	—	1	1	1	—
Razem pozostałe — Autres entreprises	34	7	2	3	3	2	9	6	2
%	100,0	20,6	5,9	8,8	8,8	5,9	20,6	23,5	5,9
Gaz, woda i elektryczność	6	1	1	—	—	—	—	3	1
Kąpiele, pralnie i łaźnie	2	2	—	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	11	2	—	2	2	—	4	—	1
Hotele, jadalnie i mieszkania	2	—	—	—	—	—	2	—	—
Składy towarowe i lombardy	2	—	—	—	—	—	—	2	—
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon	10	1	1	1	1	2	3	1	—
Koleje parowe	3	—	—	—	1	1	1	—	—
Tramwaje elektryczne	2	1	—	1	—	—	—	—	—
Transport	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1337 et 1338.

Największy odsetek spółek mamy w grupie do 2%, przyczem jest on nawet wyższy w roku 1927 niż w roku 1925, gdzie równał się 33,5%. W następnych grupach mamy zmniejszenie, tylko grupa 10—15% w obu latach wykazuje znaczny wzrost w porównaniu z sąsiednimi. Jeżeli odsetek od 10% będzie-

my uważali za wysoki, to wyniki roku 1927 wyrażą się dużo mniejszym odsetkiem niż dla roku 1925, w którym będzie on się równał 28,8%, gdy tymczasem w roku 1927—22,0%. W roku 1927 jeszcze częstszym jest taki typ przedsiębiorstwa, gdzie odsetek zysku netto do obrotu jest nieznaczny. Spółki rolnicze,

górnictwa i przemysłowe wykazują tę samą tendencję, podobnie jak i w roku 1925. W pozostałych spółkach natomiast wysoki odsetek w stosunku do obrotu jest częstszym zjawiskiem. W ostatnich trzech grupach otrzymany przez zsumowanie odsetek jest wyższy niż w roku 1925, gdyż równa się 50%, gdy w roku 1925 wynosił 41,1%.

Możemy więc powiedzieć, że w spółkach przemysłowych przeważał niski odsetek, a w pozostałych wysoki.

Jak już wspominaliśmy, podobne obliczenia były dokonane i dla spółek, które zakończyły rok obrachunkowy z ujemnym wynikiem. Jednak w tym wypadku, ponieważ strata jest wogóle zjawiskiem nienormalnym, odsetek strat do obrotu może nam charakteryzować tylko przypadkowe ustosunkowanie w zależności od kierownictwa, zmiennych koniunktur i t. p., nie można więc uważać je za typowe dla danej gałęzi przemysłu.

Odpowiednie dane znajdujemy w następującej tablicy:

Strata netto w odsetkach obrotu — Perte nette en proportion p. cent du chiffre d'affaires
Liczba spółek — *Nombre de sociétés* 1927

G r u p y	Ogółem Total	W odsetkach — <i>Proportions p. cent</i>							
		0—2	2—4	4—6	6—8	8—10	10—15	15—20	powyżej <i>au-dessus de</i> 20
Ogółem — Total 1925	147	22	15	18	6	8	11	8	59
%	100,0	15,0	10,2	12,3	4,1	5,4	7,5	5,4	40,1
Ogółem — Total 1927	84	14	8	9	9	4	11	3	26
%	100,0	16,7	9,5	10,7	10,7	4,8	13,1	3,6	30,9
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł	68	11	6	8	5	4	9	2	23
<i>Agriculture, mines et industrie</i> %	<i>100,0</i>	<i>16,2</i>	<i>8,8</i>	<i>11,8</i>	<i>7,4</i>	<i>5,9</i>	<i>13,2</i>	<i>2,9</i>	<i>33,8</i>
Rolnictwa i hodowla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Górnictwo	8	1	1	—	—	1	2	1	2
Węgiel kamienny i brunatny	2	1	—	—	—	—	1	—	—
Ropa naftowa i pochodne	5	—	—	—	—	1	1	1	2
Przemysł mineralny	5	1	1	1	2	—	—	—	—
Huty szklane	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Hutnictwo	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł metalowy	4	—	—	—	—	—	—	1	3
„ maszynowy i elektrotechniczny	5	1	1	1	—	—	1	—	1
Obróbka metali szlachetn. i wyroby precyzyjne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł chemiczny	9	—	1	1	1	—	2	—	4
Nawozy sztuczne	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Wyroby farmaceutyczne i chem.-techniczne	5	—	2	1	—	—	1	—	1
Przemysł włókienniczy	2	1	—	—	—	—	1	—	—
„ papierniczy	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ skórzany—garbarnie	2	—	1	—	—	—	—	—	1
„ drzewny	8	2	—	2	1	—	2	—	1
Tartaki	3	—	—	1	—	—	1	—	1
Meble	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł spożywczy	17	3	1	3	1	1	—	—	8
Cukrownie	4	1	—	1	1	1	—	—	—
Browary i słodownie	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Młyny	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Fabryki czekolady i cukierków	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ poligraficzny	3	—	—	—	—	2	—	—	1
„ budowlany	3	1	—	—	—	—	1	—	1
Razem pozostałe	16	3	2	1	4	—	2	1	3
<i>Autres entreprises</i> %	<i>100,0</i>	<i>18,8</i>	<i>12,5</i>	<i>6,2</i>	<i>25,0</i>	<i>—</i>	<i>12,5</i>	<i>6,2</i>	<i>18,8</i>
Gaz, woda i elektryczność	3	1	—	1	1	—	—	—	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Handel towarowy	7	—	1	—	2	—	1	1	2
Syndykaty rolnicze	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Hotele, jadalnie i mieszkania	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Składy towarowe i lombardy	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon	5	2	1	—	—	—	1	—	1
Koleje parowe	3	1	1	—	—	—	1	—	—
Transport	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Note: Voir la traduction française à la page 1337 et 1338.

Porównanie z rokiem 1925 nie wykazuje dla ogółu spółek ani prawidłowego zwiększenia, ani zmniejszenia odsetka spółek ze stratami w stosunku do obrotu. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych możemy zaobserwować nieznaczne obniżenie się liczby spółek z niskim odsetkiem straty w stosunku do obrotu, w grupie spółek pozostałych natomiast odsetek ten wzrasta.

Prowadzenie przedsiębiorstwa wymaga oprócz kapitału własnego udziału kapitału obcego, który pobierając pewne odsetki, może tem samem wpływać na zmniejszenie zysków, względnie powiększenie strat osiągniętych z działalności przedsiębiorstwa, a więc może wpływać na przedstawienie w gorszym świetle wyników działalności danego przedsiębiorstwa.

Obliczenie t. zw. ogólnej rentowności gospodarczej spółek akcyjnych, o której była mowa wyżej, polegało na określeniu stosunku rocznego zysku netto do kapitałów własnych, wobec tego nie przedstawiało rzeczywistej opłacalności przedsiębiorstwa.

W celu sprostowania powyższych obliczeń należy wprowadzić do obliczeń odsetki i prowizje płacone od użytych w przedsiębiorstwie kapitałów obcych. Obliczenia były dokonywane w następujący sposób: w spółkach, które wykazały zysk netto, dodawano

do tego zysku sumę odsetków i prowizyj, podawanych w stratach w rachunku strat i zysków; przy spółkach, które zakończyły rok obrachunkowy z wynikiem ujemnym, postępowano w dwojaki sposób, zależnie od tego czy strata netto była wyższa, czy też wyższa była od niej suma zapłaconych odsetków i prowizyj. W wypadku pierwszym odejmowano od straty sumę zapłaconych odsetków i prowizyj w celu ujawnienia rzeczywistej wysokości straty, w wypadku drugim odejmowano od odsetków i prowizyj stratę i otrzymywano tą drogą zysk z roku sprawozdawczego.

Na tem polega obliczenie sprostowanej rentowności gospodarczej spółek akcyjnych, która wyraża się w stosunku poprawionego wyniku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie¹.

Należy jeszcze zaznaczyć, że liczba spółek podanych w następujących dwóch tablicach jest niższa od uwzględnionej w zestawieniach, gdzie obliczany był stosunek zysku, wzgl. straty netto do obrotu, gdyż nie wszystkie spółki podały odsetki i prowizje zapłacone jako oddzielną pozycję w rachunku strat i zysków.

Dane dla spółek, które zakończyły rok z wynikiem ujemnym zawarte są w następującym zestawieniu:

Zysk netto oraz procenty i prowizje bankowe zapłacone w stosunku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie w spółkach, które miały straty

Bénéfice net, intérêts et commissions de banque payés en proportion p. cent du capital d'exploitation dans les sociétés qui avaient des pertes

Liczba spółek — *Nombre de sociétés*

1927

G r u p y — G r o u p e s	Liczba spółek — <i>Nombre de sociétés ayant démontré</i>										
	Ogółem <i>Total</i>	ze stratą — <i>une perte</i>					z zyskiem — <i>un bénéfice</i>				
		razem <i>ensemble</i>	do <i>jusqu'à</i> 2%	2%—6%	6%—10%	powyżej <i>au-dessus de</i> 10%	razem <i>ensemble</i>	do <i>jusqu'à</i> 2%	2%—6%	6%—10%	powyżej <i>au-dessus de</i> 10%
1925 %	143 100,0	76 53,1	23 16,0	22 15,4	15 10,5	16 11,2	67 46,9	21 14,7	32 22,4	10 7,0	4 2,8
Ogółem—Total . . . 1927 %	67 100,0	29 43,3	9 13,4	7 10,5	9 13,4	4 6,0	38 56,7	14 20,9	14 20,9	6 8,9	4 6,0
Razem górnictwo, rolnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i> %	56 100,0	27 48,2	8 14,3	6 10,7	9 16,1	4 7,1	29 51,8	11 19,7	12 21,4	2 3,6	4 7,1
Rolnictwo i hodowla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Górnictwo	7	4	2	1	1	—	3	1	1	—	1
Węgiel kamienny i brunatny .	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Ropa naftowa i pochodne . . .	4	2	—	1	1	—	2	1	—	—	1
Przemysł mineralny	4	2	1	1	—	—	2	1	1	—	—
Huty szklane	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hutnictwo	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Przemysł metalowy	3	2	—	—	1	1	1	1	—	—	—
„ maszynowy i elektrotechn.	4	2	1	1	—	—	2	2	—	—	—

(dok.—fin)

Grupy — <i>G r o u p e s</i>	Liczba spółek — <i>Nombre de sociétés ayant démontré</i>										
	Ogółem <i>Total</i>	ze stratą — <i>une perte</i>					z zyskiem — <i>un bénéfice</i>				
		razem <i>ensem- ble</i>	do <i>jusqu' à</i> 2%	2%—6%	6%—10%	powyżej <i>au-des- sus de</i> 10%	razem <i>ensem- ble</i>	do <i>jusqu' à</i> 2%	2%—6%	6%—10%	powyżej <i>au-des- sus de</i> 10%
Obróbka metali szlachetnych i wy- roby precyzyjne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przemysł chemiczny	7	3	1	—	1	1	4	1	2	—	1
Nawozy sztuczne	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Wyroby farmaceutyczne i che- miczno-techniczne	5	3	1	—	1	1	2	1	—	—	1
Przemysł włókienniczy	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
" papierniczy	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
" skórzany—garbarnie	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
" drzewny	6	2	2	—	—	—	4	—	3	1	—
Tartaki	3	1	1	—	—	—	2	—	2	—	—
Meble	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Przemysł spożywczy	16	6	1	2	3	—	10	3	4	1	2
Cukrownie	4	—	—	—	—	—	4	2	2	—	—
Browary i słodownie	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Młyny	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Fabr. czekolady i cukierków . .	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" poligraficzny	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—
" budowlany	3	2	—	1	1	1	1	1	—	—	—
Razem pozostałe — <i>Autres entreprises</i>	11	2	1	1	—	—	9	3	2	4	—
%	100,0	18,2	9,1	9,1	—	—	81,8	27,3	18,2	36,3	—
Gaz, woda i elektryczność	2	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
Handel towarowy	4	1	—	1	—	—	3	—	1	2	—
Syndykaty rolnicze	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hotele, jadalnie i mieszkania . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Składy towarowe i lombardy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon	4	1	1	—	—	—	3	3	—	—	—
Koleje parowe	3	1	1	—	—	—	2	2	—	—	—
Transport	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Note. Voir la traduction française à la page 1337 et 1338.

Na 67 spółek, które wykazały w roku 1927 stratę w bilansie, 29 t. j. 43,3% miało rzeczywiście stratę, a 38 t. j. 56,7% po uskutecznieniu obliczeń, o których mówiliśmy, wykazało zysk. Porównanie z rokiem 1925 wskazuje na wzrost liczby spółek, których wyniki okazały się dodatnie z 46,9% na 56,7%. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych odsetek tych spółek również wzrasta (z 47,7%—51,8%), w pozostałych spółkach wzrost jest jeszcze silniejszy (z 44,1%—81,8%).

W większości grup możemy stwierdzić, że połowa, a nawet więcej niż połowa

spółek, które w bilansie wykazały straty, przeszła do spółek z zyskiem. Szczególnie rzuca się to w oczy w grupie spółek pozostałych. Rok 1927 zaznaczył się naogół łatwiejszem uzyskaniem kredytu, lecz odsetki płacone za wypożyczony kapitał w wielu wypadkach były wyższe od odsetków uzyskanych z działalności przedsiębiorstwa.

Dla spółek, których rok obrachunkowy zakończony został z zyskiem, opracowano analogiczną tablicę:

Zysk oraz procenty i prowizje bankowe zapłacone w stosunku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie,
w spółkach, które miały zysk

Bénéfice ainsi que intérêts et commissions de banque payés en proportion p. cent du capital d'explo-
tation dans les sociétés qui avaient des bénéfices

Liczba spółek — *Nombre de sociétés*

1927

G r u p y	Razem Total	Z zyskiem— <i>Ayant démontré un bénéfice</i>					G r o u p e s
		do jusqu'à 2%	2%—4%	4%—6%	6%—10%	powyżej au des- sus de 10 %	
1925 %	184 100,0	28 14,8	35 19,1	29 15,9	44 24,0	48 26,2	1925 %
Ogółem . . . 1927	194	8	24	46	60	56	1927 Total
%	100,0	4,1	12,4	23,7	30,9	28,9	%
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł	176	8	20	41	58	49	Agriculture, mines et industrie
%	100,0	4,5	11,4	23,2	33,0	27,9	%
Rolnictwo i hodowla	3	1	1	—	1	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	3	—	1	—	—	2	Mines
Węgiel kamienny i brunatny	1	—	1	—	—	—	Houille et lignite
Ropa naftowa i pochodne	1	—	—	—	—	1	Pétrole et dérivés
Przemysł mineralny	13	1	1	—	5	6	Industrie des minéraux
Cementownie	9	1	1	—	4	3	Usines à ciment
Huty szklane	3	—	—	—	1	2	Verreries
Hutnictwo	3	—	1	—	1	1	Métallurgie
Przemysł metalowy	17	—	1	8	4	4	Industrie des métaux
„ maszynowy i elek- trotechniczny	15	1	2	1	4	7	Industrie des machines et électrotechnique
Elektrotechnika	4	—	—	—	1	3	Électrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne	3	—	1	—	1	1	Métaux précieux industrie de précision
Przemysł chemiczny	14	2	—	2	3	7	Industrie chimique
Nawozy sztuczne	1	—	—	1	—	—	Engrais artificiels
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno-techniczne	1	—	—	1	—	—	Produits pharmaceutiques et pour usage technique
Przemysł włókienniczy	23	1	4	10	6	2	Industrie textile
„ papierniczy	8	—	1	—	4	3	Industrie du papier
„ skórzany-garbarnie	3	—	—	—	2	1	Industrie des peaux et des cuirs—tanneries
„ drzewny	8	1	1	3	2	1	Industrie du bois
Tartaki	1	—	—	—	—	1	Scieries
Meble	1	—	—	1	—	—	Fabrique de meubles
Przemysł spożywczy	53	—	5	15	24	9	Industrie alimentaire
Cukrownie	23	—	1	10	12	—	Sucreries
Browary i słodownie	9	—	3	2	1	3	Brasseries et malteries
Gorzelnie	2	—	—	—	—	2	Distillerie
Młyny	5	—	—	—	4	1	Meuneries
Fabr. czekolady i cukierków	4	—	1	1	1	1	Fabrique du chocolat et des bonbons
Przemysł odzieżowy i galan- teryjny	4	—	1	1	—	2	Industrie du vêtement et ar- ticles de mode
Futra	—	—	—	—	—	—	Fourrures
Przemysł poligraficzny	4	1	—	1	1	1	Industrie polygraphique
„ budowlany	2	—	—	—	—	2	Industrie de la construction
Razem pozostałe	18	—	4	5	2	7	Autres entreprises
%	100,0	—	22,2	27,8	11,1	38,9	%
Gaz, woda i elektryczność	4	—	—	3	—	1	Gaz, eau électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	1	—	—	—	—	1	Bains, blanchisseries etc.
Handel towarowy	7	—	2	2	—	3	Commerce de marchandises
Syndykaty rolnicze	—	—	—	—	—	—	Syndicats agricoles
Hotele, jadalnie i mieszk.	1	—	—	—	1	—	Hôtels, restaurants, logis
Składy towarowe i lombardy	1	—	—	—	—	1	Entrepôts et monts-de-piété
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	Assurances
Komunikacje i telefon	3	—	1	—	1	1	Communications et téléphones
Koleje parowe	1	—	1	—	—	—	Chemins de fer
Tramwaje elektryczne	—	—	—	—	—	—	Tramways électriques
Transport	1	—	1	—	—	—	Transport
Instytucje społeczne, nauko- we i kulturalne	—	—	—	—	—	—	Institutions scientifiques et sociales
Inne	—	—	—	—	—	—	Autres

Porównanie z analogiczną tablicą opracowaną w roku 1925 wykazuje znaczne zmniejszenie odsetka spółek z zyskiem do 2% i od 2—4% w stosunku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie, a wzrost w następnych grupach. Te same zjawisko daje się zauważyć w spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych, gdzie tylko ostatnia grupa powyżej 10% wykazuje nieznaczne zmniejszenie, jak również w spółkach pozostałych, w których przedostatnia grupa (6—10%) jest wyjątkiem. Dowodzi to lepszego oprocentowania kapitałów w roku 1927 niż w 1925.

Porównanie wyników obecnej tablicy z umieszczoną na str. 1341, a charakteryzującą stosunek zysku netto do kapitałów własnych, wskazuje na zmniejszenie odsetka spółek, które uzyskały do 2% zysku w stosunku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie, wzrost w następnych grupach i tylko zmniejszenie w ostatniej powyżej 10%. Spółek należących do tej ostatniej grupy mamy w obecnej tablicy 56, co stanowi 28,9%, a w poprzedniej 222, t. j. 37,0%. Podobne wyniki mieliśmy w roku 1925, gdzie odpowiednie liczby były następujące: 48 spółek—26,2% i 120—23,2%.

W roku 1927 łatwiejsze było uzyskanie kredytu, lecz odsetki płacone za pożyczone

kapitały, sądząc z dokonanych wyżej obliczeń, były bardzo wysokie.

Podział zysku dokonywany jest na zasadzie uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy, które winno się odbyć według przepisów nowej ustawy o spółkach akcyjnych corocznie, w ciągu czterech miesięcy po upływie roku obrotowego.

Jak dotąd, zebranie materiałów, dotyczących podziału zysku, związane było z wielkimi trudnościami, ponieważ jednocześnie z bilansem i rachunkiem strat i zysków nie wszystkie spółki nadsyłały dane o podziale zysku, gdyż bardzo często musiały czekać na zatwierdzenie go przez walne zgromadzenie akcjonariuszy. Dlatego też w grupie handel pieniężny nie dla wszystkich spółek, które wykazały zysk w r. 1927, udało się zebrać dane o podziale. Stąd też różnica w sumie kapitału w porównaniu ze stanem biernym bilansu.

W podziale zysku uwzględniamy oprócz zysku z roku sprawozdawczego również zysk z lat ubiegłych.

Zestawienie, dotyczące tej statystyki, przedstawia się w następujący sposób:

Podział czystego zysku w krajowych spółkach akcyjnych

Répartition du bénéfice net dans s-tés anonymes polonaises

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy	Ogółem	Kapitał rezerwowowy	Rezerwy specjalne	Dywidenda, superdywidenda	Gratyfikacje, re-munera-cje i tan-tjemy dla władz i pracowników	Prze-niesio-no na rok na-stępny	Inne	Po-krycie strat z lat ubieg-łych	Brak da-nych co do po-działu	Grupos
	Total	Fonds de réserve	Réser-ves spé-ciales	Divi-dende	Gratifica-tions, ré-munéra-tions tan-tièmes	À re-porter pour l'année sui-van-de	Autres	Cou-vertu-re des pertes des an-nées pré-cé-dentes	Man-que de don-nées	
1925 %	57 799 100,0	4 538 7,9	10 763 18,6	29 867 51,7	6 246 10,8	5 976 10,3	409 0,7	—	—	1925 %
Ogółem . . . 1927	181 046	17 131	24 979	74 772	15 548	36 198	3 263	7 204	1 951	1927 Total
%	100,0	9,4	13,8	41,3	8,6	20,0	1,8	4,0	1,1	%
Razem rolnictwo, gór-nictwo i przemysł . . .	138 750	11 025	16 257	52 766	12 707	34 457	2 928	6 732	1 878	Agriculture, mines, et Industrie
%	100,0	8,0	11,7	38,0	9,0	24,8	2,1	5,0	1,4	%
Rolnictwo i hodowla .	511	182	102	100	96	3	14	14	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	12 260	175	227	7 057	363	525	103	020	883	Mines
Przemysł mineralny .	6 463	473	1 344	3 159	588	246	160	450	43	Industrie minérale
Hutnictwo	38 327	3 110	332	6 749	811	25 764	1 561	—	—	Métallurgie
Przemysł metalowy . .	6 237	692	642	1 799	815	1 281	28	980	—	Industrie des métaux
„ maszynowy										Industrie des machines
i elektrotechniczny .	8 639	562	830	4 631	1 382	983	40	149	62	et électrotechnique
Obróbka metali szla-chetnych i wyroby precyzyjne	168	11	40	56	48	1	4	8	—	Métaux précieux, indu-strie de précision

(dok.—fin)

Grupy	Ogółem <i>Total</i>	Kapitał rezer- wowy <i>Fonds de réserve</i>	Rezer- wy spe- cjalne <i>Réser- ves spé- ciales</i>	Dywi- denda, super- dywi- denda <i>Divi- dende</i>	Gratyfikacje, re- munera- cje i tan- tjemy dla władz i pracow- ników <i>Gratifica- tions, ré- munéra- tions tan- tièmes</i>	Prze- niesio- no na rok na- stępny <i>A re- porter pour l'année suivan- de</i>	Inne <i>Autres</i>	Po- krycie strat z lat ubieg- łych <i>Con- vertu- re des pertes des an- nées précé- dentes</i>	Brak da- nych co do pod- ziału <i>Man- que de don- nées</i>	Groupes
Przemysł chemiczny .	14 089	1 039	3 002	5 916	1 728	1 547	188	36	633	Industrie chimique
„ włókienniczy	16 185	2 069	2 799	5 399	2 686	1 353	367	1 361	151	Industrie textile
„ papierniczy	13 418	800	3 168	6 360	1 376	1 561	126	27	—	Industrie du papier
„ skórzany . .	214	50	7	75	28	22	5	27	—	Ind. des peaux et des cuirs
„ drzewny . .	2 563	181	323	1 130	190	337	131	271	—	Industrie du bois
„ spożywczy .	17 592	1 437	3 109	9 591	2 191	683	286	189	106	Industrie alimentaire
„ odzieżowy i galanteryjny	682	93	117	194	102	24	—	152	—	Industrie du vêtement et articles de mode
Przemysł poligraficzny	362	88	40	95	92	42	5	—	—	Industrie polygraphique
„ budowlany .	1 040	63	175	455	211	85	3	48	—	Ind. de la construction
Razem pozostałe	42 296	6 106	8 722	22 006	2 841	1 741	335	472	73	Autres entreprises
%	100,0	14,5	20,6	52,0	6,7	4,1	0,8	1,1	0,2	%
Gaz, woda i elektryczn.	8 701	516	21	7 556	385	168	—	—	55	Gaz, eau, électricité
Kąpiele, pralnie i łaźnie	19	4	3	—	6	3	—	3	—	Bains, blanchisseries
Handel towarowy . .	3 428	458	621	1 372	562	103	280	14	18	Commerce de marchand.
Hotele, jadalnie i mieszkania	686	71	10	385	131	41	11	37	—	Hôtels, restaurants, logis
Handel pieniężny . . .	19 029	3 931	5 626	7 175	1 182	1 035	—	80	—	Commerce d'effets
Składy tow. i lombardy	694	33	320	299	41	1	—	—	—	Monts-de-piété
Ubezpieczenia	1 637	122	312	448	142	295	12	306	—	Assurances
Komunikacje i telefon	7 164	928	1 605	4 325	183	65	26	32	—	Communicat. et téléph.
Transport	650	26	204	219	166	29	6	—	—	Transport
Instyt. społeczne, nauko- we i kulturalne . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Institutions scientifiques et sociales
Inne	288	17	—	227	43	1	—	—	—	Autres

Najwyższą pozycję w ogólnej sumie stanowi wypłacona dywidenda, superdywidenda i bonus (41,3%), na drugim miejscu stoi przeniesienie zysku na rok następny (20,0%), następnie odpisy na rezerwy specjalne (13,8%) i t. d., na ostatnim miejscu znajduje się zysk, co do podziału którego brak danych (1,1%). Prawdopodobnie jest to zysk z lat ubiegłych, przenoszony z roku na rok, należy więc przypuszczać, że przeznaczony jest na wypadek strat w latach następnych. Najczęściej są to sumy bardzo nieznaczne. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych suma czystego zysku przeznaczona na dywidendę jest również najwyższa, chociaż odsetek na nią przypadający jest mniejszy, niż dla ogółu spółek. Pozostałe spółki przeznaczyły na dywidendę większy odsetek swych zysków, bo aż 52,0%, przeniesienie natomiast na rok następny ma znacznie mniejszy odsetek.

Dzieląc pozycje na dwie grupy, do pierwszej będą należały wszystkie sumy pozostające w spółce, do drugiej ulegające natychmiastowej wypłacie, otrzymamy, że na pierwszą w roku 1927 przypadnie 44,3%, przyczem

wejdą tutaj odpisy na fundusz rezerwowy statutowy, specjalne rezerwy, przeniesienia na rok następny i zysk z lat ubiegłych bez podziału, przenoszony z roku na rok, na drugą—49,9%, do której zaliczyliśmy gratyfikacje, remuneracje i tantjemy dla pracowników i zarządu oraz, co najważniejsza, dywidendę, superdywidendę i bonus. Odpowiednie odsetki w spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych będą następujące: 45,9% i 47,0%, w spółkach pozostałych natomiast: 39,4% i 58,7%.

Jak widzimy, spółki przemysłowe przeznaczyły mniej przy podziale zysku na dywidendę, na fundusze rezerwowe, niż spółki pozostałe, za to większe znacznie kwoty przeniosły na rok następny.

Porównanie z rokiem 1925 wykazuje przeszło trzykrotnie większą sumę zysku, przeznaczonego do podziału, powodem tego jest wzrost liczby spółek z zyskiem w roku 1927, jak również większa liczba spółek uwzględnionych dzięki otrzymaniu większej liczby odpowiedzi naskutek obszernie prowadzonej korespondencji. Tylko dla 24 banków nie mieliśmy podziału zysku.

W roku 1925 odsetek, przypadający na wypłaconą dywidendę (51,7%) był wyższy, niż w roku 1927, chociaż również nie był znaczny. W tym roku więc spółki jeszcze ostrożniej rozporządziły się otrzymanym zyskiem, niż w r. 1925.

Po omówieniu podziału zysku przejdziemy teraz do dalszych obliczeń, dotyczących rentowności przedsiębiorstw.

Jak już wspomnieliśmy, spółki akcyjne obowiązane są statutowo do przeznaczania z czystego zysku pewnego odsetka na kapitał zapasowy przedsiębiorstwa. Posiadając dane o podziale zysku, możemy ustalić sumę odpisów przeznaczonych na ustawowy kapitał zapasowy, jak również kwotę wypłaconej

dywidendy, to znaczy możemy ustalić tę część zysku, która została przeznaczona na korzyść akcjonariuszy, będąc odrazu wypłaconą (dywidenda) i zarezerwowaną (kapitał zapasowy). Stosunek tych dwóch pozycji do kapitałów własnych daje nam prywatno-gospodarczą rentowność jawnego kapitału własnego¹, stosunek natomiast dywidendy do kapitału akcyjnego — dywidendową rentowność kapitału akcyjnego¹.

Dane dotyczące pierwszego rodzaju rentowności opracowane zostały tylko dla liczby spółek, z podziałem tych spółek według wysokości odsetków w stosunku do kapitałów własnych, przyczem obliczenie zostało dokonane tylko za rok 1927.

Dywidenda i odpisy na kapitał zapasowy w odsetkach kapitałów własnych

Dividendes et inscriptions pour le fonds de réserve en proportions p. cent des fonds propres

Liczba spółek — *Nombre de sociétés*

1927

Grupy — <i>Groupes</i>	Ogółem <i>Total</i>	W odsetkach — <i>Proportions p. cent</i>								powy- żej <i>au-des- sus de</i> 20
		do <i>jusqu'à</i> 2	2—4	4—6	6—8	8—10	10—15	15—20		
Ogółem—Total %	453 <i>100,0</i>	83 <i>18,3</i>	83 <i>18,3</i>	77 <i>17,0</i>	54 <i>12,0</i>	48 <i>10,6</i>	53 <i>11,7</i>	25 <i>5,5</i>	30 <i>6,6</i>	
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i> %	346 <i>100,0</i>	65 <i>19,0</i>	60 <i>17,0</i>	59 <i>17,1</i>	40 <i>11,6</i>	37 <i>10,7</i>	37 <i>10,7</i>	22 <i>6,4</i>	26 <i>7,5</i>	
Rolnictwo i hodowla	5	2	1	—	1	—	—	1	—	
Górnictwo	6	2	1	1	1	—	—	1	—	
Węgiel kamienny i brunatny	4	2	—	1	1	—	—	—	—	
Ropa naftowa i pochodne	2	—	1	—	—	—	—	1	—	
Przemysł mineralny	24	3	1	7	5	3	4	1	—	
Cementownie	14	3	—	4	3	2	1	1	—	
Huty szklane	4	—	1	1	2	—	—	—	—	
Hutnictwo	7	2	2	—	—	1	1	—	1	
Przemysł metalowy	27	4	4	6	5	1	3	1	3	
„ maszynowy i elektrotechniczny	32	5	5	4	7	4	3	2	2	
Elektrotechnika	9	—	1	2	3	2	—	—	1	
Obróbka metali szlachetnych i wyroby pre- cyzyjne	2	—	1	—	—	1	—	—	—	
Przemysł chemiczny	44	4	6	11	1	4	9	5	4	
Nawozy sztuczne	3	—	—	—	—	1	1	1	—	
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno- techniczne	10	—	2	5	1	—	—	2	—	
Przemysł włókienniczy	51	13	15	8	7	4	1	1	2	
„ papierniczy	17	3	1	3	2	3	3	—	2	
„ skórzany-garbarnie	5	3	—	1	—	1	—	—	—	
„ drzewny	25	2	4	7	1	4	5	1	1	
Tartaki	2	—	—	1	—	—	1	—	—	
Meble	3	—	—	2	1	—	—	—	—	
Przemysł spożywczy	70	15	14	7	7	8	6	6	7	
Cukrownie	25	9	7	—	2	2	2	1	2	
Browary i słodownie	11	1	2	3	2	1	1	—	1	
Gorzelnie	3	1	—	—	—	—	—	—	2	
Młyny	11	2	1	1	2	3	2	—	—	
Fabr. czekolady i cukierków	7	—	—	3	1	—	—	3	—	
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	10	3	3	1	—	—	—	1	2	
„ poligraficzny	8	1	2	2	—	2	—	1	—	
„ budowlany	13	3	—	1	3	1	2	1	2	

(dok.—fin)

Grupy — Groupes	Ogółem Total	W odsetkach — Proportions p. cent							
		do jusqu'à 2	2—4	4—6	6—8	8—10	10—15	15—20	powy- żej au-des- sus de 20
Razem pozostałe — Autres entreprises	107	18	23	18	14	11	16	3	4
%	100,0	17,0	21,5	17,0	13,0	10,0	15,0	2,8	3,7
Gaz, woda i elektryczność	9	1	1	3	1	1	2	—	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	2	1	1	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy	56	8	10	5	10	7	10	2	4
Syndykaty rolnicze	7	2	2	1	—	1	1	—	—
Hotele, jadalnie i mieszkania	5	1	—	2	1	1	—	—	—
Składy towarowe i lombardy	4	—	2	—	1	—	—	1	—
Ubezpieczenia	11	4	3	3	—	1	—	—	—
Komunikacje i telefon	12	2	5	3	—	1	1	—	—
Koleje parowe	4	1	2	1	—	—	—	—	—
Tramwaje elektryczne	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Transport	5	1	—	2	—	—	2	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	3	—	1	—	1	—	1	—	—

Note: Voir la traduction française à la page 1346 et 1347.

W dwóch pierwszych grupach od 0,4% mamy najwyższy odsetek spółek, w dalszych on stale maleje z małymi wahaniami. W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych możemy stwierdzić jeszcze większą prawidłowość zmniejszania się liczby spółek w miarę wzrostu odsetka sum przeznaczonych dla akcjonariuszów w stosunku do kapitałów własnych. Ostatnia grupa wykazuje jedynie nieznaczne zwiększenie. W pozostałych spółkach nie możemy skonstatować tej prawidłowości co dla ogółu i pierwszej grupy.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę przepisy nowego prawa o spółkach akcyjnych, możemy zrobić próbę dokonania następujących obliczeń. Dywidenda w myśl art. 40 nie może być wyższa od dwóch jednostek ponad przeciętną stopę dyskontową Banku Polskiego, która przeciętnie w roku 1927 wynosiła 8,3%. Jeżeli do niej dodamy 8%, które w myśl art. 109 jest minimalną kwotą, jaką spółki winny przelewać na kapitał zapasowy, to otrzymamy mniej więcej 16%, to jest odsetek, który przy pomyślnych warunkach powinien ilustrować prywatno-gospodarczą rentowność spółek akcyjnych.

Dzielać wszystkie spółki w tablicy według tej granicy, otrzymamy dla ogółu w przybliżeniu 12,1% spółek odpowiadających tym wymaganiom, 13,9% spółek rolniczych, górniczych i przemysłowych i 6,5%—pozostałych.

W poszczególnych grupach część grup tak wysokiego odsetka wcale nie wykazuje, należy do nich obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne, przemysł skórzany, w pozostałych natomiast wszystkie grupy z wyjątkiem handlu towarowego oraz składów towarowych i lombardów. Najwyższy odsetek znajdujemy w przemyśle odzieżowym i galanterijnym, składach towarowych i lombardach, przemyśle budowlanym i chemicznym (więcej niż $\frac{1}{5}$ część spółek), niższy odsetek posiadają spółki w rolnictwie i hodowli, górnictwie, hutnictwie, przemyśle metalowym, maszynowym i elektrotechnicznym, papierniczym, spożywczym, w pozostałych mamy mniejszą ilość.

Dywidendową rentowność kapitału akcyjnego charakteryzuje nam następujące zestawienie:

Dywidenda wypłacona przez krajowe spółki akcyjne
Dividende payé par les sociétés anonymes polonaises

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy — <i>Groupes</i>	Wypłacono dywidendy — <i>Dividende payé</i>													
	Ogółem <i>Total</i>		do— <i>jusqu'à</i> 2% <i>a</i>		2%—4% <i>a</i>		4%—6% <i>a</i>		6%—8% <i>a</i>		8%—10% <i>a</i>		powyżej 10% <i>a</i> <i>au-dessus de 10% a</i>	
	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma	Liczba spółek	Suma
	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>	<i>Nom- bre de socié- tés</i>	<i>Mon- tant</i>
1926 %	289	45 634	22	1 343	41	4 460	76	8 121	40	6 721	38	6 703	72	18 286
	100,0		7,6		14,2		26,3		13,8		13,2		24,9	
Ogółem-Total 1927 %	380	74 772	20	660	51	3 537	83	11 716	49	16 491	69	12 795	108	29 573
	100,0		5,3		13,4		21,8		12,9		18,2		28,4	
Razem rolnictwo, gór- nictwo i przemysł . . <i>Agriculture, mines et industrie %</i>	267	52 766	15	576	33	2 570	58	7 508	26	10 486	49	7 366	86	24 260
	100,0		5,6		12,4		21,7		9,7		18,4		32,2	
Rolnictwo i hodowla . .	4	100	2	31	—	—	1	50	1	19	—	—	—	—
Górnictwo	5	7 057	—	—	1	450	1	1 219	2	4 988	—	—	1	400
Przemysł mineralny . .	18	3 159	—	—	1	14	5	933	2	406	4	642	6	1 164
Hutnictwo	5	6 749	—	—	—	—	2	1 492	1	3 529	—	—	2	1 728
Przemysł metalowy . .	22	1 799	3	112	1	4	6	130	1	45	8	455	3	1 053
„ maszynowy i elektrotechniczny .	27	4 631	1	2	—	—	10	941	3	247	5	1 050	8	2 391
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne	2	56	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	1	53
Przemysł chemiczny . .	38	5 916	1	29	2	59	10	828	2	121	9	2 724	14	2 155
„ włókienniczy . .	30	5 399	1	60	12	1 175	5	981	4	564	5	942	3	1 677
„ papierniczy . .	13	6 360	—	—	1	60	2	20	1	12	1	400	8	5 868
„ skórzany . .	1	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	75
„ drzewny . .	20	1 130	—	—	2	82	6	246	1	210	2	140	9	452
„ spożywczy . .	56	9 591	6	342	8	603	8	644	4	171	9	906	21	6 925
„ odzieżowy i galanteryjny	6	194	—	—	3	112	—	—	—	—	1	24	2	58
Przemysł poligraficzny	7	95	1	0	1	8	1	6	2	28	2	53	—	—
„ budowlany . .	13	455	—	—	—	—	1	18	2	146	3	30	7	261
Razem pozostałe . . . <i>Autres entreprises . . %</i>	113	22 006	5	84	18	967	25	4 208	23	6 005	20	5 429	22	5 313
	100,0		4,4		15,9		22,1		20,4		17,7		19,5	
Gaz, woda i elektrycz- ność	8	7 556	—	—	1	54	2	548	1	600	2	3 193	2	3 161
Kąpiele, pralnie i łaźnie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handel towarowy . .	44	1 372	2	18	7	552	5	34	8	225	7	119	15	424
Hotele, jadłodajnie i mieszkania	4	385	—	—	1	7	1	90	—	—	2	288	—	—
Handel pieniężny . .	26	7 175	1	5	3	160	9	2 650	5	1 243	5	1 581	3	1 536
Składy towarowe i lombardy	4	299	—	—	2	89	1	30	—	—	—	—	1	180
Ubezpieczenia	7	448	—	—	1	20	1	36	3	279	2	113	—	—
Komunikacje i telefon	12	4 325	1	21	2	68	3	771	5	3 450	1	15	—	—
Transport	5	219	1	40	—	—	2	47	—	—	1	120	1	12
Inne	3	227	—	—	1	17	1	2	1	208	—	—	—	—

a W odsetkach kapitału zakładowego. a Pour-cent du capital social.

Note. Voir la traduction française des groupes à la page 1346 et 1347.

Należy zaznaczyć, że nie wszystkie spółki, które zakończyły rok z dodatnim wynikiem, wypłaciły dywidendę. Na 653 tylko 380. Powodem tego była albo bardzo niewielka suma zysku, której nie opłaciło się dzielić, albo dążenie władz spółki do powiększania

rezerw, albo też przeznaczenie zysku z roku sprawozdawczego na pokrycie strat z lat ubiegłych.

Przy przeciętnej stopie procentowej 8,3% za rok 1927, dywidenda powinna by wynosić o 2 jednostki wyżej, więc przeszło 10%.

Przeglądając podaną wyżej tablicę widzimy, że tylko mniej więcej $\frac{1}{4}$ spółek odpowiedziało stawianym wymaganiom. Sądząc stąd wysokość wypłaconej dywidendy była nieduża. Porównanie jednak z rokiem 1925, w którym stopa procentowa była jeszcze wyższa, wykazuje stopniowy wzrost liczby spółek, które wypłaciły ponad 10% dywidendy. W roku 1925 odsetek tych spółek równał się 15,3%, w 1926 — 24,9%, a w 1927 — 28,4%. Mamy więc znaczną poprawę. Niższe grupy począwszy od pierwszej (do 2%) wykazują stały spadek liczby spółek od roku 1925 do 1927. Spadek ten trwa do grupy 6—8% włącznie.

W celu zbadania kosztów produkcji z jednej strony, a wpływów z drugiej, postaraliśmy się opracować chociaż w przybliżeniu dane dla tych spółek, które nadesłały rachunek strat i zysków brutto. Wszystkich zebranych materiałów nie można było wziąć do obliczeń, gdyż w wielu wypadkach zasadnicze pozycje, jak robocizna, surowce, koszty handlowe i inne były łączone w jedną. Droga korespondencji udało się częściowo uzupełnić te braki i na podstawie w ten sposób przygotowanego materiału zostały sporządzone dla spółek przemysłowych dwa zestawienia dla strat i zysków oddzielnie.

Pierwsze z nich przedstawia się w następujący sposób:

Straty — Pertes

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	Ogółem straty <i>Total des pertes</i>	Robo- cizna <i>Salai- res</i>	Su- rowce <i>Matiè- res pre- mières</i>	Koszty handlo- we <i>Frais de com- merce</i>	Odsetki i pro- wizje banko- we <i>Intérêts et com- missions de banque</i>	Pro- wizje hand- lowe <i>Au- tres com- mis- sions</i>	Straty na dłuż- nikach <i>Pertes sur les débi- teurs</i>	Utrzy- manie i remon- t budyn- ków i t. p. <i>Conservation et répara- tions des immeu- bles, etc.</i>	Amorty- zacja <i>Amor- tisse- ment</i>	Podatki i opłaty <i>Impôts et taxes</i>	Inne straty <i>Autres pertes</i>	Zysk z roku sprawo- zdaw- czego <i>Béné- fice net</i>
1925 %	102	221 070 100,0	149 435 70,1		19 892 9,3	12 372 5,8	95 0,0	4 230 2,0	.	5 592 2,6	12 677 6,0	8 862 4,2	7 915
Ogółem 1927 %	246	1044589 100,0	135122 13,5	530 318 52,8	142066 14,2	44 928 4,5	5 713 0,5	6 886 0,7	20 981 2,1	47 982 4,8	40 962 4,1	28 300 2,8	41 331
Rolnictwo i hodowla .	2	2 494	351	1 467	295	110	2	11	66	53	76	31	32
Górnictwo %	10	118 441 100,0	20 302 17,4	44 464 38,2	32 511 27,9	3 825 3,3	55 0,1	1 099 0,9	1 123 1,0	11 338 9,7	1 498 1,3	213 0,2	2 013
Węgiel	1	8 344	3 117	2 315	2 033	35	—	—	—	496	348	—	—
Nafta %	8	108 738 100,0	16 541 15,5	41 937 39,3	30 306 28,4	3 710 3,5	2 0,0	1 075 1,0	1 117 1,0	10 842 10,2	1 111 1,0	86 0,1	2 011
Przemysł mineralny . %	20	35 602 100,0	8 127 24,6	11 623 35,1	4 583 13,8	1 932 5,9	25 0,1	194 0,6	1 637 4,9	2 063 6,2	1 344 4,1	1 560 4,7	2 514
Cementownie . .	9	21 360	4 115	7 506	2 567	1 361	26	147	954	1 290	814	940	1 640
Huty szkła	5	8 011	2 605	2 056	1 077	342	—	35	309	420	248	369	550
Hutnictwo	4	33 481	6 477	13 919	4 605	2 609	96	98	402	2 837	1 433	634	371
Przemysł metalowy . %	21	54 574 100,0	9 674 18,7	26 985 52,0	6 043 11,7	1 062 2,0	307 0,6	203 0,4	1 656 3,2	1 516 2,9	2 167 4,2	2 268 4,3	2 693
Przemysł maszynowy i elektrotechniczny . %	18	54 610 100,0	9 193 17,6	20 414 39,0	13 064 24,9	2 267 4,3	650 1,2	324 0,6	604 1,3	2 644 5,1	1 991 3,8	1 160 2,2	2 239
Elektrotechnika .	4	5 238	452	1 045	1 608	316	19	1	273	505	248	156	615
Obróbka metali szla- chetnych i wyroby precyzyjne	1	113	41	14	25	3	—	—	1	7	—	9	13
Przemysł chemiczny %	27	87 059 100,0	13 097 16,3	39 674 49,5	9 078 11,3	6 923 8,6	132 0,2	403 0,5	829 1,0	2 573 3,2	3 724 4,7	3 767 4,7	6 859
Nawozy sztuczne .	2	5 388	906	2 794	429	666	—	—	—	222	99	211	61
Wyroby farmace- utyczne i chemicz- no-techniczne . . %	9	19 877 100,0	1 752 9,6	7 820 42,8	3 776 20,7	503 2,8	46 0,2	231 1,3	152 0,8	586 3,2	1 133 6,2	2 274 12,4	1 604

(dok.—fin)

Grupy	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	Ogółem straty <i>Total des pertes</i>	Robocizna <i>Salaires</i>	Surowce <i>Matières premières</i>	Koszty handlowe <i>Frais de commerce</i>	Odsetki i prowizje bankowe <i>Intérêts et commissions de banque</i>	Prowizje handlowe <i>Autres commissions</i>	Straty na dłużnikach <i>Pertes sur les débiteurs</i>	Utrzymanie i remonty budynków i t. p. <i>Conservation et réparations des immeubles, etc.</i>	Amortyzacja <i>Amortissement</i>	Podatki i opłaty <i>Impôts et taxes</i>	Inne straty <i>Autres pertes</i>	Zysk z roku sprawozdawczego <i>Bénéfice net</i>
Przemysł włókienniczy	29	220 295	31 612	131 953	24 410	4 953	848	1 073	1 573	9 165	7 139	3 269	4 300
%		100,0	14,6	61,1	11,3	2,3	0,4	0,5	0,7	4,2	3,3	1,6	
Przemysł papierniczy	9	37 679	3 778	19 460	3 269	286	138	347	1 175	1 606	1 212	562	5 846
%		100,0	11,9	61,1	10,3	0,9	0,4	1,1	3,7	5,1	3,8	1,7	
Przemysł skórzanogarniarski	5	21 161	2 138	13 762	1 824	1 274	116	122	74	423	467	783	178
Przemysł drzewny	9	7 864	1 766	2 241	1 049	814	29	38	123	288	192	1 152	172
%		100,0	23,0	29,1	13,6	10,6	0,4	0,5	1,6	3,8	2,5	14,9	
Tartaki	3	2 011	303	667	285	415	—	38	80	14	51	158	—
Przemysł spożywczy	78	357 770	23 965	198 850	39 652	18 643	3 311	2 875	11 588	13 285	19 358	12 447	13 796
%		100,0	7,0	57,8	11,5	5,4	1,0	0,8	3,4	3,9	5,6	3,6	
Cukrownie	29	224 611	12 806	137 811	19 609	12 923	1 209	1 911	8 485	7 876	10 513	6 589	4 879
%		100,0	5,8	62,7	8,9	5,9	0,6	0,9	3,8	3,6	4,8	3,0	
Browary i słodownie	14	47 928	3 884	16 682	7 848	1 275	98	238	1 640	2 576	3 314	4 539	5 834
%		100,0	9,2	39,6	18,7	3,0	0,2	0,6	3,9	6,1	7,9	10,8	
Gorzelnie	4	10 927	1 385	2 903	1 457	456	—	31	73	774	2 467	197	1 184
Młyny	9	17 751	981	12 637	898	529	140	3	438	747	655	244	479
Fabr. czekolady i cukierków	5	14 437	1 879	6 577	1 677	820	1 759	112	104	471	512	326	200
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	4	4 198	1 182	2 031	433	102	—	55	—	52	215	33	95
Przemysł poligraficzny	4	2 031	767	567	389	71	4	44	45	56	37	32	19
Przemysł budowlany	5	7 217	2 652	2 894	836	54	—	—	25	76	109	380	191

Note: Voir la traduction française des groupes à la page 1354 et 1355.

Zebrane dane dotyczą tylko 246 spółek, co jednak w porównaniu z rokiem 1925 stanowi przeszło dwukrotnie większą liczbę. Brane były do obliczeń tylko te spółki, które posiadały wszystkie pozycje wyszczególnione w główce wyżej podanej tablicy, jednak mimo to mogły być pewne uchybienia, szczególnie w pozycji obciążenia socjalne, dlatego też tą pozycję zaliczyliśmy do „innych”. Postaraliśmy się w tym roku oddzielnie opracować wydatki na robociznę i surowce, co w paru gałęziach przemysłu dało dość nieprawdopodobne wyniki, gdyż wydatki na robociznę w stosunku do kosztów handlowych okazały się zbyt małe. Są to przemysł maszynowy i elektrotechniczny i spożywczy, w ostatnim należy przypuszczać, że do kosztów handlowych zostały zaliczone podatki i opłaty na rzecz Skarbu Państwa.

Obliczenia procentowe zostały dokonane w stosunku do sumy ogólnej minus czysty zysk.

Największy odsetek rozchodów w roku 1927 przypada na surowce (52,8%), następnie na koszty handlowe (14,2%), robociznę (13,5%), następnie amortyzację (4,8%), odsetki i prowizje bankowe (4,5%), podatki i opłaty (4,1%). Odsetek przypadający na pozostałe pozycje jest zupełnie nieznaczny.

Porównanie liczb względnych z analogicznymi obliczeniami roku 1925 wykazuje nam zmniejszenie odsetka przypadającego sumarycznie na robociznę i surowce z 70,1% na 66,3%, wzrost kosztów handlowych z 9,3% na 14,2%, zmniejszenie odsetków i prowizyj z 5,8% na 4,5%, wzrost prowizyj handlowych z 0,0% na 0,5%, zmniejszenie strat na dłużnikach, prawie dwukrotne zwiększenie odpisów na amortyzację (co jest bardzo charakterystyczne dla roku 1927), zmniejszenie wydatków na podatki, opłaty i t. d.

W poszczególnych grupach odsetek przypadający na robociznę waha się od 7,0% w przemyśle spożywczym do 24,6% — w prze-

myśle mineralnym. W wydatkach na surowce wahania mamy od 29,1% w przemyśle drzewnym do 61,1% w przemyśle włókienniczym i papierniczym. Dla kosztów handlowych minimum znajdujemy w przemyśle papierniczym (10,3%), a maximum (27,9%) w górnictwie. W pozostałych wydatkach wahania są następujące: odsetki i prowizje—maximum w przemyśle drzewnym (10,6%), minimum (0,9% w przemyśle papierniczym, odpisy na amortyzację maximum (9,7%) w górnictwie (w przemyśle naftowym przypada na ten cel nawet 10,2%) i minimum (2,9%) w przemyśle metalowym.

Stosunek kosztów handlowych do których zaliczane są koszty administracyjne, do ogółu kosztów produkcji należy do bardzo ciekawych kwestyj. W celu wyświetlenia w jaki sposób stosunki układają się w poszczególnych grupach w zależności od rodzaju przedsiębiorstw, zostało opracowane następujące zestawienie, przyczem należy zaznaczyć, że do obliczeń były brane jedynie rachunki strat brutto, gdzie pozostałe pozycje, jak odsetki i prowizje, obciążenia socjalne, podatki i opłaty figurowały oddzielnie.

Koszty handlowe w stosunku do ogółu kosztów

Frais de commerce en proportion p. cent du total des frais

Liczba spółek — *Nombre de sociétés*

1927

G r u p y	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	W odsetkach — <i>Proportions p. cent</i>									powyżej <i>au-des- sus de</i> 80
		I—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80		
1925 %	336 100,0	11 3,3	41 12,2	52 15,5	54 16,1	46 13,7	28 8,3	34 10,1	20 5,9	50 14,9	
Ogółem—Total . . 1927 %	310 100,0	84 28,0	102 31,8	55 17,7	27 8,7	30 9,6	3 1,0	3 1,3	4 1,3	2 0,6	
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i> %	267 100,0	73 28,5	95 34,5	48 18,0	21 7,9	22 8,2	2 0,7	3 1,1	1 0,4	2 0,7	
Rolnictwo i hodowla	3	—	2	—	—	—	1	—	—	—	
Górnictwo	12	5	1	3	3	—	—	—	—	—	
Węgiel kamienny i brunatny .	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	
Ropa naftowa i pochodne . . .	8	3	—	2	3	—	—	—	—	—	
Przemysł mineralny	21	3	10	6	1	1	—	—	—	—	
Cementownie	10	1	7	1	—	1	—	—	—	—	
Huty szklane	5	1	3	1	—	—	—	—	—	—	
Hutnictwo	4	2	1	1	—	—	—	—	—	—	
Przemysł metalowy	23	4	11	4	1	3	—	—	—	—	
„ maszynowy i elektrotechn.	21	1	9	4	4	2	—	1	—	—	
Elektrotechnika											
Obróbka metali szlachetnych i wy- roby precyzyjne	3	—	—	1	1	1	—	—	—	—	
Przemysł chemiczny	24	7	6	4	2	4	—	—	—	1	
Nawozy sztuczne	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Wyroby farmaceutyczne i che- miczno-techniczne	8	1	4	2	1	—	—	—	—	—	
Przemysł włókienniczy	27	14	7	4	1	1	—	—	—	—	
„ papierniczy	13	4	3	4	2	—	—	—	—	—	
„ skórzany—garbarnie . . .	6	3	3	—	—	—	—	—	—	—	
„ drzewny	15	1	6	4	2	2	—	—	—	—	
Tartaki	4	—	1	1	2	—	—	—	—	—	
Meble	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Przemysł spożywczy	76	26	32	9	2	4	—	2	1	—	
Cukrownie	30	17	11	2	—	—	—	—	—	—	
Browary i słodownie	9	1	6	—	—	1	—	—	1	—	
Gorzelnie	8	—	2	—	2	—	—	—	—	—	
Młyny	11	3	6	1	1	—	—	—	—	—	
Fabr. czekolady i cukierków . .	4	1	—	2	—	—	—	1	—	—	
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	4	1	—	2	—	1	—	—	—	—	
Przemysł poligraficzny	9	2	1	—	1	3	1	—	—	1	
„ budowlany	6	—	3	2	1	—	—	—	—	—	

(dok.—fin)

G r u p y	Liczba spółek <i>Nombre de sociétés</i>	W odsetkach — <i>Proportions p. cent</i>								
		1—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	powyżej <i>au-dessus de</i> 80
Razem pozostałe—Autres entreprises .	43	11	7	7	6	8	1	—	3	—
%	100,0	25,0	15,9	15,9	13,6	18,2	2,3	2,3	6,8	—
Gaz, woda i elektryczność	7	—	2	3	—	1	1	—	—	—
Kąpiele, pralnie i łaźnie	3	—	2	—	1	—	—	—	—	—
Handel towarowy	16	2	2	1	3	5	—	—	3	—
Hotele, jadalnie i mieszkania	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Składy towarowe i lombardy	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Ubezpieczenia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komunikacje i telefon	12	8	1	2	1	—	—	—	—	—
Koleje parowe	6	4	—	2	—	—	—	—	—	—
Tramwaje elektryczne	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Transport	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Instytucje społeczne, naukowe i kulturalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Note: Voir la traduction française des groupes à la page 1354 et 1355.

Porównanie z analogiczną tablicą zestawioną za rok 1925 wykazuje nadzwyczajne rezultaty—wzrost bardzo silny liczby spółek posiadających niski odsetek kosztów handlowych w stosunku do ogółu strat, a spadek w grupach z wysokim odsetkiem. I tak w roku 1925 w pierwszej grupie od 1 do 10% mamy 3,3% spółek, w 1927—28,0%, w grupie od 10—20% w 1925—12,2% w 1927—31,8%, w trzeciej grupie mamy również wzrost lecz nie tak silny bo z 15,5% na 17,7%. Od czwartej grupy, t. zn. od 30—40% zaczyna się zmniejszenie liczby spółek w roku 1927 z 16,1% na 8,7%. Zmniejszenie trwa aż do końca, przyczem w ostatniej grupie z 14,9% spada na 0,6%.

W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych mamy to samo zjawisko, tylko zmniejszenie odsetka spółek rozpoczyna się od grupy od 20—30%. W pozostałych spółkach wzrost liczby spółek trwa do grupy 40—50% włącznie, dalej następuje zmniejszenie,

w ostatniej grupie nie mamy już ani jednej spółki. Chociaż ogólna tablica strat wykazała naogół wzrost kosztów handlowych, w poszczególnych grupach koszty handlowe ogromnie zmalały, co należy uważać za bardzo pocieszający objaw. Jest on jeszcze jednym dowodem poprawy gospodarczej kraju, gdyż tylko zwiększenie intensywności obrotów mogło spowodować takie ustosunkowanie.

Odpowiednikiem rozchodów przedsiębiorstwa są wpływy, które dzielimy na przychody brutto z produkcji zasadniczej, następnie z produkcji pomocniczej lub pobocznej (przykładem ostatniej mogą być wytloki buraczone w cukrowni, wywar w gorzelni i in.) i inne zyski, do których zaliczane są przeważnie zyski na kursie papierów procentowych i inne zyski spekulacyjne.

Dane dotyczące zysków brutto ujęte są w następującem zestawieniu:

Zyski — Bénéfices

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

G r u p y	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Zyski ogółem <i>Bénéfices total</i>	Zysk z produkcji <i>De la production</i>		Inne zyski <i>Autres</i>	Straty z roku sprawozdawczego <i>Pertes de l'année d'exercice</i>	G r o u p e s
			zasadniczej <i>principale</i>	pobocznej <i>accessoire</i>			
Ogółem	246	1 044 589	1 013 895	12 902	7 461	10 331	Total
%		100,0	98,0	1,3	0,7		%
Rolnictwo i hodowla	2	2 494	2 430	—	64	—	Agriculture et élevage
Górnictwo	10	118 441	114 164	39	501	3 737	Mines
%		100,0	99,5	0,0	0,5		%
Węgiel kamienny i brunatny	1	8 344	8 271	4	—	69	Houille et lignite
Ropa naftowa i pochodne	8	108 738	104 537	35	498	3 668	Pétrole et dérivés
%		100,0	99,5	0,0	0,5		%

(dok.—fin)

G r u p y	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Zyski ogółem <i>Bénéfices total</i>	Zysk z produkcji <i>De la production</i>		Inne zyski <i>Autres</i>	Straty z roku sprawozdawczego <i>Pertes de l'année d'exercice</i>	G r o u p e s
			zasadniczej <i>principale</i>	pobocznej <i>accessoire</i>			
Przemysł mineralny	20	35 602	35 170	152	176	104	Industrie minérale
% . .		100,0	99,1	0,4	0,5		%
Cementownie	9	21 360	21 198	59	103	—	Usines à ciment
Huty szklane	5	8 011	7 852	37	71	51	Verreries
Hutnictwo	4	33 481	30 556	2 842	82	1	Métallurgie
Przemysł metalowy	21	54 574	54 205	40	93	236	Industrie des métaux
% . .		100,0	99,8	0,0	0,2		%
„ maszynowy i elektrotechniczny	18	54 610	53 815	12	184	599	Industrie des machines et électrotechnique
% . .		100,0	99,7	0,0	0,3		%
Elektrotechnika	4	5 238	5 191	—	47	—	Electrotechnique
Obróbka metali szlachetnych i wyroby precyzyjne . . .	1	113	113	—	—	—	Métaux précieux, industrie de précision
Przemysł chemiczny	27	87 059	84 539	429	475	1 616	Industrie chimique
% . .		100,0	98,9	0,5	0,6		%
Nawozy sztuczne	2	5 388	5 087	—	38	263	Engrais artificiels
Wyroby farmaceutyczne i chemiczno-techniczne .	9	19 877	18 658	—	189	1 030	Produits pharmaceutiques et pour usage technique
% . .		100,0	99,0	—	1,0		%
Przemysł włókienniczy	29	220 295	216 898	2 018	536	843	Industrie textile
% . .		100,0	98,8	0,9	0,3		%
„ papierniczy	9	37 679	37 088	11	306	274	Industrie du papier
% . .		100,0	99,2	0,0	0,8		%
„ skórzany-garbarnie	5	21 161	20 887	112	129	33	Industrie des peaux et de cuirs—tanneries
„ drzewny	9	7 864	7 287	31	47	499	Industrie du bois
% . .		100,0	98,9	0,4	0,7		%
Tartaki	3	2 011	1 570	28	25	388	Scieries
Przemysł spożywczy	78	357 770	343 520	7 216	4 765	2 269	Industrie alimentaire
% . .		100,0	96,6	2,0	1,4		%
Cukrownie	29	224 611	217 211	3 082	3 173	1 145	Sucreries
% . .		100,0	97,2	1,4	1,4		%
Browary i słodownie	14	47 928	45 185	2 157	501	85	Brasseries et malteries
% . .		100,0	94,4	4,5	1,1	0,0	%
Gorzelnie	4	10 927	10 761	—	166	—	Distilleries
Młyny	9	17 751	16 786	222	148	595	Meuneries
Fabr. czekolady i cukierków	5	14 437	14 415	—	—	22	Fabr. du chocolat et des bonbons
Przemysł odzieżowy i galanteryjny	4	4 198	4 105	—	93	—	Industrie du vêtement et articles de mode
Przemysł poligraficzny	4	2 031	1 973	—	4	54	Industrie polygraphique
„ budowlany	5	7 217	7 145	—	6	66	Industrie de la construction

Jak widzimy, zysk z produkcji zasadniczej stanowi 98,0%, z pobocznej lub pomocniczej 1,3%. Inne zyski stanowią bardzo nieznaczny odsetek, co jest objawem dodatnim, gdyż

głównym źródłem dochodów winny być zyski normalne, t. j. te, które odpowiadają przedmiotowi działalności danego przedsiębiorstwa.

W poszczególnych grupach mamy wahania w stosunku do zasadniczej produkcji od 96,6% w przemyśle spożywczym, do 99,8% w metalowym, a w pobocznej produkcji od 0,0% w górnictwie, przemyśle metalowym, maszynowym, elektrotechnicznym i papierniczym, do 2,0% w przemyśle spożywczym, gdzie w browarach i słodowniach odsetek ten jest nawet wyższy sięgając 4,5%, co przypada na odpadki, jak kielki słodowe, drożdże.

Porównań z rokiem 1925 nie można przeprowadzić, gdyż opracowanie tej tablicy jest

dopiero pierwszą próbą skuteczną za rok 1927.

Przejdziemy obecnie do omówienia statystyki działalności na terenie Polski zagranicznych spółek akcyjnych. Pierwsza próba opracowania tej statystyki dotyczy roku 1927, względnie 1926/27, przyczem obliczenia, z powodu braku materiałów, zostały dokonane nie dla wszystkich grup, w których mamy powyższe spółki.

Dane dotyczące stanu czynnego bilansu zawarte są w następującej tablicy:

Bilanse spółek akcyjnych zagranicznych — Bilans des sociétés anonymes étrangères

Stan czynny — Actif

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy -- <i>Groupes</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kasa <i>En-caisse</i>	Towary i surowce <i>Marchandises et matières premières</i>	Dłużnicy <i>Débiteurs</i>	Nieruchomości i ruchomości <i>Immeubles et mobiliers</i>	Inne aktywa <i>Autres</i>	Strata — <i>Pertes</i>		Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>
							niepokryta z lat ubiegłych <i>des années précédentes à couvrir</i>	z roku sprawozdawczego <i>de l'année d'exercice</i>	
Ogółem—Total	27	20 075	102 484	97 805	205 001	10 352	7 620	19 269	462 606
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł <i>Agriculture, mines et industrie</i>	21	15 565	97 950	92 414	151 544	8 041	7 363	19 039	391 916
Górnictwo	5	7 164	9 656	21 050	56 276	4 861	7 009	19 019	125 035
Przemysł mineralny	1	403	963	900	2 496	40	—	—	4 802
Hutnictwo	2	4 856	34 980	29 199	68 534	1 864	—	—	139 433
Przemysł metalowy	3	134	1 483	2 929	4 213	27	—	—	8 786
„ maszynowy i elektrotechniczny	4	1 580	14 643	8 742	1 035	10	173	20	26 203
Przemysł chemiczny	1	18	2 663	1 857	2 256	45	181	—	7 020
„ włókienniczy	4	1 410	33 556	27 653	16 708	1 194	—	—	80 521
„ budowlany	1	—	6	84	26	—	—	—	116
Razem pozostałe—Autres entreprises	6	4 510	4 534	5 391	53 457	2 311	257	230	70 690
Gaz, woda i elektryczność	1	4 206	3 643	3 984	49 316	2 294	—	—	63 443
Handel towarowy	3	199	1	1 407	50	17	—	160	1 834
Komunikacje i telefon	1	65	30	—	132	—	257	70	554
Transport	1	40	860	—	3 959	—	—	—	4 859

Note: Voir la traduction française à la page 1359.

Największą sumę, podobnie jak w krajowych spółkach akcyjnych, wykazuje kapitał stały przedsiębiorstw, odsetek nań przypadający, obliczony w stosunku do kapitału użytego w przedsiębiorstwie, t. j. sumy bilansowej minus straty równa się 47,1%, a więc jest zbliżony do odsetka krajowych spółek akcyjnych. Na towary i surowce przypada 23,5%, znacznie wyższy niż w krajowych spółkach akcyjnych, dłużnicy natomiast stanowią niższy odsetek, bo 22,4%. W spółkach

rolniczych, górniczych i przemysłowych stosunki układają się w podobny sposób, w pozostałych spółkach na nieruchomości, ruchomości, urządzenia techniczne i inne składniki kapitału stałego przypada aż 76,1%. Składa się na to wysoka suma elektrowni warszawskiej. W poszczególnych grupach najwyższe ponadto sumy spotykamy w hutnictwie, górnictwie i przemyśle włókienniczym.

Stan bierny bilansu przedstawia się w następujący sposób:

Bilanse spółek akcyjnych zagranicznych — Bilans des sociétés anonymes étrangères

Stan bierny — Passif

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy — <i>Groupes</i>	Liczba spółek <i>Nombre des sociétés</i>	Kapitał akcyjny <i>Capital social</i>	Rezerwy ustawowe <i>Réserves statutaires</i>	Rezerwy nadzwyczajne i specjalne <i>Réserves spéciales</i>	Kapitał amortyzacyjny <i>Fond d'amortissement</i>	Fundusze emerytalne i dobroczynne <i>Fonds de retraite</i>	Wierzyciele <i>Créanciers</i>	Inne pasywa <i>Divers</i>	Zysk — <i>Profits</i>		Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>
									pozostały z lat ubiegłych <i>restes des années précédentes</i>	z roku sprawozdawczego <i>l'année d'exercice</i>	
Ogółem — Total . .	27	120 965	31 432	18 460	62 673	—	207 225	6 972	859	14 020	462 606
Razem rolnictwo, górn. i przem. <i>Agriculture, mines et industrie</i>	21	107 594	30 591	8 561	26 507	—	201 244	6 972	859	9 588	391 916
Górnictwo	5	21 053	23 792	805	5 436	—	73 438	495	16	—	125 035
Przemysł mineralny	1	2 062	541	—	265	—	1 296	—	—	638	4 802
Hutnictwo	2	63 970	4 515	7 756	12 749	—	38 822	5 802	816	5 003	139 433
Przemysł metalowy	3	3 533	21	—	494	—	3 937	—	5	796	8 786
„ maszynowy i elektr.	4	3 697	1 524	—	20	—	20 808	—	13	141	26 203
„ chemiczny	1	1 229	—	—	252	—	5 531	—	—	8	7 020
„ włókienniczy	4	11 937	198	—	7 291	—	57 410	675	9	3 001	80 521
„ budowlany	1	113	—	—	—	—	2	—	—	1	116
Razem pozostałe <i>Autres entreprises</i>	6	13 371	841	9 899	36 166	—	5 981	—	—	4 432	70 690
Gaz, woda i elektryczność	1	8 383	—	9 899	36 042	—	4 817	—	—	4 302	63 443
Handel towarowy	3	168	841	—	—	—	785	—	—	40	1 834
Komunikacje i telefon	1	53	—	—	124	—	377	—	—	—	554
Transport	1	4 767	—	—	—	—	2	—	—	90	4 859

Note: Voir la traduction française à la page 1359.

Stosunek funduszy rezerwowych do kapitału akcyjnego wyraża się dla ogółu spółek następującym odsetkiem 41,2%, dla spółek rolniczych, górniczych i przemysłowych 36,4%, a dla pozostałych 80,3%, a więc odsetki są wyższe niż w krajowych spółkach akcyjnych. Wybitnie wysokie rezerwy posiada górnictwo, stanowią one 116,8%, a następnie grupa gaz, woda i elektryczność.

Stosunek kapitałów własnych, do których zaliczamy jak i w spółkach krajowych: akcyj-

ny, rezerwowe i amortyzacyjny, stanowią 50,5% sumy bilansowej. Wierzyciele w stosunku do sumy bilansowej dają odsetek 44,8%.

Z poszczególnych grup najwyższy odsetek funduszy rezerwowych przypada na górnictwo 40,9% i grupę gaz, woda i elektryczność 85,6%.

Zyski i straty zagranicznych spółek akcyjnych zostały w podobny sposób ułożone, jak dla spółek krajowych, z podziałem na spółki, które wykazały zysk netto i stratę netto oddzielnie.

Zyski i straty spółek akcyjnych zagranicznych — Profits et pertes des sociétés anonymes

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

Grupy — <i>Grouper</i>	Spółki, które wykazały zysk netto <i>S-tés ayant démontré un bénéfice net</i>					Spółki, które wykazały straty <i>S-tés ayant démontré une perte</i>				
	Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre de socié- tés</i>	Kapi- tały własne <i>Fonds propres</i>	Suma bilan- sowa <i>Total du bilan</i>	Zysk netto <i>Benefice net</i>		Licz- ba spół- lek <i>Nom- bre de socié- tés</i>	Kapi- tały własne <i>Fonds propres</i>	Suma bilan- sowa <i>Total du bilan</i>	Strata— <i>Pertes</i>	
				bez- wzgl. <i>absol.</i>	% kapi- tału wła- snego <i>p. cent des fonds propres</i>				bez- wzgl. <i>absol.</i>	% kapi- tału wła- snego <i>p. cent des fonds propres</i>
Ogółem—Total	19	191 059	333 291	14 020	7,3	8	42 471	129 315	19 269	45,4
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł . . <i>Agriculture, mines et industrie</i>	16	131 027	264 008	9 588	7,3	5	42 226	127 908	19 039	45,1
Górnictwo	1	13 361	19 173	—	—	4	37 725	105 862	19 019	50,4
Przemysł mineralny	1	2 868	4 802	638	22,2	—	—	—	—	—
Hutnictwo	2	88 990	139 433	5 003	5,6	—	—	—	—	—
Przemysł metalowy	3	4 048	8 786	796	19,7	—	—	—	—	—
„ maszynowy i elektrotechniczny	3	740	4 157	141	19,1	1	4 501	22 046	20	0,4
„ chemiczny	1	1 481	7 020	8	0,5	—	—	—	—	—
„ włókienniczy	4	19 426	80 521	3 001	15,4	—	—	—	—	—
„ budowlany	1	113	116	1	0,9	—	—	—	—	—
Razem pozostałe <i>Autres entreprises</i>	3	60 032	69 283	4 432	7,4	3	245	1 407	230	93,9
Gaz, woda i elektryczność	1	54 324	63 443	4 302	7,9	—	—	—	—	—
Handel towarowy	1	941	981	40	4,3	2	68	853	160	235,3
Komunikacje i telefon	—	—	—	—	—	1	177	554	70	39,5
Transport	1	4 767	4 859	90	1,9	—	—	—	—	—

Note: Voir la traduction française à la page 1359.

Podobnie jak i w krajowych spółkach akcyjnych, możemy stwierdzić przewagę spółek, które wykazały zysk, dotyczy to tak ogółu, jak i grupy spółek rolniczych, górniczych i przemysłowych, liczba pozostałych z zyskiem i ze stratą jest jednakowa.

Porównanie wysokości kapitałów własnych i sumy bilansowej wypada również na korzyść spółek z zyskiem, natomiast liczba bezwzględna zysku z roku sprawozdawczego jest niższa od liczby bezwzględnej strat. W pierwszej grupie spółek stosunki układają się w podobny sposób, co można również stwierdzić w spółkach pozostałych, z tą tylko różnicą, że w ostatnich suma zysków jest wyższa.

Ponieważ liczba spółek w poszczególnych grupach jest nieznaczna (w wielu ogranicza się do 1) trudno wyprowadzać jakiekolwiek wnioski. Jedynie w górnictwie zaznacza się duża liczba spółek, które zakończyły rok obrachunkowy z ujemnym wynikiem. Tylko 1 spółka, która nie wykazała w roku sprawozdawczym ani zysku, ani straty, w myśl przyjętej zasady, została zaliczona do spółek z zyskiem. Cztery spółki

ze stratą należą naturalnie do przemysłu naftowego, który i w krajowych spółkach akcyjnych zaznaczył się ujemnym wynikiem działalności. W przemyśle mineralnym, hutnictwie, przemyśle metalowym, chemicznym, włókienniczym i budowlanym, jak również w grupie gaz, woda i elektryczność oraz transport mamy wyłącznie spółki z zyskiem, przyczem najwyższy zysk wykazało hutnictwo i elektrownia warszawska.

Ogólny stosunek zysków do kapitałów własnych dla spółek z zyskiem jest znacznie niższy niż dla spółek, które zakończyły rok ze stratą. Ostatni wynosi 45,4%, jest więc nieprawdopodobnie wysoki.

W spółkach rolniczych, górniczych i przemysłowych odsetek jest bardziej zbliżony do ogólnego, w pozostałych odsetek ten jest jeszcze wyższy i sięga blisko 100%, w handlu towarowym przekracza nawet 200%.

Takie ustosunkowanie strat do kapitałów własnych jest zupełnie niemożliwe i może być tłumaczone tylko jako wynik niedostatecznego dotowania oddziałów w Polsce przez centrale. Możliwe, że mamy w tym wypadku do czynienia nie ze spółkami

akcyjnymi we właściwym znaczeniu, które w myśl istniejących przepisów posiadają określony kapitał przeznaczony na działalność w Polsce, lecz z przedstawicielstwami lub agenturami, mającymi na celu jedynie

sprzedaż wyrobów produkowanych przez zakład główny znajdujący się zagranicą.

Dane o podziale zysków w zagranicznych spółkach akcyjnych podaje nam załączona niżej tablica:

Podział czystego zysku w zagranicznych spółkach akcyjnych
Répartition du bénéfice net dans les sociétés anonymes étrangères

Tysiące złotych — *Milliers de zlotys*

1927

G r u p y	Ogółem <i>Total</i>	Kapitał rezerwowy <i>Fonds de réserve</i>	Rezerwy specjalne <i>Réserves spéciales</i>	Dywidenda <i>Dividende</i>	Przeniesiono na rok następny <i>À reporter pour l'année suivante</i>	Przekazano do dyspozycji centrali <i>À la disposition de l'établ. central</i>	Brak danych co do podziału <i>Manque de données sur la répartition</i>	G r o u p e s
Ogółem	14 879	472	223	3 725	2 812	7 631	16	Total
%	100,0	3,2	1,5	25,0	18,9	51,3	0,1	%
Razem rolnictwo, górnictwo i przemysł	10 447	472	223	3 725	2 812	3 199	16	Agriculture, mines et industrie
Górnictwo	16	—	—	—	—	—	16	Mines
Przemysł mineralny	638	463	175	—	—	—	—	Industrie des minéraux
Hutnictwo	5 819	—	—	3 606	2 213	—	—	Métallurgie
Przemysł:								Industrie:
metalowy	801	9	47	119	8	618	—	des métaux
maszynowy i elektrotechn.	154	—	—	—	—	154	—	des machines et électr.
chemiczny	8	—	—	—	—	8	—	chimique
włókienniczy	3 010	—	—	—	591	2 419	—	textile
budowlany	1	—	1	—	—	—	—	de la construction
Razem pozostałe	4 432	—	—	—	—	4 432	—	Autres entreprises
Gaz, woda i elektryczność . .	4 302	—	—	—	—	4 302	—	Gaz, eau et électricité
Handel towarowy	40	—	—	—	—	40	—	Commerce de marchandises
Transport	90	—	—	—	—	90	—	Transport

Podział zysku dotyczy zysku z roku sprawozdawczego i lat ubiegłych. Należy zwrócić uwagę, że dla wielu spółek nie posiadamy danych o podziale zysku, gdyż sam oddział tej czynności nie dokonywuje i zysk zostaje przekazany do dyspozycji centrali. Dla części spółek znaleźliśmy odpowiednią adnotację w sprawozdaniu, dla innych ustaliliśmy to na podstawie przeprowadzonej korespondencji. Suma zysku, o podziale którego nie posiadamy danych, wynosi 7 631 tys. złotych, co stanowi 51,3% ogólnej sumy kapitału.

Jeżeli pozostałą sumę zysku (48,7%) podzielimy, analogicznie jak dla spółek krajowych, na 2 grupy w zależności od tego czy kapitał pozostaje w spółce czy zostaje wycofany, otrzymamy następujące rezultaty. Odsetek kapitału przypadającego na pierwszą

grupę wyniesie 23,7%, do drugiej będzie należała tylko dywidenda (25%), gdyż w żadnej spółce nie spotkaliśmy przeznaczenia części zysku na gratyfikacje, remuneracje pracowników i tantiemy zarządu. Dywidenda została wypłacona w hutnictwie i przemyśle metalowym. Trudno sądzić czy odsetek wypłaconej dywidendy jest wysoki czy niski, gdyż, jak już zaznaczyliśmy, dla przeszło połowy spółek nie posiadamy danych.

Analogicznie jak dla spółek krajowych utworzyliśmy jeszcze jedną rubrykę dla zysków z lat ubiegłych, wtedy gdy w roku sprawozdawczym nie mamy ani zysku, ani straty. Przypuszczamy, że zysk ten jest przenoszony z roku na rok w oczekiwaniu pokrycia strat.

Sociétés anonymes en Pologne en 1927 et 1928

R é s u m é

Pareillement aux années antérieures, la statistique des sociétés anonymes relative aux années 1927 et 1928 s'occupe de trois sections fondamentales, dont la première embrasse le mouvement des sociétés anonymes nouvellement fondées, l'augmentation du capital social et les faillites et liquidations, la deuxième est consacrée à la situation des sociétés anonymes au dernier jour de l'année d'exercice et la troisième analyse leur activité économique. Toutes ces sections ont été complétées par l'élaboration des statistiques de diminutions du capital social et de revalorisations en zlotys-or d'après la nouvelle parité. En outre on a développé la statistique de l'activité des sociétés anonymes par l'élaboration statistique de l'activité des succursales des sociétés étrangères, en Pologne.

En 1928, en vertu de l'ordonnance du Président de la République Polonaise du 22 mars 1928, fut publiée la loi sur les sociétés anonymes, introduisant l'uniformisation des prescriptions respectives dans toutes les provinces de la Pologne. Dans la même année a été étendu à tout le territoire de la Pologne le système d'enregistrement des firmes à leur établissement, jusqu'alors en vigueur dans les départements de Poznań, de Pomorze et dans la partie haute-silésienne du dép. de Silésie. L'application du système des concessions, pratiqué dans les départements du centre, de l'est et du sud sera désormais limité aux sociétés ayant une portée publique et aux sociétés dont l'activité poursuit des buts d'utilité publique. De cette façon la statistique des sociétés anonymes, à partir de 1929, est élaborée exclusivement sur la base des matériaux fournis par les tribunaux possédant des registres et qui sont tenus, en vertu de l'ordonnance du Ministre de la Justice du 4 avril 1929, d'envoyer à l'Office des cartes contenant des informations sur les premières inscriptions, les faillites et les liquidations.

Etant donné l'efficacité augmentée des tribunaux, les données statistiques basées sur ces matériaux caractériseront d'une manière de beaucoup plus exacte l'état de choses existant, car l'élaboration de statistiques sur la base de données officielles entraînait, dans nombre de cas, la prise en considération

des sociétés encore non constituées et des augmentations du capital non réalisées faute de sommes nécessaires.

La nouvelle loi sur les sociétés anonymes, introduisant, en outre, l'uniformisation de la comptabilité de ces sociétés, facilitera l'élaboration des statistiques de leurs clôtures des comptes. La stabilisation de la monnaie a influencé favorablement l'amélioration de la situation économique et collaboré par cela même à l'établissement de nouvelles sociétés, lequel au cours de ces dernières années s'est exprimé en chiffres suivants: en 1926—25, en 1927—40 et en 1928—79 nouvelles sociétés. L'intérêt augmenté de l'étranger pour la vie économique en Pologne trouve son expression dans une plus forte participation du capital étranger aux émissions des sociétés anonymes.

La section consacrée à la situation des sociétés anonymes au cours des années dernières, tient compte seulement des sociétés qui ont revalorisé leur capital de marks en zlotys et indique l'accroissement du nombre de ces sociétés et de leur capital.

L'activité des sociétés anonymes est caractérisée surtout par l'accroissement du nombre des sociétés ayant terminé l'année d'exercice avec un résultat positif. Le bénéfice net calculé sur les capitaux propres accuse un accroissement du pourcentage: 4,7% en 1925, 6,1% en 1926 et 6,9% en 1927; par contre, les pertes calculées de la même façon indiquent en 1927 une diminution comparativement à 1926, passant de 12,7% à 6,9%. Les répartitions du bénéfice en 1927 attestent une plus forte tendance vers l'augmentation des transferts aux fonds de réserve des sociétés et des sommes reportées à l'année suivante, ainsi qu'une tendance plus faible en ce qui concerne le paiement des dividendes.

Le pourcentage des sociétés anonymes ayant payé des dividendes dépassant 8%, s'est accru en 1927 par rapport à 1926 et 1925, étant de 26,7% en 1925, de 38,1% en 1926 et atteignant 46,5% en 1927.

Les données numériques relatives à la statistique de ces trois sections sont contenues dans les tableaux pourvus d'une traduction française et dans le texte polonais du présent aperçu.